

Genel Yayın Yönetmeni (Sorumlu Müdür)

Fikret Akfırat

Yayın Kurulu Koordinatörü • Doç. Dr. Efe Can Gürcan, İstinye Üniversitesi

Yazışleri Müdürü • Ebru Şahin, Dokuz Eylül Üniversitesi

Yayın Kurulu

Mehmet Adnan Akfırat, Türk-Çin İş Der • Salih Ertan, Elektrik Mühendisi • Doç. Dr. Efe Can Gürcan, İstinye Üniversitesi
Hüseyin Haydar, Şair • Doç. Dr. Şiir Kılış, TÜBİTAK, ODTÜ • Serhat Latifoğlu, Serbest Fon Yöneticisi
Doç. Dr. Uğur Murat Leloğlu, ODTÜ • Ali Şahin, İstanbul Üniversitesi • Prof. Dr. Ufuk Tutan
Dr. Hande Günözü Ulusoy • Dr. Öğr. Üyesi Yang Chen, Şanghay Üniversitesi

Danışma Kurulu

Cankut Bagana, Onur Air Yönetim Kurulu Başkanı • Prof. Cheng Enfu, Çin Sosyal Bilimler Akademisi
Prof. Dr. Guo Changgang, Şanghay Sosyal Bilimler Akademisi • Prof. Dr. Emin Gürses, Yeditepe Üniversitesi
Doç. Dr. Han Zhimin, Şanghay Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi • Faik Işık, Avukat • Prof. Dr. Sencer İmer, Ufuk Üniversitesi
Prof. Dr. Birol Kılış, OSTİM Teknik Üniversitesi • Murat Kolbaşı, DEİK Türkiye-Hong Kong İş Konseyi Başkanı
Prof. Dr. Semih Koray, Bilkent Üniversitesi • Ethem Sancak, ES Yatırım Yönetim Kurulu Başkanı • Prof. Dr. Sun Degang, Fudan Üniversitesi
Prof. Dr. Yang Guang, Tsinghua Üniversitesi • Wu Keming, Emekli Büyükelçi

Editörler

Necati Demircan, Şanghay Üniversitesi, Doktora öğrencisi • Deniz Eren Erişen, Çin Bilimler Akademisi, Doktora öğrencisi
Orçun Göktürk, Uluslararası İşletme Yüksek Lisans öğrencisi • Anıl Solmaz, Şanghay Üniversitesi Yüksek Lisans öğrencisi
Ahu Yalçın Terzi, Çevirmen • Şafak Terzi, Gazeteci • Arda Tunçel, Şanghay Üniversitesi, Yüksek Lisans öğrencisi
Serdar Yurtççek, Uluslararası İşletme ve Ekonomi Üniversitesi, Doktora öğrencisi

Grafik Tasarım • Mustafa Titz

Yönetim Yeri • Aksaray Mah. Cerrahpaşa Cad. No: 5 D: 9 Fatih-İstanbul +90 (212) 586 72 31
www.briqjournal.com • editor@briqjournal.com

Yayın Türü • Süreli Bilimsel Dergi

Sahibi ve Genel Müdür

Çin İş Geliştirme ve Dostluk Derneği (Türk-Çin İş Der) adına Emine Sağlam

Baskı Sorumlusu ve Dağıtım • Ajans Gala
+90 (312) 232 10 75 +90 (546) 789 38 32

Baskı • Öztepe Matbaa

Zübeyde Hanım Mah. Kazım Karabekir Cad. İskitler Özer Han D: 95 Altındağ-Ankara

Bu dergi Citefactor'de indekslenmektedir.

Yayın İlkeleri

Dünya siyasetinin çok kutuplaşması ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğinin hız kazanması, Amerika Birleşik Devletleri'nin tek kutuplu bir dünya düzeni yaratma arzusunun boşa çıkarmıştır. İşte böyle bir dönemde, emperyalist devletlerin küreselleşmeciliğini reddeden yeni bir dünya düzeninin şekillendiği gözlemlenmektedir. Şekillenmekte olan yeni dünya düzeni, kamusal ağırlıklı projeler üzerinden ortak kalkınma ve dayanışma sağlamaya meyilli gelişmekte olan ülkelerin gereksinim ve özlemlerine yanıt vermelidir. Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı Xi Jinping'in 2013'te ortaya attığı Kuşak ve Yol Girişimi, bu temelde yeni bir işbirliği modeli için uygun bir fırsat ve zemin oluşturmuştur.

Kuşak ve Yol Girişimi, İpekyolu kavramını yeniden uygulamaya yönelik çığır açıcı bir hamledir. İpekyolu, 2 bin yıl öncesine kadar Çin'in küresel refaha, ticarete ve işbirliğine yoğun şekilde katkı koyduğu bir dönemi betimlemektedir. Günümüzün İpekyolu projesi ise bu kez demir ve deniz yollarının yanı sıra dijital sistemleri de içermektedir.

Kuşak ve Yol Girişimi; Çin'in teklifi ve desteğiyle Asya, Avrupa, Afrika ve Latin Amerika'dan 60'ın üzerinde ülkeyi ortak refah ve kalkınma gayesiyle bir araya getirmeyi öneriyor. Bütün bu ülkeler, günümüzde dünya gayri safi milli hasılasının neredeyse yarısını gerçekleştirmektedir. Kuşak ve Yol Girişimi; Batı merkezli dünya düzeninden farklı olarak, insanlığın ortak çıkarları adına küresel üretim ve ticareti ilerletmeye yönelik barışçıl bir işbirliği yaratma arzusundadır. Emperyalist sömürü düzenini kesin olarak reddetmektedir. Barut, baharat, ipekliler, pusula ve kâğıdı 2 bin yıl önce insanlığa sunan Asya merkezli İpekyolu; bugün de yapay zekâ, kuantum bilgisayar, yeni enerji ve malzeme teknolojileriyle uzay vizyonunu yaygınlaştırmayı, gelişmekte olan ülkelere teklif ediyor. Bunun yanı sıra, Kuşak ve Yol Girişimi, ekosistemi yok olmanın eşiğine getiren iklim değişikliği ve diğer çevresel tehditlere karşı biyoekonomik planların oluşturulup harekete geçirilmesi için paydaş ülkelere teşvik ve fırsatlar sunmaktadır.

Türkiye, gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğini ilerletmede kilit bir konuma sahiptir. Tıpkı eski İpekyolu'nda olduğu gibi, Kuşak ve Yol Girişimi'nin Asya'dan batıya açılan en ileri kapısı konumunda olacaktır. Yine Türkiye, Kuşak ve Yol Girişimi'nin Kuzey-Güney ve Doğu-Batı ekseninde son derece önemli bir konumdadır. Ancak genel olarak Çin'in gelişmesi ve Kuşak ve Yol Girişimi'nin insanlığın geleceğine katkıları; Türkiye'de akademi, medyada ve siyaset dünyasında çok yüzeysel bir şekilde bilinmektedir. Bu durumun başlıca nedeni, Türk akademi ve medyasının, buna bağlı olarak da siyasi karar vericilerin, Çin'i Batı kaynaklarından takip etmeleridir. Aynı şekilde Türkiye'deki değişim ve dönüşümlerle ilgili bilgiler, Batı kaynakları süzgecinden geçerek Çin'e ve Kuşak ve Yol Girişimi'nin potansiyel ortakları olan diğer ülkelere ulaşmaktadır.

BRIQ, Asya Yüzyılı'na doğru ortaya çıkan yeni olanak ve güçlükleri derinlemesine anlama amacıyla yayın hayatına atılmıştır.

BRIQ, öncelikle Çin ve Türkiye'nin akademisyen, aydın ve karar vericileri arasında doğrudan görüş ve bilgi alışverişini sağlayacaktır. Aynı zamanda insanlığın ortak geleceği için tarihsel olanaklar sağlayan Kuşak ve Yol Girişimi temelinde bütün dünyanın, özellikle de gelişmekte olan dünyanın entelektüel birikimini bir araya getirecek bir platform olma iddiasındadır.

Dergi, bireysel kâr ve çıkar sistemine karşı halkın yararının temel ilke olarak benimsendiği kamucu ekonomilerin dönüştürücü gücünü ortaya koyan entelektüel katkıların yayımlanmasına adanmıştır. Özellikle Kuşak ve Yol Girişimi'nin kamucu ekonomi modelinin uygulanmasındaki rolünü ve bu girişimin gelecekteki ortaklarının mevcut dönüştürücü potansiyele katkılarını anlamak derginin öncelikleri arasındadır.

BRIQ, adil bir uluslararası dünya düzeni altında insanlığın birliğini savunmaktadır. Dolayısıyla Avrasya, Afrika ve Amerika başta olmak üzere tüm dünyadan seçkin akademisyen ve aydınların bulunduğu bir yayın organı olacaktır. Barış, kardeşlik, işbirliği, refah, toplumsal fayda ve ortak kalkınma ilkeleri temelinde yeni bir uygarlığın savunucuları BRIQ çatısı altında buluşacaklardır.

Yazım Kuralları

BRIQ, akademik makalelerden kitap incelemelerine, araştırma/inceleme yazılarına, röportajlara, haber bültenlerine ve ana makalelere uzanan geniş bir içerik dizisini yayımlar.

Yayın Kurulu, özel konular için bildiri çağrısı yayımlayabilir; yazılara katkı sağlaması için yazarları davet edebilir. Ayrıca talep edilmemiş gönderileri de memnuniyetle karşılar.

Gönderiler İngilizce ya da Türkçe kabul edilir. Tüm gönderiler kısa bir biyografi (en fazla 150 kelime) içermeli ve briq@briqjournal.com adresine Microsoft Word dosya eki olarak gönderilmelidir. Daha önceden yayımlanmış olan ya da başka dergiler tarafından incelenmekte olan makaleler ve diğer içerikler yayımlama için dikkate alınmayacaktır.

BRIQ, American Psychology Association (APA, 6th edition, <https://www.apastyle.org>) yöntemini izler ve İngilizce makalelerde Amerikan İngilizcesi yazımını kullanır.

BRIQ, tüm "akademik makaleler" için çift kör hakem değerlendirme sürecini uygular.

Akademik makaleler özetler, notlar, referanslar ve diğer tüm içerikler dahil 5000 ila 9000 kelime aralığında olmalıdır. Bir özet (en fazla 200 kelime) ve 5 anahtar kelime içeren tamamen isimleştirilmiş yazının ve tam yazar bilgisinin dahil olduğu bir kapak sayfası da dergiye ulaştırılmalıdır.

Kitap incelemeleri 1000 kelimedenden uzun olmamalıdır. İki ya da daha fazla çalışmayı içeren araştırma/inceleme yazıları en fazla 3000 kelime olabilir.

Haber gelişmelerinin kısa analizini içeren haber bültenleri, 1500 kelimedenden uzun olmamalıdır. Rapor ve analizi birleştiren ana makaleler en fazla 3500 kelime olabilir.

Röportaj önerileri için lütfen Yayın Kurulu ile iletişime geçiniz.

EDİTÖRDEN

Milletlerarası Gönül Köprüsü

Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) değerlendirilirken, genellikle ekonomik ortaklıklar ve uluslararası ticaretteki karşılıklı kazanımlar üzerinde durulmaktadır. Gelişen dünya ülkeleri, KYG kapsamında kurulacak ortaklıklar vasıtasıyla, sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Tüm bunlar doğrudur ama tek başına bu yönüyle ele almak Girişim'in potansiyelini, hatta şimdiden ulaştığı sonuçları anlamak bakımından eksiktir.

KYG'nin sihirli "paylaşma" kavramında yatmaktadır. Girişim'in temelinde yer alan "paylaşarak gelişme" ilkesi emperyalizm çağında yepyeni bir ortaklık anlayışını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda alternatif bir uluslararası ilişkiler sistemine giden yolu açmaktadır.

İpek Yolu'nun kalbi Asya'dan yükselen paylaşma çağrısı, ortak tarihimizden güç almakta ve uygarlıklar beşiği Asya'nın köklerinden süzülüp gelmektedir.

Binlerce yıl boyunca iç içe giren, birbirine karışan İpek Yolu halkları, bugün medeniyetler arasında çatışma değil uyum, hatta yepyeni bir medeniyet için ayağa kalkmaktadır.

Ölümünün 700'üncü yılında andığımız Yunus Emre, Asya halklarının genlerine işleyen bir anlayışın temsilcisidir. Asya halklarının ortak yaşam felsefesini temsil eden büyük şairimiz Yunus Emre, 72 milletin harman olduğu Anadolu coğrafyasından yükselen insancılık, paylaşma, dayanışma ruhunun sözcüsüdür.

KYG, farklı kültürler arasındaki ilişkide, bir kültürün diğer kültürlerden ileri ya da geri olmadığı, hepsinin insanlığın ortak değeri olduğu ve paylaştıkça kültürleri geliştirdiği anlayışını temel alıyor. Farklılıklara hoşgörü ve anlayış ile yaklaşıyor. Bu, son dört yüzyıldır Batılı emperyalistlerin kendileri dışındaki kültürleri ve onların halklarını aşağı görmelerinden tamamıyla farklı bir anlayış. Bu anlayışın gelişmesi, Yunus Emre'nin 700 yıl öncesinden muştusunu verdiği "yeryüzü cenneti"ni kurmanın da anahtarı.

İnsan eliyle yapılan en sağlam yapılar yıkılabilir ama halkın tarih içinde biriktirdiği kültürü silmek, yok etmek mümkün değildir. Sümerli şairlerden, Çin'in Konfüçyüs'üne, Anadolu'nun Yunus Emre'sinden, Hindistan'ın Kabir'ine, Arapların, Farsların ve Türklerin Fuzulî'sine uzanan daha nice halk bilgesinin soluğu tüm dünyada gönülleri tutuşturmaya devam etmektedir.

Paylaşma, aynı dertlere sahip toplumların kardeşlik ve yol arkadaşlığını, giderek gönül birliğini gerektirir. Gönüller bir olacak ki, ortak üretilibilsin ve paylaşılabilsin. Bu, aynı dertlere sahip toplumların zorlukları da paylaşmasını gerektiren ortak bir mücadeledir.

Kuşak ve Yol Girişimi'nde sadece karayolları, deniz ve demiryolları değil, gönüller arasında da köprü kurulması ihtiyacı bulunmaktadır.

Gelişen dünyadan başlayarak tüm dünya halklarının kardeş/yoldaş olduğu, insan ve doğa arasındaki uyumu gerçekleştirecek uygarlık için gönül köprüsü...

Türkiye'nin seçkin sanayicilerinden, dergimizin Danışma Kurulu üyesi Sayın Selim Yaşar hayatını kaybetti. İş dünyasının üretken temsilcisi ve Türkiye'nin sorunlarına çözüm üreten seçkin bir entelektüel olarak, kuruluş toplantısından itibaren BRIQ çalışmalarına katılan Sayın Yaşar'ın ani ölümü nedeniyle üzgünüz. Ailesine, sevenlerine ve dostlarına başsağlığı diliyoruz.

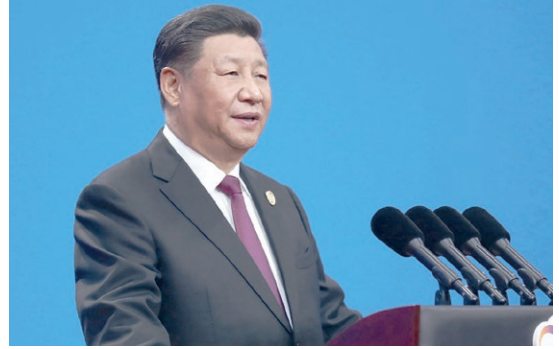
İÇİNDEKİLER

6-18

LATİF BOLAT

İpek Yolu'nda
Kültürel
Bir Gezinti

20-23

XI JINPING

Zaman ve Mekanı Aşacak Yeni
Bir Medeniyet için İşbirliği

24-42

DEGANG SUN & AML ALI ABDRABOU

Çin ve Arap Ülkeleri
Arasındaki Kültürel
Alışverişlerin Gelişimi

44-51

HÜSEYİN HAYDAR

Kuşak Yol'un
Kalp Atışları

52-61

GIAMPIERO BELLINGERI

“Senin Kokun
Duydu Canım”
Yunus Emre Mısraları

62-72

LIANG YINGYING

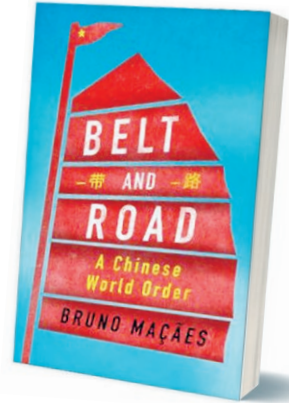
Kuşak ve Yol Girişimi Kapsamında
Çin'in Ortadoğu ile Kültürel İletişimi:
Değerlendirme ve Beklentiler

74-75

KITAP İNCELEME

VICTOR MANUEL
ISIDRO LUNA

Kuşak ve Yol: Çinli
Bir Dünya Düzeni

76

RESİM

İBRAHİM BALABAN

77

FOTOĞRAF

“İPEK YOLU'NUN GERİ DÖNÜŞÜ”

78

KARİKATÜR

TURHAN SELÇUK

İpek Yolu'nda Kültürel Bir Gezinti: Ahmet Yesevi'den Yunus Emre'ye Türk Sufi Hümanizmi

LATİF BOLAT

Müziyen, Besteci,
Türk Müziği ve Folklorü Uzmanı

Latif Bolat, Mersin'de doğmuştur. Müzik eğitimi Ankara Devlet Konservatuvarı ses bölümünde ve Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü'nde tamamladıktan sonra, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirip ABD'deki San Francisco State Üniversitesi'nde işletme dalında master derecesi (MBA) aldı ve müzik çalışmalarına siyasal, kültürel ve tarihsel boyutları da ekledi. Film çalışmaları arasında PBS Belgeseli, "Muhammed: Bir Peygamberin Öyküsü" film müziği, George Lucas Stüdyolarının çevirdiği TV serisi "Young Indiana Jones"un film müziği ve ABD'deki FOX TV'nin "Burn Notice" serisine yaptığı müzikler yer almaktadır. ABD, Kanada, İngiltere, Bulgaristan, Endonezya, Avustralya, Yeni Zelanda, İskoçya, İspanya, Filipinler, Singapur, Tunus, Dubai, İsveç, İrlanda, Hindistan, Romanya, Makedonya, Brezilya, Uruguay, Arjantin, Şili, Bolivya, Estonya, Letonya, İtalya, Hırvatistan, Gürcistan ve Türkiye'de uluslararası konser ve konferanslara katılmıştır. Latif Bolat'ın bugüne kadar çıkardığı 5 CD ve ABD'de İngilizce olarak yayımlanan "Quarrelling with God" adlı Türk mistik Sufi şiirleri antolojisi bulunmaktadır. (www.latifbolat.com)

Email: lbolat@aol.com

Atf: Bolat, L. (2021). İpek Yolu'nda kültürel bir gezinti: Ahmet Yesevi'den Yunus Emre'ye Türk sufi hümanizmi. *Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 2(4), 6-18.

ÖZ

İpek Yolu, adını aldığı ipek ile bilinmesine rağmen, belki de insanlık tarihine en büyük katkısı, dünya medeniyetlerinin karşılıklı etkileşimi konusunda yapmıştır. Hele de uzunca bir süredir ekonomik öneminin tarihteki en düşük dönemini yaşadığı, fakat yeniden değerinin anlaşılmaya başlandığı bu günlerde, İpek Yolu'nun kültürel değişimlere olan etkisini düşünüp biraz araştırmak gerekir. Bu kısa araştırmada, 2021 Yunus Emre ve Türk Dili yılında, Yunus Emre'nin İpek Yolu'ndaki kökleri ve onun mükemmel hümanizminin Fergana Vadisi'nden Anadolu bozkırlarına olan uzun seyahati ele alınacaktır. Bunun için öncelikle İpek Yolu'nun Asya'nın kültür dünyasındaki yeri ve günümüze olan etkileri incelenecektir. Sonrasında da Yunus Emre ve felsefesi bu çerçevenin içinde anlamlandırılmaya çalışılacaktır. İpek Yolu'nun bir ulu evladı olan Yunus'un tüm iç ve dış dünyasını daha iyi anlayabilmek için İpek Yolu'nun var olma sebepleri, bu yoldaki kültürlerin karşılıklı etkileşimleri tarihsel olarak irdelenecektir. Böylece Yunus Emre'yi Yunus Emre yapan şartları; tarihi, ekonomik ve kültürel boyutları ile ele almış ve onu yaratıp günümüze kadar getiren toprağın sınırlarını anlama yolunda bir çalışma ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, müzik, Sufi, şiir, Türk

İpek Yolu'nda Geçmiş ve Gelecek

İPEK YOLU'NUN BAŞLANGICINDAN, İŞLEVİNİN iyice azaldığı zamanlara dek; bu tarihi yol üzerinde Çin'den Venedik'e, İstanbul'dan Semerkand'a birbirleri ile kültürel kökenleri bakımından çok da ilgisi olmayan onlarca millet yaşadı. Elbette İpek Yolu var olmasaydı da bu kültürler şu ya da bu şekilde birbirleriyle ilişki kurabilme olasılığına sahiptiler. Ama yine de insan vücudundaki "şah damarı" gibi, Çin'in derinliklerinden kıvrıla kıvrıla gelip Venedik'in kanallarından Avrupa topraklarına ulaşan İpek Yolu, bu etkileşim ve değişim sürecini olağanüstü hızlandırdı. Bunun belki de en ilginç göstergesi, Çin'de bir yerlerden başlayıp Venedik'in gurme lokantalarında görüncüye çıkan ve bin yıldır İtalyan mutfağının sembolü halinde olan "spagetti" olabilir. Kültür denen olgunun en önemli konularından birini oluşturan "mutfak" kültürünü şimdilik bir tarafa bırakıp, yazımızın asıl konusu olan kültürün müzik-dans-şiir-din bileşimlerinin İpek Yolu'ndaki

macerasını ele alabiliriz.

İpek Yolu'nu, belki de insanlık tarihinin tanık olduğu en büyük "festival alanı" gibi düşünmek doğru olacaktır, konumuza giriş yapmak için. Düşününüz ki, ülkelerin ve kültürlerin ürettiği hemen her türlü ürün, bir karınca hızı ve kaplumbağa sabrı ile bu "Şah Damarı" üzerinde, hemen hemen iki bin sene Doğu ile Batı arasında akıp durmuştur. Hiçbir savaş, hiçbir salgın bu akışı tamamıyla durduramamış, aksine İpek Yolu bu savaşların ve hastalıkların yayılmalarına da yardım eden ana araç olmuştur.

İpek Yolu'nun Toplanma Yerleri: Kervansaraylar

İpek Yolu'nun güzergahında, iki bin sene, binlerce kervan bitmek tükenmek bilmeyen bir sabır ile ipekten altına, seramik eşyalardan kağıt ve deri gibi malzemelere birçok yük taşıdı. Deve kervanları günde ancak 35 kilometre kadar yol alabildikleri için, hemen her 35 kilometrede bir Kervansaray ve etrafına kurulmuş olan küçük vahalar yaratıldı bu yüzyıllar boyunca.

Harita 1: Tarihi İpek Yolu (BRIQ)

Bu vahalar arasındaki ticaret yollarında gün boyu kaynayan güneş altında, ya da çöllerin dondurucu soğuşunda yol alan kervanların dört gözle bekledikleri yerlerdi bu adacıklar. Bir kere kervan yükünü kervansarayda indirdiği zaman, kervandaki yorgun insanların kültür elçiliği görevi başlardı. Dini misyonerler dışında, onların bu konuda hiçbir bilinci veya niyeti yoktu elbette. Fakat sadece aynı kervansarayda veya vahada geceleme zorunda olmaları, bu insanların istemeden bile birer kültür elçisi olmalarını engellemedi.

Gecenin soğuşunda, ortadaki şömine ateşinin etrafında toplanan, fiziki olarak bile birbirine hiç de benzemeyen bu insanlar, uykuları gelene ya da nöbetçinin uyarısını iştene kadar ateşli tartışmalarla kültür alış verişinin ve değişiminin fahri elçileri rolünü oynayacaklardı yüzlerce yıl. Çin'den gelen Budist rahip, Ferganadan gelen Sufi derviş ile hararetili şekilde "nefs" ya da "reenkarnasyon" konusunu tartışacaktı. Ya da Bağdat'tan gelen udi, Kaşgar'dan yola çıkmış olan dutar müzisyeni ile eğlenceli bir müzikal tartışmaya gireceklerdi. Hatta yorgun yolcuları rahatlatmak için doğaçlama bir şekilde bir "düet" oluşturup bir akşam konseri bile olacaktı.

Şehir ve Köy Kültürleri Farklılaşması

Öte yandan, İpek Yolu'ndaki kervanlar Kaşgar, Urumçi, Hotan, Semerkand ya da Buhara gibi yollardaki şehir merkezlerine ulaştıklarında, büyük ihtimalle daha gelişmiş ve şehir kültürünü yansıtan büyük orkestraların, dans gruplarının veya dansözlerin yer aldığı, zengin eşrafın evlerindeki "has bahçe konserlerine" de davetli olacaklardı. Bu konserlerin organizasyonları, sunumları ve tüm kültürel yönleriyle, yabancı misafirler için birer okul görevi göreceklerdi. Yabancı tüccarlar, burada görüp benimzedikleri gelenekleri kendi şehirlerinde yaratabilmek için, ülkelerine döndüklerinde yerel müzik ve dans grupları ile hararetili tartışmalara gireceklerdi. Belki de o nedenle Mumbai'nin veya Chennai'nin varlıklı tüccarlarının bahçelerinde yapılan "has bahçe mahfilleri"; İstanbul'un Boğaz'a nazır bahçelerinde de, Endülüs'ün Granada, Kordoba gibi şehirlerinin saraylarında da, Bağdat'ın Abbasi saraylarında da yüzlerce yıl yapılageldi. Aradaki binlerce kilometre uzaklığa rağmen, birbirine son derece benzeyen kültürel sunumlar yayılıp gidecekti.

Biz buna Hindistan'ın Pondicheri şehrinde, İran'ın

Şiraz kentindeki ünlü şair Hafez'ın mezarının bahçesinde ve Tarsus'ta gözlerimizle şahit olduk ve bizzat katıldık. Ayrıca Urfâ'nın meşhur sıra geceleri, Konya'nın tarihi Meram Bağlarındaki oturak geceleri de Has Bahçe müzik kültürünün Anadolu'daki birer uzantısı olarak bugün bile varlığını sürdürmektedirler (Kennedy, 2005: 187).

Akdeniz kıyılarından Hindistan'a ve Çin seddine kadar olan bölgedeki Türk varlığı da yüzyıllar içinde sanki bir yapıştırıcı rol oynayacaktı.

İpek Yolu'nun şehirleri de diğer kültürlerin şehirleri gibi organize ve gelişmiş bir müzik ve dans kültürüne sahipti. Zengin tüccar sınıfının veya yerel yöneticilerin sarayları, aynı zamanda birer kültür merkezi görevini görmekteydi. Bu mahalli saraylarda, yöneticilerin birbirleriyle rekabetinin bir boyutu olarak müzisyenler, şarkıcılar, şairler, hikaye anlatıcıları ve dansçılar da bulunmaktaydılar. Gerek bölgesel gerek dinsel anma günlerinde oluşturulan büyük ölçekli kutlamalarda bu sanatçılar görevlendirilirdi ve halkın yerel yönetime uyumunu sağlayabilmenin bir yolu olarak önemli görevler üstlenirdi. Bu sanatçıların görevi sadece kendi sanat dalları olduğu için yaptıkları sanat dallarının teorik ve pratik boyutunda oldukça derinlere inebileceklerdi. Böyle olduğu için de İpek Yolu'ndaki sanatsal iletişim yerel boyutta da çok gelişmiş etkilere yol açacaktı. Mesela, müzik alanında, Hindistan'ın "raga" müzik sistemi, İran'ın "dasgah" müzik teorisi ve Türklerle Arapların "makam" yapıları yıllar içinde oldukça belirgin bir benzerliğe sahip olacaktı. Elbette burada sadece İpek Yolu'ndaki seyahatlerin ve seyyahların rolü yoktu. Akdeniz kıyılarından Hindistan'a ve Çin seddine kadar olan bölgedeki Türk varlığı da yüzyıllar içinde sanki bir yapıştırıcı rol oynayacaktı. Tüm bu bölgedeki kültürler karşılıklı etkileşim içinde kendi

milli kültürlerini yaratacaklar ve müzik de buna paralel olarak bu etkileşimlerden payını alacaktı. Aynen müzik enstrümanlarının bu süreçte ülkeden ülkeye yayılıp belirli farklılıklarla varlık sürdürmesi gibi, bu kültürlerin müzik teorileri ve müzik yapma gelenekleri de birbirlerinden etkilenip milli müzik teorilerinin oluşmasına katkıda bulunacaklardı. Örneğin, Hindistan'daki Raga Kerwani ile Türkiye'deki Nihavend makamı hemen hemen aynı karaktere sahip birer dizi olarak bu kültürlerde önemli bir yere sahip olacaktı. Fakat bu ve benzeri etkileşimler, sadece farklı kültürden sanatçıların birbirlerinin varlığından haberdar olmaları ile sınırlı olmayacaktı elbette. Düşünelim ki, yukarıda bahsettiğimiz kervansaray buluşmasındaki o Bağdatlı müzisyen o gecedan sonra, Kaşgarlı şarkıcıdan duyduğu ve çok sevdiği bir melodiyi kendi repertuarına katıp, üzerine Arapça sözler de ekleyip, gelecek bin yılda bile varlığını sürdürecektir olan bir Bağdat şarkısı haline getirebilecekti ve aynen de öyle oldu. Biz de seneler içinde, İranlı, Suriyeli, Iraklı ve hatta Yunanlı müzisyen arkadaşlarımızla müzikli sohbetlerimizde, oldukça çok sayıda melodiyi herkesin kendi dilinden ve yerel yorumuyla söylediğine şahit olduk.

Din Kültürlerinin İpek Yolu'ndaki Seyahatleri

Dinler, medeniyetlerin ve kültürlerin içinde en önemli yeri kaplayan sosyal organizasyonlar olarak, İpek Yolu'nun tarihinde de çok önemli roller üstlenmişti. Hatta denebilir ki Büyük İskender'in MÖ. 300'lerdeki seferlerinden bu yana, çok sayıda din bu coğrafi bölgede yeni devletlerin kurulmasına ve yıkılmasına sebep olmuştu. Bunların arasında Budizmin İpek Yolu üzerinden Çin'e yolculuk etmesi, Nestorian Hristiyanlığının İpek Yolu'nu kullanarak Çin'in içlerine dek uzanabilmesi, İslam dininin Orta Asya'ya İpek Yolu üzerinden geçip Türklerle tanışması ve tek başına o bölgenin değil, belki de Avrupa'nın tarihini de değiştirebilecek bir etkiye yol açmasını sayabiliriz.

13.yüzyılda Marco Polo'nun babası Niccolo Polo ve amcası Maffeo Polo'ya ait Asya'dan geçen bir kervanı gösteren tablo. (CGTN, 2017)

Böylece sadece tapınmanın yöntemi ve hedefi değişmiş olmakla kalmayacak, her din kendisiyle beraber edebiyatını, dilini, şiirini, müziğini ve sosyal organizasyonunu da yeni topraklara getirecekti. Böylece Budist rahiplerin ilahileri Orta Asya üzerinden Çin'e kadar geçecekti. Bu gerçeği İpek Yolu boyunca yalçın dağ yamaçlarındaki mağaralarda bulunan Buda heykelleri ve tapınakları çok güzel anlatmaktadır. Bu bölgede daha önceki Nestorianlar gibi Katolik misyonerler de aynı yolu izleyip 13. yüzyıla kadar Çin'in en uzak köşelerine dek yayılacaklardı. Arap çöllerindeki ve İran dağlarındaki Sufilerin mistik dansları ve törensel müzikleri de Orta Asya bozkırlarındaki Türklerin şaman törenlerindeki dans ve müziklerine karışıp, Türklere özgü bir mistik kültür yaratılmasına yol açacaktı. Bunu Ahmed Yesevîden başlayıp günümüze dek süregelen ve aralarında Yunus Emre, Mevlana, Niyazi Mısri gibi mistik şairlerin de bulunduğu binlerce çok önemli şairlerin ve ozanların varlığından anlayabiliriz. Hatta bu değişimin en büyük tanığı olarak, bugün bile Türk Halk Müziğinin temel taşı olan "saz" enstrümanının

varlığında bulabiliriz. Türklerin İslam dini ile tanışmasından önce bozkırdaki şamanların törensel enstrümanı olan "saz", şamanların "büyük ruh" ile iletişim kurmasında en büyük çalgı aleti olarak yer alıyordu. Ama İslam dininin kabulü ile başlayan dönemde, artık kendilerine ihtiyaç duyulmayan Türk şamanlar, büyük bir yaratıcılıkla "saz"ı gezgin "aşık"ların bir çalgısı haline getirip Türklerin yeni mistik kültürünün temel taşı yaptılar. Bunu son bin senedir yaşamış ve bize binlerce deyiş, ağıt, türkü, ilahi formunda eserler bırakmış "aşık"larımıza bir göz atarak kolaylıkla görebiliriz.

Yol Dini Belirliyor: Hazar Türk Devleti Örneği

İpek Yolu'nun kültürlerin değişmesi ve yayılmasına yaptığı katkılarının en açık örneklerinden birini de Hazar Denizi'nin kuzeyindeki bozkırlarda yaşayan Hazar Türklerinin şamanizmden Yahudiliğe geçiş öyküsünde bulmak mümkündür. 9. yüzyılın ortalarına kadar "Tengri"ye tapan Hazar Türkleri, İpek Yolu'nun Karadeniz'in kuzeyinden geçen kolunun hakimi haline gelmişlerdi.

Hız.Muhammed'in ölümünü takiben yaşanan İslamın genişleme döneminde, Arap ordularına en büyük direnişi gösteren Hazar Türkleri hiçbir zaman İslamı kabul etmemişlerdi. Ama İpek Yolu'ndaki din kültürü yayılmasının sonucu olarak 860 yılında Kağan kendi "Tengri" tektanrıci dinlerine uygun olduğunu düşündüğü İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik arasından birini devlet dini olarak kabul etmeye karar verince, bu üç dinin temsilcileri arasında bir yarışma başlatmıştı.

İpek Yolu bir devletin din kültürünün oluşmasındaki rolünü çok somut olarak Hazar Türklerinde göstermiş oldu.

Konstantinopol'den Cyril ve Bağdat'tan bir Müslüman din adamı ile zaten başkent Atıl'de bulunan Yahudi hahamlardan oluşan bir tartışma ortamı yaratıldı Kağan için. Kağan'ın da hazır bulunduğu tartışmada, Hristiyan ve Müslüman din adamları birbirlerine düşünce, Kağan daha uygun bulduğu Yahudiliği resmi din olarak kabul etti ve tüm Hazar topraklarında Yahudilik yaygınlaştırıldı. Burada İpek Yolu'ndaki ticari faaliyetlerde kilit rol oynayan Yahudi tüccarların da büyük rolü oldu. Yani İpek Yolu bir devletin din kültürünün oluşmasındaki rolünü çok somut olarak Hazar Türklerinde göstermiş oldu (Frankopan, 2015: 110-114).

İpek Yolu'ndaki en büyük devlet ve en eski kültür olan Çin'de de en eski zamanlarda bile Çin'in batısından gelen artistik etkileri görmek mümkündür. Çin'deki saraylarda, özellikle de Doğu Türkistan ve Orta Asya'dan gelen müzisyen, dansçı ve tiyatrocuların çok popüler olduklarını, günümüze kalan sanat eserlerindeki betimlemelerden anlayabiliyoruz. Çanak çömlek süslemelerinde ve mezar kalıntılarında, yüzleri Orta Asyalı görünüm taşıyan çok sayıda müzisyen ve dansçı figürleri bulunmaktadır. Kaşgar, Buhara

ve Semerkand'dan gelen sanatçılar, Çin'deki saray ve kültür merkezlerinde sanatlarını icra ederek oldukça büyük popülerliğe sahip olmuşlardı. Hatta bu sanatçıların, Bizans İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'te de tanındıklarını, zamanın tarihçilerinin izlenimlerinden görmek mümkündür.

Müzik Aletlerinin İpek Yolu'ndaki Değişimi ve Yayılımı

İpek Yolu'nun müzik kültürlerine etkisi, müzik aletleri konusunda da oldukça açık ve başatır. Mesela Güney Hindistan'dan çıktığı düşünülen "keman" yüzyıllar boyunca İpek Yolu üzerinden seyahat edip, büyük bir uyumlulukla İrlanda dans müziğinden, Romanya çingenelerinin eğlence şarkılarına, Viyana'nın konser salonlarına dek en popüler çalgı aleti olabilmıştır. Aynı şekilde, Ortadoğu müziğinin vazgeçilmez çalgısı olan "kanun"; Japonya'da "koto", Çin'de "qin", Kore'de "kayagum", Moğolistan'da "yathka", Güney Sibiryada "chatkhan", İran'da "santur", Yunanistan'da "santuri", ABD'de "dulcimer" adı ile, bazı farklılıklar göstererek varlık bulabilmıştır. Japonya'nın "shakuhachi"si, Hindistan'da "bansuri", İran'da "nay", Türkiye'de "ney ve kaval" adıyla bir devamlılık ve etkileşim gösterebilmiştir.

Benzeri bir gerçekliğin ifadesi olarak, Kaşgar'ın "dutar"ı yüzyıllar içinde Orta Asya içinde yayıldığı gibi, Babürlülere aracılığı ile Hindistan'a da indi. Bugün bile Kalküta'dan kalkan herhangi bir trene bindiğinizde, boyunlarına asılmış "dutar" adındaki çalgıları ile size şiirlerle şarkılarla yolculuğunuzda eşlik edip, vereceğiniz bozuk paralarla yüzyıllardır geçimlerini sağlayan Hintli "baul"lara (aşıklara) rastlayabilirsiniz. Bu da İpek Yolu'nun ürünlerinden ve sonuçlarından biri olarak tarihteki yerini alır. Bunu Kalküta'dan Şantiniketan'a trenle seyahatlerimiz sırasında bizzat gördük ve bu üç saatlik yolculuk sırasında baullarla oldukça ilginç sohbetlerimiz oldu.

İpek Yolu'nun şehirleri de diğer kültürlerin şehirleri gibi organize ve gelişmiş bir müzik kültürüne sahiptir.

Yukarıda bahsettiğimiz Orta Asya çalgısı “dutar”, bu yüzyıllar içinde bozkırlardaki konar-göçer Oğuz Türklerinin elinde “saz” haline gelir ve yine İpek Yolu hatlarını izleyip Akdeniz’den Sibiryaya kadar yayılır. Türklerin “saz”ı bu yüzyıllarca süren İpek Yolu kültürel değiş-tokuş sürecinde Rusların elinde “balalaika”, Lübnanlıların ve Suriyelilerin elinde “bozuk, buzuq”, Yunanlıların elinde “bouzuki”, Bulgarlar ve diğer Balkan kültürlerinde “tambura”, Hindistan’da “sarod” olur (Levin, 2002).

Gelelim Türk köylerindeki düğünlerin, asker uğurlamalarının ve Osmanlı mehter takımlarının vazgeçilmez çalgısı “zurna”ya. Çin’de “suona”, Hindistan’da “shehna”, Orta Asya kültürlerinde “surnai”, İranda “kernai” ve daha sonraları Avrupada “oboe” adı verilecek ve bunlar, bazı teknik değişikliklerle vazgeçilmez çalgılar olacaklardır (Levin, 1996).

Ortaçağdaki Haçlı Seferlerinden çok daha önceleri, İpek Yolu üzerinde seyahat edenler

sayesinde, Japonya’dan İngiltere’ye müzik kültürlerinin çift taraflı olarak yayılması sağlanmıştı. Örneğin, telli çalgıların yanı sıra, üfleli çalgılar, vurmali çalgılar, davullar İpek Yolu hattı üzerinde, Çin saraylarından İspanya saraylarına kadar yaygın bir varlık göstermekteydi. Orta Asya’nın kısa saplı “barbat” adlı çalgısı, tarihçiler tarafından Ortadoğudaki “ud”un, Avrupadaki “lute”ün, Japonya’daki “biwa”nın, ve Çin’deki “pipa”nın kaynağı olarak gösterilir (Levin, 2002).

Orta Asya’daki konar-göçer Türk ve Moğol kabilelerin, bir kurumuş at kafatası üzerine sardıkları at kuyruğunun kıllarına, yine at kıllarından yaptıkları “yay” ile sürterek çaldıkları çalgı aleti, yüzyıllar boyunca Türklerin şaman törenlerinde “yüce ruh” ile şaman arasında iletişim aracı olarak kullanılmıştı. Bu çalgı aleti seneler içinde İpek Yolu’nda seyahat ettikten sonra Orta ve Yakın Doğuda “kemenche” ve “gijak”, Endonezya’da “rebab”, Hindistan yarımadasında

“sarangi, sarında” adını alacak ve mahalli kültürlere uydurulacaktı.

İpek Yolu'ndaki Müzikal Sentezler

İpek Yolu üzerindeki müzik hiçbir zaman sadece tek bir din veya inanç zümresinin tekelinde kalamadı. Mutlaka ya bir önceki kültürlerden ya da Yol'dan gelip geçen kültürlerden etkilenecek yeni bir sentez yarattı. Bunu en açık şekilde Hindistan'daki gezgin aşıkların, yani “baul”ların müzik tarzlarında ve şarkılarının içeriğinde görmek mümkündür. Baullar, hem Hindu hem de mistik İslam yani Sufizmin yaratıcı şekilde birleştirilmesinin ürünü olan bir müzik türü ile yüzyıllardır varlıklarını sürdürmektedirler. Şarkılarına baktığımızda gerek sözlerinde gerekse kullanılan çalgılarda bu çok yönlülüğe açıkça tanık olabiliriz. Zaten şüphesiz onları etkileyen Sufi gelenekleri de, aslında yüzyıllar öncesinden gelen “şamanizm” törenlerinden ve felsefesinden esinlenmiş öğelerle süslenmiştir.

İpek Yolu, elbette tekdüze bir nüfus ve kültür yapısı taşıymıyordu. Bir yanda konar-göçer kabileler dağlardan ovalara göç edip dururken, ana hat üzerinde kurulmuş olan oldukça büyük şehirlerde bir şehir kültürü de vardı. Aslında İpek Yolu'nun politik ve kültürel tarihi bu iki ana gücün bir mücadelesi olarak da kendini göstermekteydi.

Konar-göçerler İpek Yolu'ndaki kültürel etkileşimlere doğal olarak daha az katılırken, şehirlerdeki nüfus daha kolaylıkla bu değişime ayak uydurup yeni sentezler yaratabildiler. Konar-göçerlerin temel müzik temsilcileri “şaman-aşık”lardı. Onlar tek başlarına, ellerindeki çalgılarıyla dağlardan ovalara gezip destanlar, ağıtlar, ya da övgüler içeren şarkılar söylerlerdi. Şehirdeki müzisyenler ise daha çok orkestralar halinde, önceden bestelenmiş ve icra edilmek üzere oluşturulmuş parçalar çalmaktaydılar. O nedenle de bu müzisyenlerin oldukça sıkı bir eğitimden geçip yetkinleşmesi gerekmektedir.

Genellikle saraylardaki sultanlar veya zengin eşraftan mali destek gören müzisyenler ve besteciler, İpek Yolu'nda profesyonel müzisyenliğin ilk temsilcileri olarak da görülebilirdi. Dolayısı ile onların müzikleri daha gelişmiş ve aranje edilmiş olurdu. Böylelikle İpek Yolu'ndaki farklı kültürlerin müzik teorileri, müzik çalgıları belirli farklılıklar göstererek geliştiler ve günümüzdeki durumlarına ulaştılar.

İpek Yolu'ndaki farklı kültürlerin müzik teorileri, müzik çalgıları belirli farklılıklar göstererek geliştiler ve günümüzdeki durumlarına ulaştılar.

Orta Asya'nın bu konar-göçer kültürünü hala Anadolu'nun dağlarında ve yaylalarında yaşatan bir toprak olarak Türkiye, bu yeniden yapılanmaya önemli katkılar verecektir. Bizim Karacaoğlan, tam da bin sene öncesinin Orta Asya şamanlarının, kam-ozanlarının Toroslara yansımasıdır. Silifke'nin ve Kırşehir'in “abdalları”, Tarsus köylerinin “mengi” oynayan tahtacı köylüleri, dut ağacını bugün bile bin sene önce Orta Asya'daki atalarımızın yaptıkları gibi oyarak “saz” yapan ustaları, yaylalarda “kilim-yolluk” dokuyan köy kadınları ile Anadolu, bugünkü haliyle bile İpek Yolu'nun yüzyıllar içinden gelen geleneklerinin yaşatıldığı bir açık hava müzesi görünümündedir. Bunu bilip, en detayına kadar bu kültürün ortaya çıkarılması ve korunması ile Türkiye, yeni İpek Yolu yaratılmasında önemli bir rol oynayacak potansiyele sahiptir.

İpek Yolu'nda Dillerin Etkileşimi: Hindistan'daki Urdu Dili Örneği

Doğu-batı yönünde Çin'den Venedik'e kadar uzanan İpek Yolu sayısız ara yollarla güney-kuzey hattında da etkisini göstermiştir. Yukarıda bahsettiğimiz müzik çalgıları ve ekonomik etkilerinin yanı sıra bölgesel dillerin oluşumu ve gelişmesi konusunda da önemli etkileri olmuştur.

Elbette İpek Yolu'nun çok kültürlü Orta Asya ve Rusya bozkırlarındaki etkileri çok açıktır. Ama biz burada Hindistan'daki resmi dillerin en önemlilerinden biri haline gelen Urdu dilinin oluşumunun İpek Yolu ile ilişkisine dikkat çekeceğiz. Arap tüccarların İran ve Körfez üzerinden İslam'ı Hindistan yarımadasına taşımaları 8. yüzyıla kadar gitmektedir. İpek Yolu üzerinde yer alan Arap, İran ve Türk kavimlerinin bu yüzyıllar içerisindeki karşılıklı etkileşimleri hem kendi dillerinde değişime yol açmış hem de Hindistan ve Pakistan'da bugün yüz milyonlarca insanın konuştuğu Urduca adındaki dilin yaratılıp gelişmesine de sebep olmuştur.

Timurlenk, Ortadoğu seferinden dönerken yanında Anadolu'dan ve İran'dan yüzlerce sanatçı ve zanaatkar götürmüştür.

Eski Sanskrit gramerinin üzerine Farsça, Türkçe ve Arapça kelimeler ve dil öğelerinin eklenmesi ile Urduca adını alan dil meydana gelmiştir. Hemen fark edileceği gibi Türkçedeki "ordu (orda)" kelimesinin bu dilin oluşumu ile doğrudan ilişkisi vardır. Urdu dili aslında, M.S. 1000'den itibaren Hindistan'da iktidar kuran Orta Asyalı Türk devletlerinin ordularındaki çok-uluslu ve çok-dilli askeri yapıyı yönetebilmek için ortaya atılan bir dil olarak ele alınabilir. Gazneli Mahmud'dan başlayıp, Delhi Sultanlığı ile devam eden ve sonunda Mughal İmparatorluğu olarak adlandırılan Babürlü Çağatay Türklerinin devleti, varlığını 1857'deki isyanlara kadar sürdürmüştü.

Bu yeni dilin en büyük ozanı da Amir Hüsrev olmuş (1253–1325) ve özellikle de en büyük Sultan Akbar zamanında yerel Hint ve Müslüman kültürlerinin birleştirilmesi alanında önemli adımlar atılmıştı. Böylece grameri Sanskritçe olan

ama Farsça aracılığı ile Arapça ve Türkçeden de büyük ölçüde yararlanan bir dil ortaya çıkmıştı. Bu nedenle de Hindistan veya Pakistan'ı ziyaret eden bir Türk seyyahının sürekli olarak Türkçe kelimeler duyması hiç de şaşırtıcı olmamalıdır.

Mimarinin İpek Yolu'ndaki Macerası

İpek Yolu, üzerindeki kültürlerin mimari geleneklerinde de gözle görülebilecek etkilere sahip olmuştur. Hatta bu mimari etki, yeni şehirlerin kuruluşu ve mevcut şehirlerin planlamasında da etkisini gösterecektir.

Bundan dolayıdır ki Semerkant'taki, Buhara'daki saraylar, camiler ve bahçeler, İsfahan ve Agra'dakilerle büyük benzerlik gösterir. Hatta bu benzerlik sadece fikişsel anlamda da olmamıştır. Timurlenk, Ortadoğu'ya yaptığı ve Osmanlı devletini hemen hemen ortadan kaldıracak seviyede etkilediği seferinden dönerken yanında Anadolu'dan ve İran'dan yüzlerce sanatçı ve zanaatkar götürmüştür.

O nedenle de Semerkand'ın bugün hayranlıkla izlediğimiz yapılarında Ortadoğu ve İran etkileri açıkça görülür. Çünkü bu unutulmaz binaları yapan eller ve tasarlayan beyinler bazı örneklerde fiziki olarak da aynıdır. Bunun yanı sıra, unutulmaz Tac Mahal'i yaptıran Şah Cihan, bu ölümsüz eserin yapım işini İran'dan getirttiği mimarlar ve ustalara emanet etmiştir. Hatta bir efsaneye göre, Şah Cihan Tac Mahal'in bir benzerini başka sultanlara da yapmaması için mimarının ellerini kestirmiştir. Bu efsane, İpek Yolu'ndaki kültürlerde, kültürel yarışmanın geldiği boyutları anlatması bakımından çok ilginç bir tarihi dipnot olmaktadır. Çünkü bu tür mimari sentezler birbirleriyle oldukça büyük farklılık gösteren Türk, İranlı, Suriyeli, Iraklı, Ermeni ustaların bilgi ve birikimlerini en yaratıcı şekilde biraraya getirdikleri şaheserler olarak mimarlık tarihinde yerlerini almışlardır.

İpek Yolu, üzerindeki kültürlerin mimari geleneklerinde de gözle görülebilecek etkilere sahip olmuştur. (CGTN, 2021)

İpek Yolu'nda Genlerin Yolculuğu

Yaklaşık 2,500 yıldır üzerinde kervanların, orduların, göçmenlerin, hastalıkların, virüslerin gidip geldiği İpek Yolu, doğanın gidişatını etkileyecek bir rol de oynamıştır. Bununla, insan genlerinin üzerine olan etkilerinden bahsetmekteyiz.

Toplamda milyonlarla ifade edilebilecek bir nüfusun, sürekli olarak hareket halinde olan bu yollardan genetik olarak etkilenmemesi zaten mümkün olamazdı. Bunu en açık şekli ile, Çin'den Venedik'e İpek Yolu üzerinde bugün yaşayan insanların yüz hatlarına bakarak anlamak mümkündür. Çin'in batısından başlayan Türk varlığı içinde yer alan Uygurlar ile İzmir'deki Türklerin fiziki görünümü bile bu sebeple belirli farklılıklar

gösterir. Oğuz Türklerinin de anayurdu sayılan Gobi Çölü ve Tienşan dağlarında bugün yaşayan akraba Türk toplulukları, İzmir veya Çanakkale'de yaşayan modern Türk insanı ile en azından göz ve vücut yapıları ile ayrılırlar. Bu tür genetik değişimde Türklerin 10. yüzyıldan başlayarak batıya doğru göç etmeleri ve İpek Yolu'nu takip ederek Anadolu'ya gelmelerinin izlerini bulabiliriz. Yaklaşık 200 sene yurt edindiğimiz İran topraklarından, genetiğimiz değişmeden Anadolu'ya geçmiş olmamızı düşünmek imkansızdır. Özellikle Hindistan yarımadasının kuzey bölgelerinde yaklaşık 1,000 yıl hüküm sürmüş olan Türk sultanlıkları ve Çağatay Türk Mughal İmparatorluğu'nun bu genetik değişimdeki rolünü, Hindistan'daki nüfusa baktığımızda görebiliriz.

Yukarıdaki bölümde bahsettiğimiz Urduca dilinin yaratılmış olmasına oldukça paralel olarak, İpek Yolu aynı zamanda Kuzey Hindistan insanının genlerindeki değişimin de belli ölçüde yaratıcısıdır. Bundan dolayı, Hindistan'ın meşhur sinema merkezi Bollywood'da en etkili oyuncuların, oldukça beyaz tene ve Türk-İranlı görünümüne sahip olduklarını kolaylıkla görebiliriz. Ünlü oyuncular Shah Rukh Khan, Aamir Khan, Salman Khan, Prianka Chopra, Hrithik Roshan, Deepika Padukone ve diğerleri, Hindistan'ın güneyine göre oldukça beyaz tene sahip oyunculardır. Ve bizce tarihin İpek Yolu'nda sağladığı fonksiyonlardan birinin sonucu olarak böyle olmuştur.

İpek Yolu'nun İki Ucunda İki Parlak Yıldız: Ahmed Yesevi ve Yunus Emre

İpek Yolu'nun önemi konusunu ele aldığımızda mutlaka Türk milletinin o unutulmaz yol üzerindeki yaşam kavgaları ve kültürel varlıklarını hatırlamak gerekir. Çünkü İpek Yolu'nda oluşan bu engin kültür, bugün bile Balkanlardan başlayıp, bereketli bir hilal gibi Çin'deki Sincan'a kadar varlığını taptaze gösterir.

Yunus Emre, Türk milletinin en önemli kolu olan Oğuzların İpek Yolu üzerinden Anadolu'ya iki yüz yıl süren yolculuğunun, 13. yüzyıldaki en güzel sentezlenmiş sonucudur.

Bu kültürel varlığın iki en önemli unsuru, Türk dilinin güçlü varlığı ve bunun en önemli ustası Yunus Emre'nin Türk diline ve Türk halk kültürüne vurduğu unutulmaz damgadır. Çünkü Yunus Emre, Türk milletinin en önemli kolu olan Oğuzların İpek Yolu üzerinden Anadolu'ya iki yüz yıl süren yolculuğunun, 13. yüzyıldaki en güzel sentezlenmiş sonucudur. Yunus'ta, Kaşgar ve Urumçiden Buhara'ya, İsfahan'dan Konya'ya yapılan göçler sırasında binbir kaynaktan beslene

beslene büyüyen bir okyanusun kristalleşmiş ifadesini buluruz. Onun Türkçeyi, hümanizmi, folklorü, tarihi, siyaseti ve doğayı mükemmel bir şekilde yansıtan şiirlerinden, 13. yüzyılın her şeyini okuyabilmemiz 700 sene sonra bile mümkün olmaktadır.

Yunus'un İpek Yolu Bağlantıları

Ulu ozanımız Yunus Emre, elbette ki bir İpek Yolu evladıdır. Çünkü Anadolu'nun bağrından çıkmış, orada yaşamış ve hala da orada yatmaktadır. Ama onun İpek Yolu bağlantısı bu düzeyde bir yüzeysellikte anlatılamaz ve anlaşılabilir. Yunus'un zamanında Anadolu'da yüzbinlerce insan yaşamaktaydı, her ırktan ve renkten. Ama onların arasından bir kuyruklu yıldız gibi sıyrılıp, günümüzü bile aydınlatan Yunus'u farklı kılan bazı özellikler de vardı. Şimdi bunları ele alıp Yunus'un farkını anlamaya çalışalım.

Yukarıda uzun uzun yaptığımız tahlillerden de anlaşılacağı gibi, İpek Yolu Yunus'un yaşadığı zamanlar olan 13-14. yüzyıllardan çok daha önceleri, çok hareketli ve bereketli bir kültür hayatına sahipti. Doğudan batıya, güneyden kuzeye; tüm Asya'nın hemen hemen tüm olayları İpek Yolu güzergahının birer ürünüydüler. Hindistan'ın ormanları ile Rus bozkırları arasında; Çin'in çölleri ile Anadolu'nun ovaları arasında süreklilik arzeden bir kültür hayatı, İpek Yolu üzerinde hep hüküm sürmekteydi. O nedenle de Yunus'un felsefesine ve şiirlerine kaynak ararken, bu hareketliliği ve çok kültürlülüğü mutlaka hesaba katmamız gerekecektir.

Fergana Vadisi'nin Ermiş Öğretmeni: Ahmed Yesevi

Yunus Emre'nin felsefe ve hümanizminin gelişimini irdelerken ilkin, 12. yüzyıl İpek Yolu'nda yetişmiş bir başka hümanist Sufi şair Ahmed Yesevi'ye bakmak gerekir.

1093 ile 1166 yılları arasında bugünkü Kırgızistan-Tacikistan-Özbekistan'ın ortasındaki Fergana Vadisi'nde yaşamış olan bu büyük Türk şahsiyeti nasıl olur da kendisinden 100 sene kadar sonra, hem de binlerce kilometre uzaktaki Anadolu'da dünyaya gelecek olan Yunus Emre adındaki bir başka Türk ermişinin kaynak kişisi olabilir?

Kültürel miraslar, genellikle birer silsile ile birbirine bağlanıp sonraki nesillerde vücut bulur. Tam net şekilde belirtilememesine karşın, Ahmed Yesevi ile Yunus Emre arasındaki silsile bağı da böyledir. Bu konudaki araştırmaların (Gölpınarlı, 1992; Toprak,1982) hemen hepsinde, aşağı yukarı şöyle bir silsile ortaya koyulabilmektedir:

Ahmed Yesevi-Lokman Perende-Hacı Bektaş-Sarı Saltuk-Barak Baba-Tapduk Emre-Yunus Emre.

Böyle bir silsile doğal bir şekilde, Orta Asya'nın Şamanizmini, Göktanrı Tapıncını, doğanın kutsallığı inancını, güneydeki Hindistan'dan gelen Budistlik ve Hinduluğu, İran'ın Zerdüst inançlarını ve elbette ki daha çok yeni kabul edilmiş olan İslam'ın en temel yapılarını içerisinde eriterek, felsefi olarak bunların hemen hepsine de benzeyen, ama hiçbirisine de tam olarak benzemeyen bir akım ortaya koyacaktır. Bu da çok kısa bir zaman dilimi içinde Türk Sufizmi haline gelecektir ve geçtiğimiz yedi yüzyıl içinde Yunus Emre'den Mevlana'ya, Niyazi Mısıri'den, Aşık Veysel'e kadar uzanan bir engin derya halini alacaktır. Türk Sufizmi, gelecek yüzyıllarda İpek Yolu'ndan miras aldığı felsefi ve törensel gelenekler sayesinde hem Arap-Fars hem de Hint mistisizminden çok daha farklı bir mecrada ama onlardan da izlenimler taşıyarak gelişecektir.

İslam'ın Farklı Mistik Eğilimleri

Aslında İslam'ın mistik özünün yorumu olarak da adlandırabileceğimiz Sufi felsefesi ve ideolojisi, yüzyıllar içinde İslam dünyasında çok çeşitli şekiller ve görünümler kazanmıştır. Bu, esas olarak mahalli sufilerin içinden geldikleri kültür

Yunus Emre. (Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı websitesi)

Ahmed Yesevi. (Wikimedia)

ve toprakların özellikleri tarafından belirlenmiştir. Böylece Kuzey Afrika'daki Tijanilik, Hindistan'daki Çiştilik, Türkiye'deki Mevlevilik ve Bektaşilik, hem törensel pratikleri hem de ideolojileri bakımından oldukça önemli farklılıklar göstermektedir. Belki de bu yüzden, Sufi toplulukları arasında çok belirgin rekabet olduğunu da belirtmek gerekir. Hatta bazı örgütler bu sürtüşmeleri diğerlerini "İslam dışı" olmakla suçlamaya kadar vardırırmışlardır

Ahmed Yesevi'den başlayıp, Hacı Bektaş'a ve oradan da Tapduk Emre ve Yunus Emre'ye kadar kesintisiz gelen orijinal ve gerçek Türk Sufizminin hürmanist geleneği, bu kaynağından dolayı dünyanın başka bir yerinde bulunamayacak özelliklere sahip olmuştur. Mesela Yunus'un şiirlerine de doğrudan yansımış olan reenkarasyon fikri, muhtemelen İpek Yolu'ndaki Hindu etkisinin bir sonucu olarak Türk Sufizminde kolaylıkla yer bulmuştur. Hatta bu tür felsefi şiirlere "devriyye" adı verilmiş ve sonraları Anadolu'da oldukça yaygınlaşmıştır. Aynı şekilde şamanist öğeler, Yunus'un şiirlerinde de belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Doğa sevgisi, hatta tapınması diyebileceğimiz oldukça önemli sayıda Yunus şiiri günümüze kadar gelmiştir.

Bu tür felsefi eğilimlerin, Türklerin Orta Asya günlerinden kalma felsefi geleneklerinin, Ahmed Yesevi ve sonrasındaki silsile aracılığı ile Anadolu'ya ulaşmasının bir sonucu olduğu söylenebilmektedir.

Sonuç olarak, İpek Yolu'nun kültür hazinesi, Orta Asya'dan Ahmed Yesevi'nin yoğurduğu hamur ile Anadolu'da Yunus Emre'nin usta ellerinde varlık kazanmış ve yaklaşık 1,000 yıllık bir hümanist geleneği sonraki nesillere hediye etmiştir.

Sonsöz: Uzak Asya'dan Atlantik Okyanusu'na ve Akdeniz'e

İpek Yolu, insanlığın son üç bin senelik gelişiminin mükemmel bir metaforu olarak tarih sahnesinde yerini almış ve günümüzde de oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle de Çin Halk Cumhuriyeti, Pasifik ve Hint Okyanusu'ndaki Amerikan hegemonyasına karşı ve bu hegemonyanın Çin'in ekonomik geleceğine verebileceği zararları en az düzeye indirmek için İpek Yolu'nu yeniden canlandırmaya çalışmaktadır. Bunun politik, ekonomik ve kültürel sonuçlarını ve Türkiye'ye olan etkilerini iyi inceleyip; ona göre bir gelecek yaratmaya çalışmak gerektiğini düşünmekteyiz. Özellikle de

yazımızın konusu olan kültür ve müzik alanındaki etkilerini, tarihteki örneklerini de inceleyip geleceğe taşımak gerektiği inancındayız.

Tarihi İpek Yolu'nun "Kuşak ve Yol Girişimi" (KYG) adı ile Çin Halk Cumhuriyeti tarafından yeniden ortaya atılmasında, Türkiye'nin elini güçlendirebileceği birçok avantaj bulunmaktadır. Gerek kara gerekse demiryollarından oluşan bu yeni Girişim'de, Türkiye coğrafi olarak çok önemli bir pozisyondadır. Türk milletinin bin sene önce Orta Asya bozkırlarından Anadolu'ya gelmiş olduğunu ve oldukça sağlam Orta Asya köklerinin de bulunduğunu varsayarsak, bu yeni İpek Yolu'nda Türkiye'nin her alanda çok önemli etkiler yaratabileceğini düşünebiliriz. Türk kültürü İpek Yolu üzerindeki Çin, Rus, Kazak, Özbek, Kırgız, Hint ve İran kültürlerinin zaten tarihi olarak birer parçasıdır. Kaşgar'dan, İsfahan'dan, Semerkand'dan, Astanadan dinleyeceğimiz herhangi bir şarkıda bile bu tarihi kültür bağlantısını ve mirasını bulmak mümkündür. Böylesi sağlam bir temel üzerine, daha bilinçli ve programlı şekilde ilerleyerek ortak bir gelecek inşa etmek kolaylıkla mümkündür.

Kaynakça

- Frankopan, P. (2015). *The Silk Roads: A new history of the world*. New York: Bloomsbury Paperbacks.
- Fuat, M. (1995). Yunus Emre. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1992). Yunus Emre ve tasavvuf. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Kennedy, H. (2005). *When the Baghdad ruled the Muslim world*. Cambridge: Da Capo Press
- Levin, T. C. (1996). *The hundred thousand fools of God: Musical travels in Central Asia*. Bloomington: Indiana University Press.
- Levin, T. (2002). Program book. music and musicians along the Silk Road. Washington DC: Smithsonian Institute Folklife Festival.
- Toprak, B. (1982). Yunus Emre. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitapevleri.

Müzikler için bilgi notu:

- The Art of Mugham: Alim Qasimov Ensemble. (2001). Ocora Radio France C560112.
- Asie Centrale: Traditions classiques (2 CDs). (1993). Ocora Radio France C560035-36.
- Bukhara: Musical Crossroads of Asia. (1991). Smithsonian Folkways SFW 40050.
- Classical Music of Iran: The Dastgah Systems. (1991). Smithsonian Folkways SFW 40039.
- Ouzbekistan: The Art of the Dotar. (1997). Ocora Radio France C560111.
- Shashmaqam, Music of the Bukharan Jewish Ensemble. (1991). Smithsonian Folkways SFW 40054.
- The Silk Road: A Musical Caravan. (2002). Smithsonian Folkways SFW CD 40438.
- Uyghur Music from Xinjiang: Music from Oasis Towns of Central Asia. (2000). Ace Records CD ORBD 098.
- Yo-Yo Ma and the Silk Raod Ensemble, Silk Raod Journeys: When Strangers Meet. 2001. Sony Classical SK 89782.

Havadan İpek Yolu'nu kuruyoruz.

TÜRKİYE

ÇİN

onurair.com

Zaman ve Mekanı Aşacak Yeni Bir Medeniyet için İşbirliği*

Ortak zorluklarımızın üstesinden gelmek ve herkese daha iyi bir gelecek yaratmak için, ekonomi, bilim ve teknolojinin oynadığı rol kadar önemli olan kültür ve medeniyetin rolüne de bakıyoruz. Asya Medeniyetler Diyalogu Konferansı, Asya'daki medeniyetler ve ötesindekilerle eşit bir zeminde, diyalog kurmak, karşılıklı öğrenmeyi kolaylaştırmak ve fikir alışverişinde bulunmak için yeni bir platform oluşturmak üzere toplanmıştır.

Editör Notu: Asya Medeniyetleri Diyalogu Konferansı 15 Mayıs 2019'da Pekin'de düzenlenmiştir. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, açılış töreninde Ortak Geleceğe Sahip bir Asya Toplumu için Medeniyetler Arasında Karşılıklı Öğrenme ve Değişimlerin Derinleştirilmesi ana temasını esas alan bir konuşma yaptı. Aşağıda, konuşmasının düzenlenmiş hali yer almaktadır.**

Bugün dünya, çok kutupluluğa, ekonomik küreselleşmeye ve kültürel çeşitliliğe her zamankinden daha fazla yaklaşıyor ve bu süreçte giderek daha fazla bilgi odaklı hale geliyor. Bu ilerleme, gelecek için umut verici beklentiler sunuyor. Ancak, şu anda dünya çapında birçok insanın karşı karşıya olduğu artan istikrarsızlıklar ve belirsizlikler karşısında, ülkelerin birlik olması ve bu olumsuzluklara yanıt vermesi gerekiyor.

Ortak zorluklarımızın üstesinden gelmek ve herkese daha iyi bir gelecek yaratmak için, ekono-

mi, bilim ve teknolojinin oynadığı rol kadar önemli olan kültür ve medeniyetin rolüne de bakıyoruz. Asya Medeniyetler Diyalogu Konferansı, Asya'daki medeniyetler ve ötesindekilerle eşit bir zeminde, diyalog kurmak, karşılıklı öğrenmeyi kolaylaştırmak ve fikir alışverişinde bulunmak için yeni bir platform oluşturmak üzere toplanmıştır.

Asya, onu insanlık tarihinin önemli bir beşiği yapan, dünyanın en eski yerleşimlerinden biridir. Bu uçsuz bucaksız ve güzel kıta, dünya nüfusunun üçte birini kaplar ve dünya nüfusunun üçte ikisini barındırır. 47 ülkede yaşayan 1,000'den fazla etnik grup vardır.

Geçmişimizi gözden geçirip Asya'nın ötesine baktığımızda, medeniyetlerimize daha fazla güvenmeliyiz. Atalarımızın zengin mirasını geliştirebilir, diğer medeniyetlerle ilişki içinde kalabilir ve karşılıklı öğrenmeyi artırabiliriz. Böylelikle, Asya medeniyetlerine yeni bir ihtişam katmış olacağız.

* Yazının başlığı BRIQ'e aittir.

** Metnin İngilizcesi http://www.bjreview.com/Beijing_Review_and_Kings_College_London_Joint_Translation_Project/2019/201906/t20190626_800171719.html adresinden alınmış, Necati Demircan tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping Çin Ulusal Kongre Merkezi'ndeki Asya Medeniyetler Diyalogu Konferansı açılış töreninde konuştu, 15 Mayıs 2019. (Xinhua, 2019)

Asya Halklarının Özlemleri

Biz Asya ülkeleri olarak birbirimize yakından bağlıyız; geçmişten gelen ortak tecrübelerimiz ve geleceğe dair ortak beklentilerimiz dolayısıyla doğal bir yakınlık bağıni paylaşıyoruz. Önümüze bakarak, dünyanın nereye gittiğini görmemiz, zamanın gereklerine bağlı olarak halklarımızın daha iyi bir yaşam özlemini gerçeğe dönüştürmemiz gerekiyor.

Biz Asyalılar, Asya'da barış ve istikrar görmeyi umuyoruz. Barışı korumak her ülkenin sorumluluğudur. İhtilaflar, çatışma veya savaşa dönüştüğünde, ekonomik büyüme, sosyal istikrar ve karşılıklı alışverişler de onunla birlikte bozulacaktır. Biz Asya ülkeleri halkları, korkudan uzak, huzurlu, güvenli bir şekilde yaşamayı ve çalışmayı arzuluyoruz. Tüm ülkelerin birbirine saygı duymasını ve güvenmesini, uyum içinde yaşamasını ve birbirleriyle ulusal sınırları, zamanı ve mekanı, medeniyetler arasındaki farkı aşan bir etkileşim içinde olmasını diliyoruz. Birlikte çalışmalı ve altından bile daha değerli olan barışı birlikte korumalıyız.

Biz Asyalılar, Asya'da ortak refahı görmeyi arzu ediyoruz. Ekonomik büyüme, bir medeniyeti ayakta tutar ve refah, bir ulusun ilerlemesinin temelini oluşturur. Ancak, Asya'nın bazı bölgelerinde, insanlar, özellikle de kadınlar ve çocuklar, yoksulluktan, açlıktan ve hastalıktan hala acı çekmektedir. Bu durum değişmelidir. Biz Asyalılar yoksulluktan kurtulmuş saygın yaşamların özlemini çekmekteyiz. Ülkelerin ekonomik küreselleşmeyi düzenlemede işbirliği yaparak, geçmişi ne olursa olsun herkes için daha açık, dengeli ve faydalı hale getireceklerini umut ediyoruz. Bunu yapmak, bazı ülkelerde hâlâ insanları rahatsız eden yoksulluğu ve geri kalmışlığı ortadan kaldırmamızı sağlayacaktır. Çocuklarımız için hayatı kaygısız hale getirecek ve tüm ailelere mutluluk getirecektir.

Biz Asyalılar, açık ve daha iyi bağlanmış bir Asya görmeyi umuyoruz. Asya'nın geçen on yıllardaki hızlı gelişimi, dış dünyaya kapıları açmanın ve küresel ekonomik kalkınma trendine ayak uydurmanın önemli olduğunu gösteriyor. Ülkeler kapılarını kapatıp arkasına saklanmayı seçerlerse medeniyetler birbirinden kopacak ve tüm canlılığını yitirecektir.

Biz Asyalılar, tüm ülkelerin kendini dışlamayı reddedeceğini, bütünleşmeyi kabul edeceğini, açıklığı destekleyeceğini ve politika, altyapı, ticaret, finans ve halklar arasında bağlantıyı ilerleteceğini umuyoruz. Böylece, hem biz Asyalılar hem de tüm insanlık için ortak geleceğe sahip bir toplumu birlikte geliştirebiliriz.

Medeniyetlerin Değişimi ve Karşılıklı Öğrenme

Çeşitlilik, medeniyetler arasındaki etkileşimi teşvik eder ve bu da karşılıklı öğrenmeye ve medeniyetlerin daha fazla gelişmesine önayak olur. Dünyanın dört bir yanındaki ülkeler, milletler ve kültürler arasında alışverişi ve karşılıklı öğrenmeyi teşvik etmemiz ve yalnızca Asyalılar için değil tüm insanlar için ortak geleceğe sahip bir toplum oluşturmada halk desteğini güçlendirmemiz gerekiyor.

Her medeniyet, insan yaratımının kristalleşmesidir ve her biri kendi yolunda güzeldir. Birlikte dünya medeniyetlerinin bahçesini renkli ve canlı hale getirebiliriz.

Bu amacı gerçekleştirmek için birbirimize saygı duymalı ve birbirimize eşit davranmalıyız. Tüm medeniyetler kendilerine özgü kültürel çevrelerinde kök salmıştır. Her biri bir ülkenin veya ulusun bilgeliğini ve vizyonunu bünyesinde barındırır ve her biri kendine özgü olduğu için değerlidir. Tıpkı bireylerin ten renginden ve dilinden dolayı birbirinden farklı olması gibi medeniyetler de bu şekilde birbirinden farklılık gösterirler, ancak bu kültürel bir üstünlük anlamına gelmez. Kişinin kendi ırkının ve medeniyetinin üstün olduğu düşüncesi ve diğer medeniyetleri yeniden şekillendirme veya değiştirme eğilimi aptalcadır. Bir üstünlük kompleksi sergilemek yalnızca feci sonuçlar doğurur. İnsan medeniyetleri tek bir renge veya tek bir modele indirgenirse,

dünya tektipleşir ve yaşanamayacak kadar sıkıcı bir yer olur. İhtiyacımız olan, birbirimize eşitler olarak saygı duymak, kibir ve önyargıya hayır demek. Kendi medeniyetimizle diğer medeniyetler arasındaki farklar konusundaki kavrayışı derinleştirmeli ve medeniyetler arasında etkileşimi, diyalogu ve uyumu ilerletmeye çalışmalıyız.

Dahası, küresel toplumdaki her bir medeniyetin ve çeşitliliğin güzelliğini kucaklamamız gerekiyor. Her medeniyet, insan yaratımının kristalleşmesidir ve her biri kendi yolunda güzeldir. Güzeli olan her şey için özlem, hiçbir şeyin engelleyemeyeceği ortak bir insanlık arayışıdır. Medeniyetler birbiriyle çatışmak zorunda değildir; dünyadaki tüm uluslardaki güzelliği görebilen gözlere ihtiyacımız var. Kendi medeniyetlerimizi dinamik tutmalı ve diğer medeniyetlerin gelişmesi için koşullar yaratmalıyız. Birlikte dünya medeniyetlerinin bahçesini renkli ve canlı hale getirebiliriz.

Ayrıca, açık ve kapsayıcı olmalı, birbirimizin güçlü yanlarından yararlanmalıyız. İnsan vücudundaki tüm canlı organizmalar metabolizma yoluyla kendilerini yenilemek zorundadırlar; aksi halde yaşamları son bulur. Aynı durum medeniyetler için de geçerlidir. Uzun vadeli kendini dışlamalar, bir medeniyetin gerilemesine neden olurken karşılıklı değişim ve karşılıklı öğrenme bu medeniyetlerin gelişimini sürdürecektir. Bir medeniyet, ancak diğer medeniyetlerle karşılıklı, eşit, çeşitli ve çok boyutlu olarak yürütülen alışverişler ve karşılıklı öğrenme yoluyla gelişebilir. Hiçbir şekilde zorlayıcı, dayatmacı, tek boyutlu veya tek yönlü olmamalıdır.

Geniş fikirli olmamız ve kültürel değişimin önündeki tüm engelleri kaldırmaya çalışmamız gerekiyor. Asya medeniyetlerinin karşılıklı değişim ve öğrenme yoluyla ortak gelişimini ilerletmek için kapsayıcı ve her zaman diğer medeniyetlerden beslenme arayışında olmamız gerekmektedir. Son olarak, zamana ayak uydurmamız ve kalkınmada yeni zeminler keşfetmemiz gerekiyor.

Küresel toplumdaki her bir medeniyetin ve çeşitliliğin güzelliğini kucaklamamız gerekiyor. (CGTN, 2019)

Bir medeniyetin ayakta kalabilmesi için onu yaşatmak ve nesilden nesile mirasını inşa etmek için çaba sarf edilmelidir. Daha da önemlisi, bir medeniyetin değişen zamana ayak uydurması ve yeni bir çağır açması gerekir. Dünya tarihi bize, mevcut fırsatlardan yararlanmanın ve zamanla ilerlemenin kalkınma için temel olduğunu öğretir. Medeniyetlerimizin kalkınmasına ivme ve ilham katacak yeni fikirler bulmalıyız. Bu çabalarla, medeniyetlerimizin zaman ve mekanı aşması ve kalıcı bir çekiciliğe sahip olması için başarılarla imza atacağız.

Kapsayıcı Çin Kültürü

Asya toplumunun ayrılmaz bir parçası olan Çin medeniyeti, ilk günlerinden beri geçmişteki başarılarından yararlanarak, yeni zeminler keşfederek ve değişikliklere uyum sağlayarak gelişti ve büyüdü. Bu medeniyet, Çin ulusunun derin arayışını temsil eder ve kalıcı gelişimi için zengin bir güç kaynağı sağlar. Kağıt, barut, matbaa ve pusula gibi Çin icatlarının yanı sıra Çin'in astronomi bilgisi, takvim sistemi, felsefesi ve insan merkezli öğretisi, küresel bir etkiye sahip oldu ve insan medeniyetle-

rinin gelişmesini sağladı.

Kapsayıcı ve iç içe geçmiş bir bütün olarak Çin medeniyeti, diğer medeniyetlerle sürekli etkileşim içinde bulunarak bugünkü halini almıştır. Budizm ile tanışılması, İslam ile Konfüçyüsçülüğün kesişmesi ve Batı öğrenimiyle tanışılması, Yeni Kültür Hareketi'nin başlatılmasıyla ve modern zamanda Marksizm ve sosyalizm ile tanışılmasıyla Çin medeniyeti zenginleştirilmiştir. Reform ve dışa açılma programı ile başlayan ülkenin çok yönlü dış açılması, bugün, Çin'in zindeliğine katkıda bulunmuştur. Dostluk ve iyi komşuluk, diğer ülkelerle olan etkileşimlerimize yön veren ilkedir; insanlara refah ve güvenlik sağlamak önemli hedefimizdir, reform ve yeniliklerle zamana ayak uydurmak, tahhütlerimize sadık kalmak ve insan ve doğa arasındaki uyumu sağlamak temel felsefemizdir.

Çin, bugün ülke olarak kendisinden daha fazlasıdır; Asya'nın ve dünyanın bir parçasıdır. Önümüzdeki dönemde Çin, dünyayı kucaklamak ve Çin medeniyetinin dinamik başarılarıyla tüm dünya için daha iyi bir geleceğe katkıda bulunmak için kollarını daha geniş açacaktır.

Çin ve Arap Ülkeleri Arasındaki Kültürel Alışverişlerin Gelişimi: Kuşak ve Yol Çağı'nda Fırsatlar ve Zorluklar*

DEGANG SUN*

Prof. Dr.
Uluslararası Araştırmalar Enstitüsü,
Fudan Üniversitesi, Şanghay, Çin

AML ALI ABDRABOU**

Dr.
Ürün Operasyon Müdürü
Beeto Arabia Company, Mısır

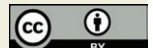
*Degang Sun, Fudan Üniversitesi Uluslararası Araştırmalar Enstitüsü'nde Siyaset Bilimi profesörüdür. Şanghay Uluslararası Araştırmalar Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü'nde profesör ve müdür yardımcılığı yapmıştır. Araştırma alanları Ortadoğu siyaseti ve uluslararası ilişkiler, büyük güçlerin Ortadoğu'daki stratejileri ve Çin'in Ortadoğu diplomasisidir. Makaleleri Mediterranean Politics, Journal of Contemporary China ve Africa Spectrum gibi dergilerde yer almıştır.

Email: sundegang@fudan.edu.cn

**Aml Ali Abdrabou genç bir sinologdur. Doktorasını 2020 yılında Şanghay Uluslararası Araştırmalar Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü'nde (Shanghai International Studies University, Shanghai, China) yapmıştır. Araştırma alanları arasında Çin-Arap kültürel ilişkileri ve Kuşak ve Yol Girişimi bulunmaktadır.

Email: 1502110336@qq.com

Atf: Sun, D. & Abdrabou, A.A. (2021). Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlerin gelişimi: Kuşak ve yol çağında fırsatlar ve zorluklar. *Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 2(4), 24-42.

ÖZ

Bu makale, Çin-Arap kültürel ilişkilerinin kapsamını, özelliklerini ve bunların siyasi ve ekonomik ikili ortaklıklara etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu ikili ilişkiler, 2010 yılında kurulan stratejik işbirliğinden 2018 yılında stratejik ortaklığa dönüşmüştür. Siyasi işbirliği, ekonomik kalkınma ve kültürel alışverişler, çağdaş Çin-Arap stratejik ortaklığının üç ayağını temsil etmektedir. Çin'in Arap ülkeleriyle kültürel alışverişi farklı kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Eğitim, yayın, turizm ve din alanlarındaki alışverişler kültürel alışverişin temel direği haline gelmiştir. Bu süreçte Dışişleri Bakanlığı, Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi Propaganda Dairesi, Xinhua Haber Ajansı, Devlet Radyo ve Televizyon İdaresi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Basın ve Yayın İdaresi, Devlet Din İdaresi, Eğitim Bakanlığı, Çin Dil Eğitimi ve İşbirliği Merkezi, Çin-Arap Dostluk Derneği ve diğer birimler, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlere katılmak için bir portföy oluşturmuştur. İki ülkenin kültürel alışverişleri Çinli ve Arap yetkililer tarafından yönlendirilmektedir. İki taraf, kalplerin ve zihinlerin alışverişinde Güney-Güney işbirliğinin bir örneğini oluşturmuştur. Sürec boyunca, Çin'in Arap dünyasındaki yumuşak gücünü artırmanın önemli bir yolu olan Çin ve Arap ülkeleri arasındaki stratejik işbirliği zenginleştirilmiştir. Bu arka planda mevcut çalışmada öncelikle Çin'in kültürel işbirliği araçlarının neler olduğu ve hangi organizasyonlardan yararlandığından bahsedilecek, ardından, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki entelektüel işbirliği, kamuoyunun rolü, karşılıklı anlayışı geliştirmenin yolları ve dini gruplar arasındaki etkileşimler ele alınacaktır. Son olarak, bu konular sonuç bölümünde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çin-Arap ilişkileri, Çin'in Ortadoğu diplomasisi, Kuşak ve Yol Girişimi, kültürel alışverişler, yumuşak güç

Giriş

ORTADOĞU'NUN VE İSLAM NÜFUSUNUN merkezi olan Arap dünyası, Batı Asya'dan Kuzey Afrika'ya kadar uzanmaktadır. Arap Denizi, Kızıldeniz ve Akdeniz ile çevrili olan Arap ülkeleri 13 milyon kilometrekarelik bir alanı kapsamaktadır ve yaklaşık 400 milyon nüfusa sahiptir (Sun, 2020: 37). Çinliler ve Araplar, yaklaşık 2,000 yıl öncesine uzanan eski İpek Yolu'nun kurucu ortakları olarak, halklar arası alışverişlerde uzun bir geçmişe sahiptir. Kuşak ve Yol'un doğu ve batı uçlarında yer alan Çin ile Arap ülkeleri, Birinci Dünya Savaşı sonrası Batı'nın Avrasya ve Afrika hakimiyetinden sonra ötekileştirilmiş gelişmekte olan ülkelerdir. Günümüzde, Çin-Arap ilişkilerinin üç itici gücünü siyasi alışverişler, ekonomik işbirliği ve kültürel alışverişler oluşturmaktadır ve bunlar arasında kültürel alışverişler konusundaki çalışmaların yetersiz olduğu göze çarpmaktadır.

Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler nitelik açısından geçmişte dalgalı bir seyir izlerken, Kuşak ve Yol Girişimi'nin (KYG) hayata geçmesiyle sürekli olarak gelişmiştir. Bu makale, KYG dönemindeki Çin-Arap kültürel alışverişlerini incelemektedir. Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlerin hem yukarıdan aşağıya rehberliği hem de aşağıdan yukarıya katılımı nasıl gerektirdiği vurgulanmaktadır. Sosyal organizasyonların, işletmelerin ve sivil toplum kuruluşlarının isteğini harekete geçirmek ve "yetkililerin zemini hazırladığı, toplumun harekete geçtiği" "hükümet güdümlü ve toplum odaklı" bir etkileşim oluşturmak amaçlanmaktadır. Pekin, Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping'in dile getirdiği gibi, "Çin-Arap ortak kader toplumu" nun inşası için Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlerde pratik sonuçlar peşinde koşmaktadır.

Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler; kültür, eğitim, sanat, bilim ve teknoloji, sağlık, spor, din, turizm, basın ve yayın, radyo, film ve televizyon, akademi alanlarındaki alışverişleri kapsayan çeşitli resmi ve hükümet dışı etkileşimleri içermektedir (Ding & Chen, 2018:30).

Bu alışverişler, toplam 23 egemen devletin yanı sıra yerel yönetimleri, Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi ve Arap Ligi gibi uluslararası bölgesel örgütleri de içermektedir. Çin ve Arap ülkeleri arasındaki bu kültürel alışverişlerin odak noktasını ise eğitim, turizm, medya ve din oluşturmaktadır. Ayrıca, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki bu tür kültürel alışverişler, personel değişimi, klasik kitapların tercümesi ve yayınlanması, medya ve yeni medya değişimleri dahil olmak üzere hem dijital hem de fiziksel platformlarda gerçekleşmektedir. Medeniyetler Arası Diyalog Konferansı, Çin-Arap Dostluk Konferansı, Turizm Konferansı ve Çin-Arap Ülkeleri İşbirliği Forumu'nun bir parçası olan Basın İşbirliği Konferansı gibi işbirliği forumları da önemlidir.

KYG, Çin'in Arap ülkeleriyle olan kültürel alışverişini zenginleştirmekte ve işbirliği mekanizmalarını geliştirmektedir.

Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler öncelikle üst düzey hükümet eylemlerine dayanmaktadır. Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu'nun (China-Arab States Cooperation Forum-CASCF) 2018'de Pekin'de düzenlenen 8. Bakanlar Toplantısı buna bir örnektir. Cumhurbaşkanı Xi Jinping, açılış töreninde, Arap ülkelerinden 100 genç lideri, 200 genç bilim insanını, 300 bilim insanı ve

teknisyeni Çin'i ziyaret etmeye davet edeceğini duyurmuştur. Ayrıca 100 Arap din önderinin ve 600 Arap siyasi parti liderinin de Çin'i ziyarete davet edileceği, Arap ülkelerine 10 bin eğitim alanı sağlanacağı ve 500 sağlık ekibinin gönderileceği ifade edilmiştir (Xi, 2018a).

CASCF'nin 9. Bakanlar Toplantısı, COVID-19 nedeniyle Temmuz 2020'de çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Toplantıya, ÇHC Devlet Konseyi Üyesi ve Dışişleri Bakanı Wang Yi ile Ürdün Dışişleri ve Yurtdışında Yaşayan Ürdünlüler Bakanı Ayman Safadi başkanlık etmiştir.

Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping'in bir tebrik mektubu gönderdiği toplantıya, Arap Devletleri Ligi (Arap Ligi olarak da anılır) üyelerinin dışişleri bakanları ve bakanlık yetkilileri ile Arap Ligi Genel Sekreteri Ahmed Aboul Gheit katılmıştır (Xinhuanet, 2020). Çin ve Arap ülkeleri, COVID-19 ile mücadele konusunda ortak bir bildiri olan Amman Bildirisi'ni ve CASCF'nin dokuzuncu Bakanlar Konferansı'nda kabul edilen Forum 2020-2022 uygulama belgesini yayınlamışlardır.

Bu gelişmeler, KYG kapsamında Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişini derinleştirmek için bir çerçeve sağlamıştır. Çin ve Arap ülkelerinin stratejik planlarına göre Çin-Arap Haber Değişim Merkezi resmen kurulmuş, Çin-Arap e-kütüphane portalı projesi resmen başlatılmış ve Çin ile Arapların ortaklaşa düzenlediği dördüncü "Arap Sanat Festivali" KYG'nin bir parçası olarak Çin'de resmi olarak başlatılmıştır (Xi, 2018b). Bu nedenle, KYG'nin Çin'in Arap ülkeleriyle olan kültürel alışverişini zenginleştirdiği ve işbirliği mekanizmalarını geliştirdiği söylenebilmektedir. Hükümetler arası üst düzey işbirliği yoluyla, 10 işbirliği mekanizması oluşturulmuştur (bkz. Tablo 1).

2020 itibarıyla, iki taraf da Çin-Arap ilişkileri ve Çin ile Arap medeniyetleri arasındaki diyalog

üzerine yedi seminer, üç Arap sanat festivali ve üç Çin sanat festivali, altı Çin-Arap ülkeleri dostluk konferansı, iki Çin-Arap ülkeleri kadın forumu, iki Çin-Arap ülkeleri turizm ve iş konferansı ve iki Çin-Arap gençlik ve dostluk elçiliği projesi

düzenlemiştir (Şanghai Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Enstitüsü & CASCF Araştırma Merkezi, 2018). 2021 yılına gelindiğinde Çin, dokuz Arap ülkesiyle 26 kardeş şehir kurmuştur.

Tablo 1: Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişe yönelik mekanizmalar ve bölümler

Kültürel Alışveriş Mekanizmaları		Sorumlu (Lider) Departman
1	Çin-Arap Radyo ve Televizyon İşbirliği Forumu	Merkez Propaganda Departmanı, Xinhua Haber Ajansı, Radyo, Film ve Televizyon Departmanı
2	Sanat Festivalleri ve Kültür Endüstrileri için Çin ve Arap İşbirliği Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı
3	Çin-Arap Turizm İşbirliği Forumu	Kültür ve Turizm Bakanlığı
4	Çin-Arap Medeniyeti Diyalogu Konferansı	Din Devlet İdaresi, Çin İslam Derneği
5	Çin - Arap Üniversite Rektörleri Forumu; ve Çin ile Arap düşünce kuruluşları arasındaki işbirliği Çin - Arap Üniversite Rektörleri Forumu; ve Çin ile Arap düşünce kuruluşları arasındaki işbirliği	Eğitim Bakanlığı
6	Çin-Arap Dostluk Konferansı	Çin-Arap Dostluk Derneği
7	Çin-Arap Kadın İşbirliği Forumu	Tüm Çin Kadınları Federasyonu
8	Çin-Arap sivil toplum kuruluşları ve sosyal kuruluşlar	Sivil İşler Bakanlığı
9	Çin-Arap gençlik dostluğu ve büyükelçi projesi	Gençlik Birliği Merkez Komitesi
10	Çin-Arap Fuarı ve Çin-Arap Şehirleri Forumu	Eyalet hükümetleri ve yerel hükümetler

Kaynak: (CASCF, t.y.; Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, t.y.)

Çin-Arap kültürel alışverişleri eğitim, medya, turizm alanlarında ve dini etkileşimlerden oluşmaktadır. İlki, seçkin ve entelektüel alışverişlere odaklanmakta; ikincisi, hedef ülkelerin kamuoyunu etkilemeyi amaçlamakta; üçüncüsü, kitleler arasında daha iyi anlaşmayı amaçlamakta; dördüncüsü ise Çinliler ve Araplar arasındaki dini grupları etkilemeye yönelik girişimleri oluşturmaktadır. Aşağıda Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlere yönelik faaliyetler ve işbirliği alanları yer almaktadır.

Entelektüel Etkileşim: Çin-Arap Eğitim Değişimleri

Eğitim değişimi, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişin önemli bir alt alanıdır. Temmuz 2018’de, CASCF’nin sekizinci bakanlar toplantısında, CASCF 2018-2020 Eylem Planı oluşturulmuştur. İki taraf, “eğitim ve bilimsel araştırma alanındaki işbirliğini güçlendirmeye devam etmeyi, eğitim ve araştırma kurumları arasındaki karşılıklı değişimleri teşvik etmeyi, Çin ve Arap üniversiteleri arasındaki alışverişleri güçlendirmeyi ve desteklemeyi, burs sayısını kademeli olarak artırmayı” kabul etmişlerdir (CASCF 2018-2020 Eylem Planı, 2018: Madde 12). Bu, yeni dönemde Çin-Arap eğitim işbirliği için bir yönlendirme belgesidir.

2020 yılına kadar dünya genelinde 162 ülkede 541 Konfüçyüs Enstitüsü ve 1,170 Konfüçyüs Dersliği açılmıştır. Bunlardan 135 Konfüçyüs Enstitüsü ve 115 Konfüçyüs Dersliği 39 Asya ülkesinde; 61 Konfüçyüs Enstitüsü ve 48 Konfüçyüs Dersliği ise 46 Afrika ülkesinde bulunmaktadır (Dil Eğitimi ve İşbirliği Merkezi, t.y.). Konfüçyüs Enstitüleri, Dil Eğitimi ve İşbirliği Merkezi (orijinal dilde Hanban) tarafından kurulan, ana faaliyet içeriği Çince dil öğretimi olan kar amacı gütmeyen eğitim kurumlarıdır. Misyonu, Çin dilini ve kültürünü dünyaya tanıtmak ve tüm etnik gruplar arasındaki

kültürel alışverişini güçlendirmektir (Zhou, 2010: 213-214). Son yıllarda, Arap dünyasının, Konfüçyüs enstitülerinin sayısında en hızlı büyümeye sahip ana bölgelerden biri olduğunu da belirtmek gerekir.

Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışveriş öncelikle üst düzey hükümet eylemlerine dayanmaktadır. (Feng Yongbin /China Daily, 2018)

Afrika ülkeleri arasında Mısır, Çin hükümetinden en fazla burs alan ülke olmuş ve Çin hükümeti burslarını kazanan öğrenciler çoğunlukla bilim ve mühendislik gibi uygulamalı disiplinlerdeki öğrenciler olmuştur. Yabancı öğrenciler için mesleki çalışma alanları, havacılık, yaşam bilimleri, deniz bilimi, makine mühendisliği ve bilgi teknolojisi gibi modern bilim ve teknolojileri içermektedir (Xinhuanet, 2019a). Batı Asya’da, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki eğitim alışverişini ilerletmek amacıyla Çin Yerbilimleri Üniversitesi (Wuhan) İpek Yolu Enstitüsü, iki ülke tarafından ortaklaşa inşa edilen “Çin Ürdün Üniversitesi”nin temelini atarak 2017 yılında resmen başlatılmıştır. Çin Ürdün Üniversitesi, Çin hükümetinin öncülük ettiği yurtdışındaki ilk üniversitedir. Kampüsü Ürdün’ün başkenti Amman’dadır. Çin Yerbilimleri Üniversitesi (Wuhan) tarafından desteklenmektedir.

Tablo 2: Arap dünyasında Konfüçyüs Enstitüleri/Derslikleri

Ev Sahibi Ülkeler	Konfüçyüs Enstitüleri/ Konfüçyüs Derslikleri	Kuruluş Yılı	Çinli Meslektaşlar
Lübnan	Saint Joseph Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü	2007	Shenyang Normal Üniversitesi
Mısır	Kahire Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü	2008	Pekin Üniversitesi
Mısır	Süveyş Kanalı Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü	2008	Pekin Dil ve Kültür Üniversitesi
Ürdün	Amman TAG Konfüçyüs Enstitüsü	2009	Shenyang Normal Üniversitesi
Tunus	Sfax Yayın Konfüçyüs Sınıfı	2009	Çin Uluslararası Radyosu
Sudan	Hartum Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü	2009	Kuzeybatı Normal Üniversitesi
Fas	Muhammed V. Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü	2009	Pekin Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi
Birleşik Arap Emirlikleri	Zayed Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü	2010	Pekin Yabancı Çalışmalar Üniversitesi
Birleşik Arap Emirlikleri	Dubai Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü	2010	Ningxia Üniversitesi
Ürdün	Philadelphia Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü (Ürdün)	2012	Liaocheng Üniversitesi
Fas	Hasan II Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü	2012	Şanghay Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi
Bahreyn	Bahreyn Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü	2014	Şanghay Üniversitesi
Komorlar	Komor Üniversitesi Konfüçyüs sınıfı	2014	Dalian Üniversitesi
Mısır	Nil TV Konfüçyüs sınıfı	2015	Pekin Dil ve Kültür Üniversitesi
Fas	Abdul Malik Esad Üniversitesi Konfüçyüs Enstitüsü	2016	Jiangxi Normal Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

Kaynak: (Dil Eğitimi ve İşbirliği Merkezi, t.y.; Ding & Chen, 2018: 34-35).

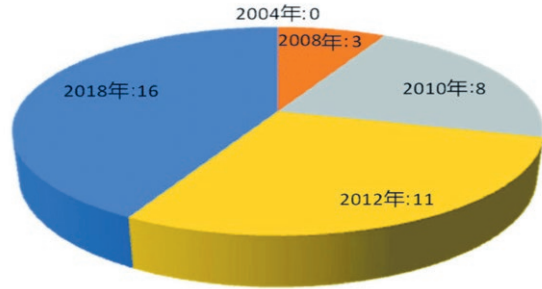
Tamamlandıktan sonra, yerel ve bölgesel olarak öğrenciler için istihdam sağlayacaktır (“China and Jordan jointly”, 2017). 2018 yılında Çin’in Ürdün Büyükelçisi Pan Weifang ve Ürdün Kültür Bakanı Nabih Shuqum, Ürdün’ün başkenti Amman’da Çin kültür merkezi kurulmasına ilişkin bir anlaşmayı imzalamışlardır. Çin ile Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) arasındaki eğitime yönelik alışverişler de gelişmektedir. Temmuz 2019’da, Başkan Xi Jinping’in BAE’yi, Konfüçyüs Enstitüsü’nün genel merkezini ve BAE Eğitim Bakanlığı’nı ziyareti sırasında, Çince’nin BAE’deki ilköğretim sistemine dahil edilmesine ilişkin bir mutabakat zaptı imzalanmış ve bu BAE’de Çince’nin gelişmesine yardım etmiştir (Sky News Arabia, 2019).

Günümüzde, hem Suudi Arabistan hem de BAE, Çin’in kapsamlı stratejik ortaklığının bir parçasını oluşturmaktadır Her iki ülke de ilk ve orta öğretim sistemine Çince’yi eklemiştir. Temmuz 2020’de açılan Dubai Çin Okulu, bu yöndeki çabaların ilk örneğini oluşturmaktadır ve yurtdışında kurulan tam zamanlı eğitim veren ilk Çin okuludur (Çin Halk Cumhuriyeti Dubai Başkonsolosluğu, 2020). Böylece BAE, Çin ile Arap devletleri arasındaki eğitim alışverişi konusunda bir model haline gelmiştir. Yakın zamanda, Kral Suudi Üniversitesi, Çince bölüm açmıştır. 2019 yılında velayet prens Muhammed bin Salman’ın Çin’i ziyareti sırasında Suudi hükümeti, Çin dilinin krallıktaki tüm eğitim kademelerinin müfredatına dahil edileceğini duyurmuştur. Suudi Arabistan’a ek olarak, Filistin de Konfüçyüs Enstitülerinin kurulmasını aktif olarak desteklemiştir. 2019 yılında Filistin Kudüs Üniversitesi, Filistin topraklarında türünün ilk örneği olan Çin Konfüçyüs Enstitüsü’nün açılışını kamuoyuna ilan etmiştir. Üniversite, Filistinlilerin Çince öğrenimindeki artan ihtiyaçları karşılaması, Filistin halkının Çin kültürüne bakış açısını kuvvetlendirmesi ve iki halk arasındaki geleneksel dostluğu geliştirmesi bakımından önemlidir (Xinhuanet, 2019). Filistin’deki uzun

süreli huzursuzluğa rağmen, genç öğrenciler Çince öğrenme konusunda oldukça isteklidir.

Çin ve Arap ülkelerinin ortak çabalarıyla, aralarındaki eğitim alışverişlerinde istikrarlı ilerleme kaydedilmiştir. Çin’deki Arap öğrenci sayısı 2004’te 1,130’dan 2016’da 18,050’ye yükselmiş ve yıllık ortalama %26 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Arap ülkelerinde öğrenim gören öğrenci sayısı 2004 yılında 242 iken 2016 yılında yıllık ortalama %21’lik bir büyümeyle 2,433’e yükselmiştir. 2019’dan 2020’ye kadar 126 doktora öğrencisi de dahil olmak üzere 364 Mısırlı öğrenci Çin hükümeti bursu kazanmıştır (Şanghay Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Enstitüsü & CASCF Araştırma Merkezi, 2018: 27-28).

Diyagram 1. 2004’ten 2018’e kadar Arap ülkelerindeki Konfüçyüs Enstitüleri ve Konfüçyüs dersliklerinin toplam sayısı

Kaynak: (Şanghay Uluslararası Araştırmalar Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü & CASCF Araştırma Merkezi, 2018: 19)

Kamuoyunu Etkileme: Çin ve Arap Ülkeleri Arasında Medya Değişimleri

Çin ve Arap ülkeleri arasında medya değişimleri; radyo, film, televizyon, çevrimiçi medya, basın ve yayın ve benzeri birçok alan dahil olmak üzere çeşitli biçimlere ve zengin içeriklere sahiptir. Temmuz 2018’de Çin ve Arap ülkeleri, iki tarafın eğitim, spor, sağlık, sanat, yayıncılık, eğitim ve kültür merkezlerinin kurulması alanlarında işbirliğini derinleştireceğini vurgulayan İşbirliği Bildirgesi yayınlamışlardır (CASCF, 2018).

25 Ekim 2018'de Chengdu'da dördüncü Kültür Bakanları Toplantısı yapılmıştır. Çin ve Arap ülkelerinin temsilcileri, KYG'nin uluslararası işbirliği çerçevesinde kültürel alışveriş ve işbirliği konulu deneyimlerini paylaşmış ve kalkınma stratejilerini tartışmışlardır (Çin Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018).

Çin ve Arap ülkeleri arasındaki radyo iletişimi, Arap halkının yükselen Çin'in gerçek imajını daha iyi anlamasına yardımcı olan bir kamu diplomasisi biçimidir. Çin, "yardımseverlik, insanlık ve hoşgörü" kültürel değerlerini yaymayı hedeflemektedir. Radyo iletişimi, aynı zamanda Çin'in Arap kültürünü anlaması için bir medya kanalıdır.

Klasik eserlerin çevirisi, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişin temelini oluşturmaktadır. 2018 yılına gelindiğinde, 30'dan fazla çeşit Çin ve Arap klasiği tercüme edilmiş ve yayınlanmıştır.

Film ve televizyon programları konusundaki alışverişlerde Çin, filmlerinin ve televizyon dizilerinin çoğunu Arapça'ya çevirmiştir. Bazı filmlerde Mısır ve Kuzey Afrika lehçeleri de kullanılmaktadır.

2013 yılında Çin'in modern yaşamını anlatan Kim Taro'nun Mutlu Yaşamı Arap dünyasında ekrana gelmiştir (Wu & Tang). Ayrıca, hâlâ Qinghai Platosu'nda yaşayan Çin'in Sala etnik kökenine ilişkin bir belgesel, Arap Radyo ve Televizyon Festivali'nin belgesel programında birincilik ödülünü kazanmıştır.

Dijital uydu TV, 4G ve 5G teknolojilerinin ve cep telefonlarının yaygın kullanımı nedeniyle, medya iletişiminin orijinal tek modeli çeşitlilik ve zekaya doğru ilerlemektedir. People's Net, China Network Television, Xinhuanet, International

Online, Chinese network ve diğer medya gibi birçok bilgi içerikli Çinli web sitesi ve televizyon kanalı, Arapça web siteleri kurmuştur. Ayrıca, "Arap Bilgi Alışveriş Merkezi" ve "Çin-Arap Ağı" gibi Arapça ve Çince iki dilde yayın yapan medya kanalları giderek daha popüler hale gelmektedir. Çin'deki yerel gelenekler ve uygulamalar da WeChat, Today's Headlines, mikro blog ve benzerlerinin haber içeriğine dahil edilmiştir.

Çinli ve Arap liderler tarafından medya alışverişlerinin önemli bir parçası olarak görülen CASCF, 2018-2020 Eylem Planı'nın ardından sanat festivalleri düzenleyecek, edebiyat ve sanatçı gruplarının karşılıklı ziyaretlerini gerçekleştirecektir. Nitekim Eylem Planı'nda, ikili sanat festivalleri kapsamında Pekin ve Chengdu'da dördüncü "Arap Sanat Festivali"nin düzenleneceği ve Çin ve Arap Kültür Bakanları Forumu'na ev sahipliği yapılacağı açıkça belirtilmiştir. Çin, Arap sanatçıları "İpek Yolu Uluslararası Sanat Festivali", "Deniz İpek Yolu Uluslararası Sanat Festivali" ve "İpek Yolu (Dunhuang) Uluslararası Kültür Fuarı"na katılmaya davet etmiştir. Ayrıca, Arap meslektaşlarını da "İpek Yolu Uluslararası Tiyatro İttifakı", "İpek Yolu Uluslararası Sanat Festivali İttifakı", "İpek Yolu Uluslararası Müze İttifakı", "İpek Yolu Uluslararası Sanat Müzesi İttifakı" ve "İpek Yolu Uluslararası Kütüphane Konsorsiyumu"na katılmaya davet etmiştir.

Klasik eserlerin çevirisi, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişin temelini oluşturmaktadır. 2010 yılında, Çin ve Arap Devletleri Ligi Sekreterliği, "Çince ve Arap klasiklerinin karşılıklı tercümesi ve yayınlanması projesi" konusunda bir işbirliği mutabakatı imzalamış, "Çin ve Arap klasiklerinin ortak tercümesi ve yayınlanması projesini" başlatmıştır. 2018 yılına gelindiğinde, 30'dan fazla çeşit Çin ve Arap klasiği tercüme edilmiş ve yayınlanmıştır.

Tablo 3: 2016'dan bu yana Arap ülkelerinde yayınlanan başlıca Çin kitapları

Çin Kitaplarının Başlıkları	Yayımcılar	Yayın Yılları
Çin Olgusu: Reform ve Açılım Sırasında Çin'in Deneyimi ve Diplomatik İlişkilerin Gelişimi (1990-2015)	Trablus: Modern Yazarlar Basını	2016
Gelecek Doğu Devi: Çin dünyayı yönetecek mi?	Kahire ve Şam: Arap Yazarlar Basını	2016
Siyasal Sosyalizm ve Piyasa Kapitalizmi: Çin'in Ekonomik Gelişimi	Yazarlar Akademik Merkezi	2016
Çin'in Yükselişi ve Enerji Zorlukları	Amman: Yazarlar Akademik Merkezi	2016
Sudan-Çin İlişkileri: 1956-2011	Beyrut: Arap Birliği Araştırmaları Merkezi	2016
Biz ve Çin: İkinci Sıçramaya Cevap Vermek	Kazablanka: Arap Kültür Merkezi	2017
Kalkınma Stratejisi, Çin ile Birleşik Arap Emirlikleri Arasındaki Ekonomik ve Ticari İlişkiler	Amman: Amjad basını	2017
Çin'in Yoksulluğu Ortadan Kaldırma Politikası: Cezayir ve Çin Üzerine Bir Vaka Çalışması	Cezayir: Afiş Basını	2017
Kuşak ve Yol Girişimi ve Çin Modelinin Geleceği	Beyrut Basını	2018
Çin'in Ekonomik Reformunun Yeni Yolculuğu	Riyad: King's University Press	2018
Çin Ejderhası: Küresel Bir Ekonomik İmparatorluk	Amman: Zaman Basını	2018

Kaynak: Açık erişimli kaynaklar esas alınarak hazırlanmıştır bkz. (Ajang, 2021).

Pekin Üniversitesi'nden Profesör Zhong Jikun ve Şangay Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi'nden Profesör Zhu Weilie, Suudi Arabistan'da art arda "Kral Abdullah Dünya Çeviri Ödülü"nü kazanmıştır (Ding & Chen, 2018: 34). Çin ve Arap klasiklerinin çevirisi, iki halk arasındaki kültürel anlayışı güçlendirmeye yardımcı olmaktadır. 2016'dan beri

Arap ülkelerinde Çin'in ekonomik kalkınmasını, diplomatik stratejisini, reformunu ve dışı açılmasını, Çin'in yükselişini, Çin'in yoksulluğunu ve KYG'yi tanıtan birçok Çince kitap yayınlanmıştır.

Bir dizi çeviri projesiyle (Ningxia Halk Yayınevi gibi) Çin, Arap dünyasında Çin klasiklerinin yayınlanmasını teşvik etmiştir.

“Çince ve Arap Klasiklerinin Çeviri Projesi”, “Çince Akademik Çeviri Projesi”, “Çince Kitap Tanıtım Planı”, “Klasik Çin Uluslararası Yayıncılık Projesi”, “İpek Yolu Kitap Projesi”, “Çin Kültürü Eserleri Çeviri ve Yayıncılık Projesi” ve “Çağdaş Çince Eserler Çeviri Projesi” oluşturulmuş ve bunlar klasik eserlerin çevirisi için önemli platformlar haline gelmiştir (Bao, 2019: 140-160). Örneğin, Şanghay Uluslararası Araştırmalar Üniversitesi'nden Profesör Wang Youyong, uzun zamandır Çin klasiklerinin Arapça'ya çevrilmesiyle uğraşmaktadır. Son yıllarda Arap Düşünce Vakfı tarafından Lübnan'da yayınlanan ve dağıtılan ve Arap dünyasında etkisi olan Xunzi ve Liezi'yi arka arkaya Arapça'ya çevirmiştir.

Kitlelerin Karşılıklı Anlayışını Geliştirmek: Çin-Arap Turizm İşbirliği

Arap ülkelerindeki turizm pazarı kalkınma için büyük potansiyele sahiptir. Örneğin, Körfez Arap ülkeleri en hızlı gelişen bölgeler haline gelmiştir. 2014 yılında Körfez ülkelerinin yurtdışındaki turizm tüketimi, 40 milyar ABD dolarına ulaşmıştır ki bu küresel Müslüman turizm tüketiminin %31'ini oluşturmaktadır (Pivac, 2015). Uzun süreli konaklamalar, kişi başına düşen yüksek tüketim ve turizm hizmetlerine olan yüksek talep nedeniyle, Körfez ülkelerinden gelen turistler odak noktası haline gelmiştir. Çin-Arap turizm işbirliğinin güçlendirilmesi, Çin'in mevcut turizm endüstrisinin iyileştirilmesinde, gelen turistlerin kaynak yapısının optimize edilmesinde, Çin'in kültürel turizm endüstrisinin çeşitlendirilmiş gelişiminin ilerletilmesinde ve Çin'in turizm endüstrisinin uluslararasılaşma düzeyinin daha da geliştirilmesinde büyük bir pratik öneme sahiptir (Pew Research Center, 2011).

2020 yılına kadar 13 Arap ülkesi, turizmde Çin vatandaşlarının uğrak noktası haline gelmiştir ve bunların dokuzunda tur işletmeleri resmi olarak kurulmuştur (Şanghay Uluslararası Çalışmalar Üni-

versitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü & CAS-CF Araştırma Merkezi, 2018: 17-18). On beş Arap ülkesi, UNESCO tarafından tanınan 61 doğal ve kültürel dünya mirasına sahiptir (Wang, 2018). Son yıllarda, Arap ülkelerine giden Çinli turist sayısı önemli ölçüde artmıştır. Bu artış, bölgedeki istikrar ve BAE'nin turizm endüstrisini geliştirmeye verdiği özel önem sayesinde gerçekleşmiştir. Bu sayede Dubai, son yıllarda hızla artan Çinli turist sayısı ile Arap dünyasının turizm merkezi haline gelmiştir.

2005'ten 2015'e kadar Emirlikler'e gelen Çinli turist sayısı %98 artmıştır ve 2030 yılına kadar 540 bine ulaşması beklenmektedir.

2013 yılında en az 270 bin Çinli turist, eğlence ve iş gezileri için BAE'yi ziyaret etmiş; 2005'ten 2015'e kadar Emirlikler'e gelen Çinli turist sayısı %98 artmıştır ve 2030 yılına kadar 540 bine ulaşması beklenmektedir. 2014 Çin Lüks Turist Beyaz Kitabına göre Dubai, zengin Çinli turistleri çeken üçüncü en büyük denizaşırı turizm noktası haline gelmiştir. Kasım 2016'da BAE, Çin vatandaşlarına vizesiz işlem yapacağını açıklamıştır. Dubai Turizm İdaresi istatistiklerine göre, Çinli turist sayısı 2017 yılında %41 artışla 764,000'i aşmıştır. 24 Şubat 2019'da Dubai Turizm Bürosu'nun açıkladığı istatistiklere göre, bir gecede Dubai'ye gelen uluslararası turist sayısı 15.92 milyon iken Çinli turist sayısı %12 artışla 875 bine ulaşmıştır. Çin Umman'ı geçerek Dubai'nin turizm sektöründeki dördüncü en büyük kaynak pazarı olmuştur (Xinhuanet, 2018). Her hafta Çin'e gidiş dönüş toplam 38 uçuş gerçekleştiren BAE, Çin'in önde gelen yolcu hizmetleri sağlayıcısı haline gelmiştir. BAE Turizm Bakanlığı verilerine göre, 2019 yılında Çinli turist sayısı toplam BAE turist sayısının yaklaşık %6.04'ünü oluşturmuştur.

2019'un ilk beş ayında BAE'ye gelen Çinli turist sayısı, 2018'in aynı dönemine göre %5 (yaklaşık 401.000) artışla 433 bine ulaşmıştır. Son beş yılda Dubai toplamda 3.06 milyon Çinli turist çekmiştir.

10 Haziran 2018'de BAE yüklenicisi Nakheel (Nasir grubu), Dubai'de Çinli şirket "Beijing Zhongke Co., Ltd." ile Dubai'nin Palm Adası'ndaki çeşme projesini tasarlamak ve inşa etmek için 66 milyon dirhem (17.97 milyon ABD Doları) değerinde bir sözleşme imzaladığını duyurmuştur (Çin Dubai Başkonsololuğu İş Ofisi, 2018). Mayıs 2018'de BAE'nin Etihad Havacılık Grubu, stratejik bir ortaklık kurmak üzere Çin Jiangsu Yurtdışı İşbirliği ve Yatırım Şirketi (Jiangsu Overseas Cooperation and Investment Corporation-JOSIC) ile bir mutabakat zaptı imzalamıştır. Buna göre, BAE'nin Etihad Havayolları, Çin-BAE Endüstri Parkı'na yaptığı yatırım nedeniyle, Grup'un ağı üye-

rinden Çin ile diğer varış noktaları arasındaki uçuş ve hizmetlerde tercihli hava taşımacılığı ve navlun fiyatlarından yararlanabilmektedir. Etihad Havayolları, Çin-BAE Endüstri Parkı'nda faaliyet gösteren tüm şirketler için de tercih edilen havayolu şirketi haline gelmiştir (Netease Airlines, 2018).

BAE'nin yanı sıra, diğer Körfez ülkelerinde de Çinli turistlerde önemli bir artış gözlenmiştir. Örneğin, Umman 2006 yılında Çin ile turizm konusunda bir mutabakat zaptı imzaladığından beri, Umman'a gelen Çinli turist sayısı, her yıl %30'dan fazla artmış ve BAE'nin hemen sonrasında yerini almıştır. Umman, 2013 ve 2017 yılları arasında Çinli turist sayısında önemli bir artış kaydetmiştir.

Arap ülkelerine gelen Çinli turistler geliş amaçları bakımından üç kategoriye ayrılabilir: iş, hac ve eğlence. Çinli turistler hem çevrimiçi hem de çevrimdışı

Mayıs 2016'da Fas Kralı VI. Muhammed'in (sağda) Çin'i ziyareti. (Xinhua, 2016)

olarak kendi turist rotalarını seçebilmektedirler.

Öncelikle eğlence amaçlı olan Çin ve Mısır arasındaki turizmin gelişmesiyle birlikte, iki ülke arasındaki sivil havacılık endüstrisindeki alışveriş ve işbirliği de artmaktadır. Çin'den Mısır'a (Pekin ve Guangzhou'dan Kahire'ye) iki direkt uçuş bulunmaktadır. Pekin'deki Mısır Büyükelçiliği tarafından sağlanan verilere göre, 2017'nin ilk beş ayında yaklaşık 150 bin Çinli vatandaş Mısır'ı ziyaret etmiştir. Bu dönemde Çinli turistler, 2016 yılının aynı dönemine göre %116 artışla Mısır otellerinde 850 bin gece rezervasyon yapmışlardır (Çin'deki Mısır Büyükelçiliği, 2017). CYTS tarafından yayınlanan 2018 Çin Vatandaşlarının Afrika Turizm Raporu'na göre Mısır, Afrika'daki Çin vatandaşları için en popüler beş uğrak noktasından biri haline gelmiştir (CYTS Travel Network, 2018). Mısır, Çin'i ana turizm kaynağı olarak görmekte ve bu nedenle Mısır'a gelen Çinli turist sayısını iki katına çıkaran Çin pazarında Mısır kültürünü tanıtmaya yönelik projeleri başarıyla ortaya koymaktadır.

Mayıs 2016'da VI. Muhammed'in Çin'i ziyaretinden beri Fas, Çin vatandaşlarının seyahatlerinde öncelikli uğrak noktalarından biri haline gelmiştir.

Fas, Çinli turistler için vizesiz seyahat politikası uygulayan ilk Arap ülkesi olmuştur.¹ Mayıs 2016'da Kral VI. Muhammed bu başarımın ardından Çin'i ziyaret etmiş ve o zamandan beri Fas, Çin vatandaşlarının seyahatlerinde öncelikli uğrak noktalarından biri haline gelmiştir (Wang, 2017: 67). Dünya Turizm Şehirleri Federasyonu Genel Sekreteri Song Yu, 2017 yılında Fas'a gelen toplam Çinli turist sayısının 100 bini aştığını ve Fas'ın Afrika'daki Çinli turistlerin en hızlı artış gösterdiği ülke haline geldiğini ifade etmiştir (Xinhuanet, 2018).

Çinli turistlerin Fas seyahatlerindeki artışın birçok nedeni bulunmaktadır. Birincisi, Çin'in ulusal gücünün artmasıyla birlikte ulusal harcanabilir gelir artmıştır; ikincisi, Fas, Çin Büyükelçisi Sun Shuzhong'un görev süresi boyunca Çinli turistler için vize muafiyetini teşvik etmiştir; ve üçüncüsü, son yıllarda Fas ve Çin arasında doğrudan uçuşların başlaması, Çinli turistlerin Fas'a olan ilgisini artıran önemli faktörlerden biri olmuştur.

Lübnan, özellikle turizm kaynakları bakımından zengin bir ülkedir. 12 Ekim 2015'te Lübnan, iki ülkenin seyahat acenteleri arasındaki işbirliğini güçlendirmek ve Çinli turistler için turizm projelerini ve rotalarını özelleştirmek için başkenti Beyrut'ta Çin'e yönelik bir turist tanıtım etkinliği düzenlemiştir. 2018 yılında 9 bin 453 Çinli turist Lübnan'ı ziyaret etmiştir. 2019 yılında Lübnan'a gelen Çinli turist sayısı %22.4 artışla 12 bine ulaşmıştır. Lübnanlı seyahat acenteleri, COVID-19 olmasaydı 2021'de 20-30 bin Çinli turist ağırlamayı planlamaktaydılar (Xinhuanet, 2019c).

19 Kasım 2019'da Pekin'de Çin-Arap Turizm İşbirliği Forumu açılmıştır. Çin, aralarında Cezayir, BAE, Mısır ve Fas'ın da bulunduğu 19 Arap ülkesiyle Çin-Arap kültür ve turizm işbirliği konusunda görüşmelerde bulunmuş ve tüm taraflar, hükümet ve işletme düzeyinde turizm işbirliği mekanizmalarının oluşturulması konusunda fikir birliğine varmışlardır (People's Net, 2019). Turizm işbirliği, yeni dönemde Çin ve Arap ülkeleri arasında KYG için merkezi bir dikkat noktası haline gelmiştir.

Dini Gruplar Arasındaki Etkileşim: Çin ve Arap Ülkeleri Arasında Dini Alışverişler

30 Mayıs 1956'da Çin ile Mısır arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasından 21 Temmuz 1990'da Çin ile Suudi Arabistan arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasına kadar olan süreçte Çin, Arap Ligi'ne üye 22 ülkenin tümü ile diplomatik ilişkiler kurmuştur.

¹ Ardından, Tunus, 10 kişiden fazla Çinli turist bulunan gezi ekiplerine vizesiz seyahat politikası uygulayacağını ilan etmiştir.

Yıllar geçtikçe, Çin ile Arap ülkeleri arasındaki dostane ilişkiler sürekli gelişmekte ve dini alışverişler de bu ilişkilerin vazgeçilmez bir parçası haline gelmektedir. 2018'de Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping, CASC'nin sekizinci Bakanlar Konferansı'nın açılış töreninde yaptığı açıklamada, Çin'in 100 Arap dini liderini farklı dinlerle karşılıklı alışverişlerde bulunmak üzere Çin'i ziyarete davet edeceğini ifade etmiştir ("Jointly promote China-Arab", 2019). Dini alışverişler, Çin ile Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlerin zenginleştirilmesine yardımcı olmaktadır. Arap dünyası COVID-19'un merkez üssü haline geldikten sonra, Çin'deki Müslüman topluluk, Arap ülkelere yönelik Çin hükümetinin salgına karşı birlikte mücadele çağrısına etkin bir şekilde karşılık vermiştir. 2 Şubat 2020'de Çin İslam Derneği, toplu dini faaliyetlerin askya alınmasının ve dini öğretiler bakımından çeşitli önlemlerin alınmasının önemini ve gerekliliğini açıklayan "İslam'ın güzel geleneklerini iletme ve salgının üstesinden gelmeye katkıda bulunmak" başlıklı bir vaaz yayınlamış ve bilimin ruhunu yüceltme ve inançlarını güçlendirme konusunda İslam dünyasına çağrıda bulunmuştur (China News Network, 2020). Arap dünyasına yapılan bağışlarda Çin İslam Derneği öncülük etmiş ve Çinli Müslümanlar da inisiyatif almışlardır. 14 Şubat 2020'ye kadar Çin'deki İslami dernekler salgınla mücadele için toplam 86.09 milyon RMB'den fazla bağışta bulunmuştur (China News Network, 2020). Salgına karşı ortak mücadele, Çin ile Arap ülkeleri arasındaki dini alışverişlerin bir uzantısı haline gelmiştir.

Çin ve Arap ülkelerindeki dini gruplar arasındaki alışverişler farklı mekanizmalar oluşturmuştur (Fjnet, 2009). Çin, din okullarındaki öğrencileri Arap ülkelere göndermek için belirli bir mekanizma kurmuş ve bunu yabancı kültür değişimi konusundaki ulusal anlaşmasına dahil etmiştir. Çin İslam Derneği, her yıl Çin'deki İslam okullarından mezun 10 kişiyi öğrenim görmek üzere Arap

ülkelerindeki kolej ve üniversitelere göndermektedir. Genç Çinli Müslümanlar, Suudi Arabistan, İran ve diğer ülkelerde düzenlenen uluslararası Kur'an-ı Kerim okuma yarışmalarına da katılmaktadırlar. Halihazırda, Çin'deki 24 kolej ve üniversite Arapça bölümü açmıştır (Fjnet, 2009). Çin ve Arap ülkeleri arasındaki bu tür dini alışverişler, Samuel Huntington tarafından ileri sürülen "medeniyetler çatışması" teorisini doğrudan tersine çeviren medeniyetler diyalogu fikrine katkıda bulunmaktadır.

İslam Kalkınma Bankası, Çin'in İslam kolejlerinin inşası ve restorasyonu için 10 milyon dolar yardım sağlamıştır

KYG kurulduğundan bu yana, giderek artan sayıda Arap öğrenci, Çin'de öğrenim görmeye başlamıştır. 2008 yılında 1,127 Çinli öğrenci Arap ülkelerinde öğrenim görmüş ve Arap Müslümanlar da Çin'in eğitimine etkin bir şekilde yardımcı olmuşlardır. 1978'den bu yana, İslam Konferansı Örgütü (bugünkü adıyla "İslam İşbirliği Örgütü", 57 üye devlet yer almaktadır) bünyesinde bulunan İslam Kalkınma Bankası, Çin'in İslam kolejlerinin inşası ve restorasyonu için 10 milyon dolar yardım sağlamıştır (Fjnet, 2009). Çin'in yerel yönetimleri de Çin ve Arap ülkeleri arasındaki dini alışverişlere katkıda bulunmaktadır. 6 Kasım 2015'te, Mısır Ezher Yüksek Din Şurası Genel Sekreteri Şeyh Muhammed Bada ve Mısır, Irak, Lübnan ve Ürdün dahil altı Arap ülkesinden İslam dünyasında tanınan sekiz kişilik bir heyet, Çin İslam Derneği'nin daveti üzerine Çin'i ziyaret etmiştir (Guangzhou Islamic Association Network, 2015). Guangdong, Çin'de İslam'ın yayıldığı en eski şehirlerden biridir. Huaisheng Camii ve eski Müslüman mezarları gibi ünlü tarihi mekanlara sahip Guangzhou, güney bölgesinde İslam'ın gelişimine tanıklık etmiştir. Şu anda, Güney Asya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'dan birçok Müslüman Guangdong'da ticari faaliyetlerde bulunmaktadır.

Sanat festivalleri ile edebiyat ve sanat dünyasından gruplar arasındaki ziyaret alışverişleri kültürel alışveriş ve işbirliği alanındaki faaliyetlerinin önemli bir parçasıdır. (CGTN, 2019)

Guangzhou'daki camiler, Çinli ve yabancı Müslümanların uyum içinde toplanıp bağlantı kurmasına olanak sağlamıştır (Guangzhou İslam Birliği ağı, 2015). KYG, dini öğretilerin değişimi yoluyla iyi bir kültürel ortamın kurulmasına imkan tanımaktadır. 2019 yılında Mekke'ye hac için giden Çinli Müslümanlar, Suudi Arabistan personeline Çinli hacılarla iletişimlerini kolaylaştırmak için günlük Çince dilini öğretme hizmeti vermiştir (China News Network, 2019). Bu, din alanındaki karşılıklı alışverişlerin ve eğitim işbirliğinin teşvik edilmesini ve iki halkın birbirine yönelik anlayışlarını da geliştirebilecektir. Gelecekte Çin ile Arap ülkeleri arasındaki din alanındaki karşılıklı alışverişler, ülkenin genel diplomasisinin önemli bir parçası ve güçlü bir tamamlayıcısı olarak kendine özgü ve yeri doldurulamaz bir rol oynamaya ve Çin ile Arap ülkelerindeki Müslümanlar arasındaki dostluğu derinleştirmeye devam edecektir (Ma, 2015:31).

Çin-Arap Ülkeleri Arasındaki Kültürel Alışverişlerden Beklentiler

Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlerin genel çizgisi esasen tamamlanmış olsa da, bunu pekiştirmek için hala uzun bir yol mevcuttur. Özellikle

2020'den bu yana, büyük güçlerin jeopolitik mücadelesi artmıştır, COVID-19 dünyayı kasıp kavurmakta, dünya ekonomisi durgunlaşmış ve "parçalanmış" Arap dünyası, Çin ile Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler karşısındaki zorluklarla yüzleşmektedir.

İlkin, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler, hâlâ siyasi ve ekonomik alışverişlere tabidir. Çin bütün Arap ülkeleriyle diplomatik ilişkiler kurmuş olsa da, bu diplomatik ilişkiler daha çok siyasi, ekonomik ve ticari ilişkiler çerçevesinde gelişmektedir. Etnik ve dini inançlar arasındaki farklılıklar nedeniyle, Arap ülkelerinin halkları bir bütünlük göstermemektedir ve bu durum Çin'in tek bir kültürel diplomasi yürütmesini zorlaştırmaktadır (Zhao, 2012:23). 21. yüzyılın başından itibaren Çin; ABD, Avrupa, İngiltere ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği ile görece oturmuş bir kültürel alışveriş mekanizmaları kurmuştur, ancak Çin ile Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlerin kurumsallaşma düzeyi hâlâ sınırlıdır.

İkincisi, ne Çin ne de Arap ülkeleri kültürel alışverişler konusunda birbirlerine öncelik vermektedirler. Her iki taraf da bir yandan komşu ülkelerle, diğer yandan Avrupa ve Amerika ile olan kültürel alışverişlerine odaklanmaktadır.

Arap ülkeleri için kültürel alışveriş konusunda kilit ortakları Avrupa ülkeleri iken; Çin'in odağında ise Doğu ve Güneydoğu Asya ülkeleri yer almaktadır, bir diğer ifadeyle Arap ülkeleri ikincil konumdadır. Dolayısıyla, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler küçük adımlarla ilerlemeli ve pragmatik olmalıdır.

Üçüncüsü, Çin ile Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlerde eğitim işbirliğinin kalitesinin daha da geliştirilmesi gerekmektedir. Çin hükümeti Arap eğitimine büyük önem vermekte ve Arap ülkeleri de Çin eğitimine oldukça değer vermektedir. Çin'deki birçok üniversitede Arapça bölümleri açılmış ve çok sayıda Arapça konuşan yetenekli kişiler eğitilmiştir. Bu yetenekler ve akademisyenler, Çin-Arap ilişkilerinin gelişmesini geliştiren öncüler haline gelmiştir. Bununla birlikte, Çin ve Arap ülkeleri öğretim materyallerini, öğretim yöntemlerini, yetenek eğitim biçimlerini iyileştirme fırsatını değerlendirmez ve orta ve uzun vadeli kalkınma planları ortaya koymazlarsa, Çin ve Arap ülkelerinin olağanüstü yetenekleri Avrupa ve Amerika'ya gidebilir ve bunun sonucunda da Çinli ve Arap yeteneklerin 'beyin göçü' ortaya çıkabilir. Sonuç olarak, hem Çin hem de Arap ülkeleri eğitim konusunda Avrupa ve Amerika ülkelerine asimetrik bir bağımlılıkla karşı karşıyadır. Çin ve Arap ülkeleri uzun zamandır güçlü Batı söyleminin zemininde ötekileştirilmişlerdir, bu yüzden birbirleri arasındaki kültürel alışverişe öncelik vermek için hâlâ uzun bir yol kat etmeleri gerekmektedir. Son olarak, Çin ile Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlerin sivil toplum örgütlerini harekete geçirmesi gerekmektedir. Son yıllarda, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler, "ilgisiz hükümet dışı iletişime rağmen, sıcak resmi bağlar" ile sonuçlanan hükümet dışı ilişkilerin zayıf, resmi kanalların ise daha etkin olduğu bir çerçevede gerçekleşmiştir. Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, düşünce kuruluşları ve

Çin ve Arap ülkeleri vatandaşları arasında az sayıda alışveriş bulunmaktadır. Çin ve Arap ülkeleri arasındaki turizm esas olsa da, Çin ve Arap ülkeleri liderlerinin ortaya koyduğu "gönülleri bir tutma" hedefine ulaşmak zor görünmektedir.

Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlerin amacı, karşılıklı kültürel kimliği geliştirmek ve "insanlık için ortak bir geleceğe sahip bir toplum" inşasını teşvik etmektir.

Çin ve Arap hükümetleri, Çin-Arap uygarlığı diyalogu, Çin-Arap Sanat Festivali ve kültür endüstrisi işbirliği, Çin-Arap Turizm İşbirliği Forumu, Çin-Arap Radyo ve Televizyon İşbirliği Forumu, Çin-Arap Üniversite İttifakı, Çin-Arap Düşünce Kuruluşu İşbirliği, Çin-Arap Dostluk Konferansı, Çin-Arap Kadın İşbirliği Forumu, sivil toplum kuruluşları ve sosyal kuruluşlar için Çin-Arap Forumu, Çin-Arap Gençlik ve Dostluk Elçisi Projesi, Çin-Arap Şehir Forumu gibi çeşitli mekanizmaların oluşturulmasına öncülük etmiştir. Bununla birlikte, halkın "seyirci" kalması, Çin ve Arap toplumunun duygularını bir araya getirmeyi zorlaştırmaktadır.

Çin ve Arap ülkeleri arasındaki bu kültürel alışveriş biçimleri görece aktif olsa da, bazen içerik "belirsiz", yani Çinliler ve Araplar "tanındık yabancılar" gibi görülebilmektedir. Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlerin amacı, karşılıklı kültürel kimliği geliştirmek ve "insanlık için ortak bir geleceğe sahip bir toplum" inşasını teşvik etmektir. İki taraf arasındaki mevcut yukarıdan aşağıya işleyen kültürel alışveriş mekanizmasına ek olarak, Çin ve Arap halkının baskın bir rol oynadığı kültürel alışverişler de geliştirilmelidir.

Öncelikle, Çin ve Arap halkları arasındaki etkileşimleri artırmak için iki tarafın da eski İpek Yolu'nun kültürel unsurlarını keşfetmeleri gerekmektedir.

Çin ve Mısır arasındaki turizmin gelişmesiyle birlikte iki ülke arasındaki sivil havacılık endüstrisindeki alışveriş ve işbirliği de artış göstermektedir, Pekin Daxing Uluslararası Havalimanı. (Zou Hong /China Daily, 2019)

Bu amaçla iki taraf, Suudi Arabistan'ın El-Serrian Limanı'ndaki ortak arkeolojik çalışmaları desteklemekte ve Çin, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Fas, Kuveyt ve diğer ülkeler tarafından ortaklaşa kurulan uluslararası nesli tükenmekte olan kültürel mirasın korunması fonunun işletilmesini desteklemektedirler (CASCF 2018-2020 Eylem Planı, 2018).

Bunun yanı sıra, Çin ve Arap ülkeleri kültürel alışveriş alanlarını genişletmelidir. Günümüze dek Çin ile Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler ağırlıklı olarak eğitim, medya, turizm ve din olmak üzere dört alanda yoğunlaşmaktadır. Kültürel alışverişler, geleneksel Çin tıbbi değişimi ve kültürel mirasın korunması gibi "yeni cephelerde" genişletilmelidir. 2019 yılında Çin ve Arap ülkeleri halk sağlığı konulu bir forum düzenlemiştir. İki taraf da, tıp alanında deneyim, işbirliği ve karşılıklı alışverişleri güçlendirmek için özel ihtiyaçları olan

yaşlı ve engelli insanlara özen göstermek, bulaşıcı hastalıkları önlemek, tıbbi teknoloji transferini teşvik etmek, kamu sağlığı yasaları ve politikaları konusunda hükümetler arasındaki bilgi alışverişini güçlendirmek, tıbbi araştırma ve deneyler yürütmek, Çin ve Arap tedavi kurumları arasındaki işbirliğini geliştirmek gerektiğini vurgulamışlardır (CASCF 2018-2020 Eylem Planı, 2018). Hem Çin hem de Arap ülkeleri, zengin bir geleneksel tıp kültürüne sahiptir ve bu kültürü, korumaları ve sonraki nesillere miras bırakmaları gerekmektedir.

Dahası, Çin ile Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler, yeni teknolojiler ve platformlar dahil edilerek çağın ihtiyaçlarına karşılık vermelidir. Teknolojinin hızla gelişmesiyle ve özellikle insanların görüş ve konumlarını etkileyen sosyal paylaşım sitelerinin sürekli ortaya çıkmasıyla birlikte, Çin ve Arap ülkeleri internetin sivil toplum değişimindeki rolüne dikkat etmelidir.

Çin ve Arap dünyasında Wechat, Facebook, YouTube gibi kamuoyunu etkileyen sosyal paylaşım siteleri de dahil olmak üzere yüz milyonlarca vatandaş internet kullanmaktadır. Hem Çinli arkadaşlarıyla hem de birbirleri arasında iletişim kurmak için WeChat'i kullanan Arap vatandaşlarının sayısı artmaktadır. Çin'in Mısır ve diğer Arap ülkelerindeki Büyükelçiliği resmi WeChat hesabı açmaya başlamış, bazı elçilikler ise mikroblog hesapları açmıştır. Yeni medya, gelecekte Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler için kilit bir platform haline gelecektir.

Sonuç

Ülkeler arasındaki dostluk, halkları arasındaki yakınlıkla ifade edilir. Son yıllarda Çin ve Arap ülkeleri kültürel alanda diyalog ve alışverişler gerçekleştirmişlerdir. Çin ve Arap sanatçılar arasında karşılıklı ziyaretler sıklaşmakta, değişim öğrencilerinin sayısı her yıl daha da artmakta, karşılıklı çeviri, Çin ve Arap klasikleri yayın projesi etkin bir şekilde teşvik edilmekte, ortak çeviri eğitim programı sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilmekte ve medeniyet diyalogu, aşırılıkçılığa karşı işbirliği, gençlik ve kadınlar arasındaki alışveriş alanlarında birçok adım atılmaktadır.

İpek Yolu, hem Çin'e hem de Arap ülkelerine kendi görkemli ulusal tarihlerini ve kültürlerini hatırlatmakta ve milli gururlarını yükseltmektedir

Birincisi, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler derin bir tarihsel birikime sahiptir. Araştırmalar, Çin ile Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişlerin tarihi mirasının eski İpek Yolu olduğunu göstermektedir. İpek Yolu, hem Çin'e hem de Arap ülkelerine kendi görkemli ulusal tarihlerini ve kültürlerini hatırlatmakta ve milli gururlarını

yükseltmektedir. Arap İmparatorluğu ve Çin Tang İmparatorluğu 7. yüzyılda en güçlü oldukları zamanda etkileşim kurmaya başlamışlardır. Bu dönemde, Çin'in kağıt yapımı, ipeği, çayı ve diğer ürünleri Arap dünyasına tanıtılırken, mavi porselen teknolojisi ve galaksi bilimi Araplar tarafından Çin'e tanıtılmıştır. Son yıllarda, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki ortak arkeolojik keşifler, eski tıbbın yeniden canlanması ve kültürel kalıntıların korunması, iki tarafın halkları arasındaki bağları güçlendirmeye yardımcı olmuştur.

İkincisi, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler bütünleştirilmiştir. Kültürel alışverişler, stratejik ilişkilerin derinleşmesinde ve geliştirilmesinde "temel" bir rol oynamakta ve iki taraf arasında yakınlık ve dostluğun geliştirilmesine yardımcı olmaktadır.

Hem Çin hem de Arap ülkeleri az gelişmiş sosyal gruplara sahip gelişmekte olan ülkelerdir. Çin Dışişleri Bakanlığı, ÇKP Merkez Komitesi Propaganda Bakanlığı ile birlikte, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Eğitim Bakanlığı, Xinhua Haber Ajansı, Sağlık Bakanlığı, Dostluk Derneği ve onlarca bölümün yanı sıra eyalet ve şehirler, aralarında kültürel alışverişi iletmektedirler. Böylece, farklı bölümler arasında koordinasyon ve birlik sağlanacak ve CASCF çerçevesinde Arap ülkeleriyle genel bir işbirliği gerçekleştirilmiş olacaktır.

Üçüncüsü, Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler çok taraflı, kolektif ve ikili işbirlikleri olmak üzere üç farklı mekanizmaya ayrılmıştır. Çok taraflı ve kolektif işbirlikleri, 22 Arap ülkesini kapsayan ve bu nedenle daha fazla verimlilik sağlayan CASCF çerçevesinde yürütülmektedir. KYG'nin yükselişinden bu yana Çin ile Suudi Arabistan, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri ve Cezayir, ikili ilişkiler kapsamında kültürel alışverişi iletirmek için üst düzey ortak komiteler oluşturmuşlardır.

Dördüncüsü, Çin-Arap kültürel alışverişleri pragmatik olmalıdır. Çin ve Arap ülkeleri arasındaki mevcut kültürel alışverişlerin mekanizması hükümet tarafından kurulmuş, yönetilmiş ve geliştirilmiş olsa da bu mekanizmaların işlerliği hükümet dışı alışverişlere bağlıdır. Başka bir deyişle, hükümet yalnızca belirli işlerin sosyal ve hükümet dışı sektörlerle dayanması durumunda öncü bir rol oynayabilmektedir. Halklar arasındaki ve iş dünyasındaki alışverişler ise bu mekanizmanın temelini oluşturmaktadır. Resmi düzeyde kültürel alışverişi ve işbirliğini ilerletmek için CASCF gibi çeşitli işbirliği mekanizmalarına ve platformlarına

dayanmak yeterli değildir. Çin ve Arap ülkeleri birbirlerinin kültürel farklılıklarına saygı göstermelidir.

Bu nedenle, Çin ve Arap ülkelerinin pragmatizme bağlı kalmaları ve kültürel alışverişleri istikrarlı bir şekilde geliştirmeleri gerekmektedir. Çin'in KYG'yi ortaya koymasıyla Arap ülkeleri "Doğu'ya bakmaya" başlamış ve Çin-Arap ilişkileri "sırt sırta"dan "yüz yüze"ye dönmüştür. Çin ve Arap ülkeleri arasındaki kültürel alışverişler, KYG'nin iki ucundaki iki gücün eski İpek Yolu ruhunu yeniden canlandırmasını ve karşılıklı olarak yararlı ve uyumlu bir ilişki geliştirmesini sağlayacaktır.

Kaynakça

- Ajang, G.B. (2012, Mart 6). China and Sudan Relations. https://www.academia.edu/7245398/China_and_Sudan_Relations adresinden alındı.
- Bao, C. (2019). Current situation, foundation and challenges of cultural exchanges between China and Arab countries. *West Asia and Africa*, (1), 140-160.
- CASCF (China-Arab States Cooperation Forum). (2018). Declaration of action for China and Arab countries to jointly build the Belt and Road initiative. <http://www.chinaarabcf.org/chn/lthyjwx/bzjhywj/dbjzbjzhy/t1577010.htm> adresinden alındı.
- CASCF 2018-2020 Eylem Planı (Action Plan of the CASCF for 2018-2020). (2018, Temmuz 10). Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu websitesi. <http://www.chinaarabcf.org/chn/lthyjwx/bzjhy/dbjzbjzhy/t1577009.htm> adresinden alındı.
- CASCF. (t.y.). Homepage. <http://www.chinaarabcf.org/chn/> adresinden alındı.
- China and Jordan jointly build China Jordan University. (2017, Aralık 6). Wuhan Evening News.
- China has Established 550 Confucius Institutes around the World [لإشراك 550 مؤسسة كونفوشيوس في العالم]. (2019, Aralık 17). <https://www.chinainarabic.org/?p=49605> adresinden alındı.
- China News Network. (2019, Ağustos 1). Chinese pilgrims spreading Chinese culture in Saudi Arabia. <https://baijiahao.baidu.com/s?id=16406740304440570418&wfr=spider&for=pc> adresinden alındı.
- China News Network. (2020, Şubat 15). Islamic circles in China: overcoming difficulties and fighting the epidemic. <http://finance.chinanews.com/gn/2020/02-15/9092458.shtml> adresinden alındı.
- CYTS Travel Network. (2018). Report on Chinese citizens' tourism in Africa. <https://baijiahao.baidu.com/s?id=1610294065260081598&wfr=spider&for=pc> adresinden alındı.
- ÇHC Dışişleri Bakanlığı (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China). (t.y.). Homepage. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ adresinden alındı.
- ÇHC Dubai Başkonsolosluğu (Consulate General of the People's Republic of China in Dubai). (2020, Temmuz 20). Consul General Li Xuhang attended the opening ceremony of Dubai Chinese School. <http://dubai.chineseconsulate.org/chn/xwtd/t1799161.htm> adresinden alındı.
- Çin Dubai Başkonsolosluğu İş Ofisi (Business Office of the Chinese Consulate General in Dubai). (2018). Chinese company wins the bid for Dubai palm island fountain project. <http://www.mofcom.gov.cn/article/i/jyjlk/201806/20180602754260.shtml> adresinden alındı.
- Çin Kültür ve Turizm Bakanlığı (Ministry of Culture and Tourism of China). (2018). The fourth culture ministers' meeting of China-Arab States Cooperation Forum was held in Chengdu. https://www.mct.gov.cn/whzx/whyw/201810/t20181026_835594.htm adresinden alındı.
- Çin Mısır Büyükelçiliği (Egyptian Embassy in China). (2017, Mayıs 1). Chinese tourists to Egypt increased by 94% year-on-year in 2017. 199IT. <http://www.199it.com/archives/607635.html> adresinden alındı.
- Dil Eğitimi ve İşbirliği Merkezi (Center for Language Education and Cooperation). (t.y.). About Confucius Institutes and Classrooms. http://www.hanban.org/confuciusinstitutes/node_10961.htm adresinden alındı.
- Ding, J. & Chen, J. (2018). On cultural exchanges between China and Middle East countries since the reform and opening up. *Arab World Studies*, (5), 34-35.
- Fjnet. (2009, Ekim 26). Vice President of China-Iran Association: China Arab Muslim exchanges are gradually establishing a normal mechanism. http://www.fjnet.com/gdb/200910/t20091026_139243.htm adresinden alındı.
- Gong, M, & Zhou, L. (2020, Temmuz 14). China-Arab Cooperation in combating epidemic diseases and building a community of common destiny. *People's Daily*.

- Guangzhou Islamic Association Network. (2015, Kasım 8). Delegation of well-known Islamists from Arab countries visited Guangdong. <http://www.gzislam.com/pd.jsp?id=144> adresinden alındı.
- Jointly promote China Arab strategic partnership in the new era. (2019, July 11). People's Daily.
- Ma, L. (2015). Comparative advantages of China's "Silk Road strategy" and Islamic Silk Road cultural exchange. *World Religious Culture*, (1).
- Netease Airlines. (2018). Atihad Airlines has established a cooperative relationship with Jiangsu Overseas cooperative investment company. <http://news.163.com/air/18/0720/17/DN632C-5F00018106.html> adresinden alındı.
- People's Net. (2019). China-Arab Tourism Cooperation Forum will be held in Beijing to discuss China-Arab cultural and tourism institutional cooperation. <http://bj.people.com.cn/n2/2019/1120/c233080-33560418.html> adresinden alındı.
- Pew Research Center. (2011). The Future of the Global Muslim Population. Projections for 2010 – 2030 (January 2011). Washington, D. C.: Pew Research Center's Forum on Religion & Public Life. <http://www.pewforum.org/files/2011/01/FutureGlobalMuslimPopulation-WebPDF-Feb10.Pdf> adresinden alındı.
- Pivac, D. Z. (2015, Mayıs 1). The trail less travelled. *BQ Magazine*. <http://www.bq-magazine.com/industries/hospitality/2015/05/halal-tourism-in-the-gcc> adresinden alındı.
- Sky News Arabia. (2019, Temmuz 22). "زوي ن ياكس" "عقوت تارامال" 16 "نني صل عم مهافت ةرك ذمو ةي قافتا" [The UAE Signs 16 Agreements and Memoranda of Understanding with China]. <https://www.skynewsarabia.com/business/1269972-تارامال-عقوت-16-عقوت-نني صل عم مهافت-ةرك ذمو ةي قافتا> adresinden alındı.
- Sun, D. (2020). The multiple Arab worlds. *Globe*, (18).
- Şanghai Uluslararası Çalışmalar Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü & CASCF Araştırma Merkezi (Middle East Studies Institute of Shanghai International Studies University & Research Center of CASCF). (2018). Jointly Building "Belt and Road", and promoting the new starting point of collective cooperation between China and Arab countries: Achievements and prospects of CASCF. <http://www.chinaarabcf.org/chn/zagx/ldt/P020180614580301500634.pdf> adresinden alındı.
- Wang L. (2018, Şubat 2). China-Arab tourist exchanges and the broad prospects for development (Part I), *China Tourism News*.
- Wang, L. (2017). Morocco becomes a "dark horse" for China's outbound tourism, *China's Foreign Trade*, (12).
- Wu, D. & Tang, J. (2019). How do Chinese popular dramas become popular in the Arab world? https://www.thepaper.cn/newsDetail_forward_2966774 adresinden alındı.
- Xi, J. (2018a, Temmuz 10). President Xi Jinping's speech at the opening ceremony of the eighth Ministerial Conference of China-Arab States Cooperation Forum. <http://cpc.people.com.cn/n1/2018/0710/c64094-30138530.html> adresinden alındı.
- Xi, J. (2018b, Temmuz 11). Work hand in hand to promote the strategic partnership between China and Arab countries in the new era: Speech at the opening ceremony of the eighth ministerial conference of China-Arab states cooperation forum. *People's Daily*.
- Xing, L. (2019). Cultural exchange and the construction of a community with a shared future for mankind. *International Issue Studies* (6).
- Xinhuanet. (2018, Şubat 2). Morocco expects to attract 500000 Chinese tourists every year by 2020. http://www.xinhuanet.com/world/2018-02/02/c_1122356393.htm adresinden alındı.
- Xinhuanet. (2019a, Ağustos 29). 364 Egyptian students who have won Chinese government scholarships are about to study in China. http://www.xinhuanet.com/2019-08/29/c_1124934190.htm adresinden alındı.
- Xinhuanet. (2019b, Aralık 17). سوي شوف نو ك ده عم نيش دت ني نيس ل ف ي ف ةرم ل و ال ي ن ي صل ل [Inauguration of the Chinese Confucius Institute for the first time in Palestine]. http://arabic.news.cn/2019-12/17/c_138638145.htm adresinden alındı.
- Xinhuanet. (2019c). Lebanese Tourism Minister: looking forward to more Chinese tourists. <https://baijiahao.baidu.com/s?id=1643547551106853679&wfr=spider&for=pc> adresinden alındı.
- Xinhuanet. (2019d) The number of Chinese tourists to Dubai increased by 12% in 2018. http://www.xinhuanet.com/world/2019-02/25/c_1124159883.htm adresinden alındı.
- Xinhuanet. (2020, Temmuz 6). The ninth ministerial meeting of the China-Arab States Cooperation Forum., 2020. http://www.xinhuanet.com/2020-07/06/c_1126203634.htm adresinden alındı.
- Zhao, H. (2012). On the "China-Arab States Cooperation Forum" promoting the demand and training of Arabic talents in Northwest China. *China Informatization*, (24).
- Zhou, L. (2010). Foreign cultural exchanges and China's new diplomacy. Beijing: Culture and Art Press.

Aydınlık'sız kalma

abone olmak için

egazete.aydinlik.com.tr

% 33 indirim
Aylık 50 TL

e-Aydınlık telefon-tablet uygulaması çıktı

GET IT ON

Google Play

Available on the

App Store

Kuşak Yol'un Kalp Atışları

HÜSEYİN HAYDAR

şair

1956 yılında Trabzon'da doğdu. Yüksek öğrenimini ekonomi ve maliye üzerine yaptı. Yazarlar ve Çevirmenler Kooperatifi YAZKO'da Edebiyat ve Çeviri dergilerinde yazı kurulu üyeliği ve teknik yönetmenlik yaptı. İlk şiir kitabı Acı Türkücü ile 1981 Akademi şiir Birincilik Ödülünü kazandı. Daha sonra pek çok kitabı yayınlandı ve ulusal ödüller kazandı. Ulusal Kanal Yayın Kurulu üyeliği ve görsel yönetmenliği görevlerini yürüttü. Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS) Yönetim Kurulu Üyelięi yaptı. Ulusal Kanal'da Edebiyat Cephesi adlı programını hazırlayıp sundu. Vatan Partisi Merkez Karar Kurulu ve Ulusal Bilim Strateji Merkezi Üyesi. On yıldan beri şiirlerini Aydınlık gazetesindeki şairin Emeęi köşesinde her hafta yayımlamaktadır.

Email: hhaydar@hotmail.com

Yunus Emre düşüncesinin gönüllere yayıldığı, bilinçlere çıkarıldığı günümüzde, insanlık, tarihin değişik dönemlerinde rastladığımız toplumsal çöküş ve yükseliş süreçlerinden birini daha yaşıyor. 21. yüzyılda kapitalizm, küreselci emperyalist evresinde çöküşe geçerken, yükselmekte olan yeni Asya Uygarlığı kamucu ilkelerle insanlığın önünü açıyor. Yunus Emre'nin sevgi öğretisine ihtiyaç duyulduğu böyle bir dönemde, kapsamlı programlarla ortaya çıkarılması, bir bakıma güncellenmesi, yaşanan Asya Çağı yükselişinde önümüze çıkacak pek çok manevi soruna da çözüm üretecektir.

Fikirlerinizde kalp atışları
duyulmuyorsa bir daha düşünün.

Giriş

İNSANLIĞIN BARIŞA, HOŞGÖRÜYE VE sevgiye en çok ihtiyaç duyduğu günümüzün çatışmalı, çalkantılı ortamında, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, 2021'i, ölümünün 700. yıldönümünde Yunus Emre Yılı ilan etmekle önemli bir sorumluluğunu yerine getirdi. Böylece dünya manevi kültür birikimine ve evrensel yakınlaşma, dayanışma beklentilerine çok yönlü bir katkıda bulunmuş oldu. Bununla birlikte, Cumhurbaşkanlığının duyurduğu "Dünya Dili Türkçe Yılı" kararıyla aynı kapsamdaki etkinlikler Yunus Emre sevgisinde bütünleşerek görkemli Türk kültürünün köklerini gündeme taşıdı.

Ardından ulusal ve uluslararası kutlamalarla, Yunus Emre felsefesinin evrensel insani değerleri bir bütünlük içinde ön plana çıkartıldı. "Yetmiş iki millete aynı gözle bakmayı" öğütleyen ve kurtuluşu insanın özünü geliştirmede arayan güzel Türkçemizin büyük şairi Yunus Emre'nin kutlu varlığı bir kez daha kalpleri sevgiyle, iyilikle, erdemle doldurma olanağı buldu.

Yunus Emre düşüncesinin gönüllere yayıldığı, bilinçlere çıkarıldığı günümüzde, insanlık, tarihin

değişik dönemlerinde rastladığımız toplumsal çöküş ve yükseliş süreçlerinden birini daha yaşıyor. 21. yüzyılda kapitalizm, küreselci emperyalist evresinde çöküşe geçerken, yükselmekte olan yeni Asya Uygarlığı kamucu ilkelerle insanlığın önünü açıyor. Yunus Emre'nin sevgi öğretisine ihtiyaç duyulduğu böyle bir dönemde, kapsamlı programlarla ortaya çıkarılması, bir bakıma güncellenmesi, yaşanan Asya Çağı yükselişinde önümüze çıkacak pek çok manevi soruna da çözüm üretecektir.

Aynı süreçte, ABD'nin başını çektiği sömürücü sistem ile Çin'in öncülüğündeki dayanışmacı, paylaşımcı, kamucu sistem ateş hatlarında cephe cepheye geldi. Çöküşün ruh haliyle daha da saldırganlaşan Atlantik cephesinin karşısında inşa edilen "Kuşak ve Yol Girişimi" (KYG), emperyalizmin hedefindeki milli devletlere güçlü bir direniş, dayanışma, işbirliği ve kurtuluş fırsatı sundu. Bu büyük atılım, ezilen dünyayı bir umut olarak kendine bağladı.

KYG'nin başarısı için Asya milletlerinin yakınlaşması, bir araya gelmesi, işbirliğini gerçekleştirme yolunda birleştirici olarak sadece insanı gören Yunus Emre'nin, yine insanla bütünleşen ilahi aşk felsefesi tam zamanında imdada yetişti:

“Hararet nardadır sacda değildir
Keramet hırkada taçta değildir
Her ne ararsan kendinde ara
Mekke’de Kudüs’te Hac’da değildir.”

Zor günlerinde milletlerin toplumsal bağışıklık sistemlerini güçlendirmek ve birlikte direnme, birlikte kurtulma iradesini yaratmak için, Yunus Emre gibi insanlığa mal olmuş büyük şairlerin evrensel miraslarına başvurmanın anlamı, o yüce değerleri, düşmanlıklara karşı yeniden kuşanmak demektir.

Daha da önemlisi, yeni yüzyılda insanlığı tehdit eden nükleer bir küresel savaş olasılığına karşı da emperyalist güçleri caydıracak, geri püskürtecek bir Asya bütünleşmesini sağlamak zorunluluğudur. Savaşın önünün alınması ya da insanlığın büyük zaferiyle sonuçlandırılması için başta Yunus Emre olmak üzere bütün klasik şiir mirasına ve aynı zamanda bugünün vatansever, devrimci şairlerine acil görevler düşmektedir. Bu görev bilinci toplum içinde kendini ifade ederken ileri sürdüğü fikirlerde insani kalp atışlarının duyulması, gönül birliğini sağlayacak ve işleri kolaylaştıracaktır.

Tüm Zamanların Bilge Şairi

Yunus Emre’nin yapıtı 13. ve 14. yüzyıllara yayılan büyük savaşların, yıkımların, isyanların, kısaca zor devirlerin ortasında var oldu. Büyük şairimiz Türk ve İslam düşünce iklimine bağlı, Asya geleneklerinden kaynaklanan, fakat kendine özgü felsefesiyle, zamanının kör çıkmazlarında hep halkın birliği, insanın bütünlüğü için mücadele etti.

Yunus Emre ilahilerinin yüksek etkisi, gerçeği temelden kavrayan evrensel sevgi düşüncesine dayanmaktadır. Şiirlerinde iyi ile kötü, mazlum ile zalim, hayat ile ölüm, neşe ile kaygı, varlık ile yokluk, aydınlık ile karanlık, korkak ile cesur vb. karşıt duygular, diyalektik birlik içinde imgenin iç devrimini, canlılığını sağlar. Şiirinin gücü de maddi ve

manevi dünyaları birbiriyle çatıştırmadan, kendiliğinden gelişen ilahi, fakat insan özlü bir kabulleniş içinde aranmalıdır.

Bundan 700 yıl önce, bitip tükenmeyen Moğol saldırıları Anadolu’yu kırıp geçirirken insanlığın maddi ve manevi değerlerini de zayıflatıp toplumsal hayatı altüst ediyordu. Kendini halkın var olma mücadelesine adanmış Yunus, aşk felsefesi ve şiiriyle Anadolu insanının manevi dünyasını besledi. Bir yanda mezhep çatışmaları, öte yanda istilalar, kabile boğazlaşmaları, taht kavgaları toplumun birlik ve bütünlüğünü parçalarken klasik Türk şiirinin diğer büyük şairleri gibi Yunus Emre de ölümsüz yapıtı ve yaşamıyla bu tehditlere karşı koydu.

Anadolu erenleri hak yolunda, bütün benliklerini, varlıklarını insanın birliğine, dirliğine adadılar. Dönemlerinde barışın ve güvenliğin sağlanması için insanları köy köy, oba oba düşmanlığa karşı kardeşliğe, ayrıştırıcılığa karşı birliğe davet ettiler. Bu amaçla yollara düşerken sözün gücünü kılıç gibi kuşandılar. Çünkü erdemli söz, taşıdığı derin bilgi ve duyguyla madde üzerinde yapıcı manevi etkisini göstermekte ve olayların gelişmesine gerçeklik yolunda yön vermektedir.

“Söz ola kese savaşı
Söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aşı
Yağ ile bal ede bir söz.”

Çöken ile Yükselenin Ölümcül Mücadelesi

Küreselci emperyalist sistem çökerken insanlığın başına daha yıkıcı ve daha ölümcül belalar açmaya niyetli görünüyor. İnsanlığın erdemlerinden nasip lenmeyi yitirmiş, topluma ve doğaya düşmanlaşmış bir “kanlı kuvvet”, ancak Yükselen Asya uygarlığının güçlerinin bir araya gelmesiyle durdurulabilir. Tarih sahnesinden çekilmek zorunda kalan bu

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "Bizim Yunus" Yılı Açılış Töreni'nde, 16 Şubat 2021. (TCCB websitesi, 2021)

sistemin zorbaları, insanlığa karşı bir sorumluluk duymadıkları gibi, kendi milletlerini bile yokluğa, felakete sürüklemekten çekinmediklerini her aşamada gösterdiler.

İşte, KYG, insanlığın köşeye sıkıştırılmaya çalışıldığı, dünyanın geleceğinin belirsiz felaketlere gebe olduğu bir dönemde ortaya çıktı. Dünyayı 200 yıl boyunca sömürgeleştiren ve ardından serbest pazar sistemini "serbest zulüm" sistemine dönüştürerek yeryüzünü kana bulayan küresel emperyalizmin gelip dayandığı çöküş sürecinde bütün insanlığı hedefe koymaktan çekinmeyeceği açıktır.

Karşısında ise Asya uygarlığının bir bütünlük içinde yükseldiğini ve giderek mazlum ve gelişmekte olan ülkeleri birleştirip ABD'nin dünya hegemonyası sistemine meydan okuduğunu görüyoruz. Bütün çabalarımız çöken ile yükselenin ölümcül mücadelesinde çekilecek acıların azaltılması, hiç değilse tahammül sınırına çekilmesini sağlamaktır.

Kuşkusuz bunun gerçekleşmesi için dil, din, ırk, renk ayrımı yapmadan, öncü Asya milletlerinin

birliği gereklidir. Gezegenimizi topyekûn felakete sürükleyecek bu yıkıcı güç karşısında gönül birliğini inşa etmek için Yunus'un hikmet sözleriyle kolları sıvamalıyız.

Kuşak Yol'da Yüz Yıl Aşkla Yürümek

İçinde bulunduğumuz yüzyılda insanlık, Yunus devrinde yaşanandan daha kapsamlı, küresel çapta bir çöküş ve yükselişin alt üst oluşuyla karşı karşıya. Atlantik sömürü döneminin kapanıp Asya paylaşım döneminin başladığı süreçte insanlığa yönelen tehdit de giderek artıyor.

Dünyanın mazlumları, hızla çöküşe giden ABD emperyalizminin vahşi pençesinden kurtulmanın çarelerini ararken, tam da bu ihtiyacın dayattığı bir noktada Yükselen Asya'nın öncülerinden Çin, son 70 yılın en büyük, en kapsamlı uygarlık atılımı olan KYG'yi milletler topluluğunun dikkatine sundu. Bu büyük atak, dünyanın küresel boyutta çıkmaza giren ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel sorunlarına başlı başına bir çözüm önerisiydi.

Aynı zamanda, emperyalist hegemonyanın sonunun geldiğinin ilanı olan bu tarihsel çıkış, maddi ve manevi boyutlarıyla mazlum ve gelişmekte olan milletlere umut oldu. KYG, öncelikle Asya milletlerinin tarih içinde biriktirip, karakter haline getirdiği sevgi, hoşgörü ve barışçı duygularla birbirine yakınlaşmasıyla güçlenecektir.

Asya'da uygarlık yükselişinin temelini oluşturan ve paylaşarak gelişmeyi model alan bu girişim, yıllardan beri kendi bütünlüğü içinde güçlüklerle karşılaşsa da hızla ilerliyor.

Kuşkusuz bozulan maddi yaşama rağmen, yeni uygarlığın başarısı için insanlığın yarattığı manevi mirasa ihtiyacımız var. Yunus Emre bize doğru yönü, doğru yolu gösterip herkese yoldaşlık çağırısı yapıyor.

“Durmuş marifet söyler
Erene Yunus Emrem
Yol eriyle yoldadır
Yolsuza yoldaş değil.”

Tarihin derinlerinden gönüllere seslenen büyük söz erenlerinin döşediği ulu yol ile bugünün Kuşak Yol'unu aynı manevi değerler içinde buluşturmak acil görevdir. Bu sorumluluk bugünün sanatçılara, edebiyatçılara, şairlerine düşmektedir. Bu aşk yolunu, gönüllü girilecek, arzuyla yürünecek bir dayanışma ve sevgi yolu yapmak öncelikle şairlerin hedefi olmalıdır.

Fikirlerdeki Kalp Atışları

Fikirlerinizde kalp atışları duyulmuyorsa bir daha düşünün! İçinde gönül sıcaklığı olmayan, duyguları uyarmayan, kalp atışları duyulmayan fikirlerin eylem süreçlerinde etkisi zayıf olacaktır. Kalp atışlarını duymak ancak insanların yakınlaşmasıyla mümkün. Yunus Emre bu gerçeği bakın hikmetli sözlerle nasıl dile getiriyor:

“Gelin tanış olalım
İşi kolay kılalım
Sevelim sevilelim
Dünya kimseye kalmaz.”

Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) başarısının arkasında öncelikle halka duyduğu güven, halkla bütünleşme ve halk kültürüne olan bağlılığı olduğu apaçıktır. ÇKP örneğinde olduğu gibi, büyük devrimci mücadeleler aynı zamanda kendi içinde büyük gönül örgütlenmelerdir. Yunus Emre çağının kanlı, karanlık günlerinde halka şöyle sesleniyor:

“Yunus Emre der hoca
Gerekse var bin hacca
Hepisinden iyice
Bir gönüle girmektir.”

İnsanlığın büyük devrimci liderleri bu gerçeği her fırsatta dile getirmişlerdir. Örneğin Başkan Mao Zedung, devrimin başarısı için edebiyat ve şiire duyulan ihtiyacı şöyle belirtiyor: “Düşmanı yenmek için öncelikle silahlı orduya dayanmalıyız. Ama bu ordu tek başına yeterli değildir. Saflarımızı birleştirmek ve düşmanı yenmek için mutlaka bir kültür ordusuna sahip olmamız gerekir.”

KYG'nin öncüsü Başkan Xi Jinping “Doğruluğu, iyiliği ve alçakgönüllülüğü yaygınlaştıralım,” diyor. Xi'nin fikirlerinde birleşmenin kalp atışlarının sesi duyuluyor mu? Evet, duyuluyor. Çünkü Çin lideri başarı için önce insanı kazanmanın şart olduğunu söylüyor.

Yunus Emre ise çağlar öncesinden, Başkan Xi'ye şu destek mesajını, bilgece sözlerle gönderiyor:

“Ko ikiliği gel birliğe yet,
Bir olan canlar ayrı dolanmaz”

ÇKP'nin başarısının arkasında öncelikle halka duyduğu güven, halkla bütünleşme ve halk kültürüne olan bağlılığı olduğu apaçıktır. (CGTN, 2019)

“Tüm canlılar için ortak bir gelecek” düşleyen Xi Jinping, “Yüce dağları toprak tanelerinin üst üste yığılması, azgın nehirleri damlaların bir araya gelmesi var eder,” derken, derin Çin kültürünün aşıldığı birleşmenin erdemlerine dayanıyor. Dardını bu biçimde insanlığa anlatan Çin'in oğlu Xi, elbette 4,000 yıllık Çin bilgeliğinden besleniyor.

Devrimci siyasetler tarih boyunca, manevi kültürle, özellikle edebiyat ve şiirle kurdukları bağın gücüyle orantılı başarı sağladılar. Bugün sanat, edebiyat, şiirin, müziğin yarattığı manevi enerjiden yoksun bir devrimci irade düşünülemez. Ayakta kalma, yolda yürüme kudretini kitleler Yunus Emrelerden almaktadır.

Düşüncelerimizdeki kalp atışları bizim yaşama sevincimizle, devrimci sade yaşantımızla, engin bir dünya sevgisiyle beslenir. 19 yaşında, gençliğe “Devrimci Kültür ve Sanat Seminerleri” verirken, Nazım Hikmet'in yanı sıra Yunus Emre'den de söz ederdim. Yunus'un çalışma odamın duvarına kilim desenleri arasında yazdığım şu dizelerini her gün

okudukça dünyanın güzelliklerine hayranlığım artar, yaşama sevinci dolardım:

“Bu dünya bir gelindir
Yeşil kızıl donanmış
İnsan böyle geline
Bakar bakar doyamaz.”

Gönül Yolları Birliğe, Birlik Dirliğe Götürür

“Ben seni severim candan içeri,” diyen Yunus Emre, “Kalp kıran Allah'ı kırar!” diyen Ahmet Yesevi, “Gel, kim olursan ol yine gel,” diyen Mevlâna, “Hiçbir milleti, hiçbir insanı ayıplamayın,” diyen Hacı Bektaş Veli, “Benim Kâbem insandır,” diyen Pir Sultan Abdal ve daha niceleri gibi şair erenler, bugünün devrimci şairleriyle birlikte, insanlığın yöneldiği aynı sevgi, aynı gerçeklik, aynı mücadele yolunda yürüyorlar. Anadolu'nun bütün bilgeleri, erenleri, dervişleri gibi Yunus Emre de aradığı kurtuluşu, toplumun dertlerine çareyi insanın olanaklarında, büyük insanlıkta buluyor:

“Çok aradım özledim
Yeri göğü aradım
Çok aradım bulamadım
Buldum insan içinde.”

İnsanın özü, toplumun maddi ve manevi varlığının bütünlüğü içinde oluşuyor. Böylece insanlık dayanışma duygularıyla, maddi dünyanın zorluklarını manevi dünyasına dayanarak aşar. Toplumlardan zor günlerde ihtiyaç duyduğu büyük manevi değerler, kendi bilge şairleri tarafından yaratılır.

Bakü'den Çine oradan Filipinler'e varan yolculuklarımda Asya'dan yükselen ışığı içimde hissederken Yunus Emremizi aklımdan çıkarmadım. Her yerde onun derviş gölgesi yanımda oldu. Hikmetleri, öğütleri kulaklarımda çınladı:

“Sen sana ne sanırsan
Ayrığa da onu san
Dört kitabın manası
Budur eğer var ise.”

21. Yüzyılın bu büyük girişiminin ekonomi ve siyasi temelleri ne kadar sağlam atılırsa atılsın, harında güçlü sanatsal, kültürel değerler olmadıkça kurulan yapı yeterince sağlam olamayacaktır. Bu zorunluluktan ötürü Türk dilinin en büyük şairi Yunus Emre'nin gönüllere çağrı yapan sanatına dün olduğu gibi bugün de yaşamsal düzeyde ihtiyaç var:

“Ben gelmedim dava için
Benim işim sevi için
Dostun evi gönüldedir
Gönüller yapmaya geldim.”

Bu büyük mücadele alanında eğer kalplerde sevgi, bilinçlerde hoşgörü, toplumda dayanışma duyguları zayıflarsa iş zorlaşacak, halklar arasına geçmişte döşenen engeller yolu tıkayacak. Buna izin vermemek için Kuşak Yol'da Yunus şairleri sefere çıkacaktır:

“Gel hey kardeş gel sen birliğe özen, canım
Birliktir her nefsin kal'asın bozan
Hiç kendi kendine kaynar mı kazan, canım
Çevre yanın ateş eylemeyince.”

Kuşak ve Yol Girişimi'nin düşünsel boyutu ne kadar güçlü olursa olsun, duygusal boyutunun da o denli güçlü olması gerekiyor. Bu da mutlaka edebiyat, güzel sanatlar ve diğer bütün kültürel alanlarda milletlerin yakınlaşmasını zorunlu kılıyor.

Kuşak Yol'da Yunuslar Yanyana

Kuşak Yol'da karışıklık çıkarmak, kargaşa yaratmak, liderler ve ülkelerin arasını açmak, huzursuzluk, geçimsizlik yaratmak isteyen her türlü fitneye karşı işlerin yolunda gitmesi için insanlığın yarattığı manevi mirasın taşıyıcılarına sorumluluk düşmektedir.

Yunus felsefesi bütünüyle farklı din ve inançları hedefe koyanlara, barışı ve güvenliği bozucu faaliyet gösterenlere, dünya güzelliklerini ve yaşam kaynağı zenginliklerine hor bakanlara ve emperyalist saldırganlığı kışkırtanlara fırsat vermeyecek sağlamlıktadır.

Yunus öğretisi Kuşak Yol'da her türlü fitnenin çaresidir. O nedenle sınıfsız topluma doğru giden uzun insanlık yolunda Yunus Emre'ye her dem ihtiyacı olacak.

“Adımız miskindir bizim
Düşmanımız kindir bizim
Bir kimseye kin tutmayız
Kamu âlem birdir bize.”

Yunus Emre sevgisizlere, saygısızlara, gönlü karmışlara, bencillere, bölücülere, ayrıştırıcılara, hor görüşlülere ve yabancılaştırıcılara karşı insanlığa İslam dininin derin kültürü içinden seslenip uyarıyor:

“Çalış, kazan, ye yedir
Bir gönül ele getir
Yüz Kabe'den yeğrekdir
Bir gönül ziyareti.”

Yunus, kapitalizmin “erdem” haline getirdiği bencilliği, ustaca bir söz hamlesiyle yere seriyor. İnsanı insanla kucaklaştıran, insanı doğayla barıştıran, insanı evrensel adalete kavuşturan ölümsüz söz bilgeliğinin şairi Yunus, dünyevi hayatı ve dünya nimetlerini bütün insanlıkla paylaşmayı, yüksek bir ahlakla dile getiriyor. Dünyayı ve insanlığı bir bütün olarak sahipleniyor:

“Dünya benim rızkımdır
Halkı benim halkımdır.”

“Biz dünyadan gider olduk,
Kalanlara selam olsun.”

Bakın ki Yunus nasıl bir incelik gösteriyor, “Dünya benim malımdır, mülkümdür,” demiyor, “Dünya benim rızkımdır” diyerek, yaratılıştan kendine sunulan kişisel rızık payını kamu payıyla bütünleştiriyor. Onun dünya görüşünde kimsenin kimseye üstünlüğü yoktur. Bir bakıma geleceğin sınıfsız toplumunun muştusudur bu tespit.

Sonuç: Birbirimize Sarılalım

Bu ateşli süreçte Çin'in insanlığa sunduğu Kuşak Yol Girişimi'nin yaşamsal önemi, birleştiriciliğinden kaynaklanıyor. Kuşak Yol'un maddi ve manevi enerjisi mazlum ve gelişmekte olan ülkeler için devrede olacaksa, Kuşak Yol Girişimi ekonomik geliştirici özelliğinin çok ötesinde bir manevi yığınağı da hazır bulundurmalıdır.

Kesin olan, ekonomik küresel masada kaybeden taraf ABD'nin başını çektiği küreselci emperyalizmin masayı devirme çabaları içinde

Ne mutlu ki Kuşak Yol'un Yunus Emreleri var. Şiirlerle, türkülerle, ilahilerle yolumuz açık olsun. (CGTN, 2021)

olduğu apaçık görünmektedir.

O nedenle mazlum ve gelişen devletler, saldırmanın karşısına onu caydıracak birleşik maddi ve manevi gücü yığmak zorundadırlar. Görevimiz bu büyük savaş tehlikesini ötelemek, durdurmak ya da bunlar olmuyorsa insanlık adına kazanmak olacaktır.

Çöküş ve yükseliş sürecinde dünya şiddetle sarsılırken, ayakta kalmak için insanlığın birbirine sarılması zorunludur. Birbirine sarılan milletler yıkılmaz, ayakta kalır. Kuşak Yol'un Asya'yı, Avrasya'yı aşan yollarında dünün Yunuslarıyla bugünün Yunusları bir an önce kol kola yola çıkmalıdır. Sanatçılar, edebiyatçılar, şairler gönül gönüle yürüdükçe bu yolun kalp atışları her yerden duyulacak ve zorları kolay kılacak, yolunda gitmeyen işleri yoluna koyacak, çıkmazlara çare, dertlere derman olacaktır.

Bu yolda işbirliği, paylaşım, dayanışma var. Bu yol kesintisiz Asya Çağı devrimlerinin yoludur. Bu yolda, hoşgörü, sevgi ve gönül dili konuşulur. Bu yol büyük insanlığın kurtuluşuna giden yoldur. Gönül kulağıyla dinleyin bir, Kuşak Yol'un kalp atışlarını duyacaksınız. Ne mutlu ki Kuşak Yol'un Yunus Emreleri var. Şiirlerle, türkülerle, ilahilerle yolumuz açık olsun.

“Senin Kokun Duydu Canım”: Yunus Emre Mısraları (Anadolu, XIII-XIV Yüzyıllar)*

GIAMPIERO BELLINGERI

Prof.Dr.

Giampiero Bellingeri Venedik Üniversitesi'nden (İtalya) emekli profesördür. Çok sayıda akademik çalışması bulunan Bellingeri'nin çalışma alanlarından bazıları şunlardır: Türkoloji, İran ve Transkafkasya'da Türk Edebiyatı (16.-20. yüzyıl), 18. Yüzyılda Türkler ile Venedikliler arasındaki kültürel ilişkiler, Kafkaslar ve Orta Asya'da Çarlık dönemi ve Sovyetler Birliği yıllarında Türk-Rus edebi ilişkileri, Venedik kütüphanelerinde ve arşivlerinde bulunan Osmanlı Türkçesi edebî metinlerinin incelenmesi (Venedik Helen Enstitüsü'nden İskender'in romanının Türkçe şerhleri; Marciana Milli Kütüphanesi'nden “Hacı Ahmed” tarafından hazırlanan dünya haritası), Marco Polo'dan sonra ve Venedik Cumhuriyeti'nin düşüşüne kadar olan dönemde Venedik kaynaklarında Kafkas ve Orta Asya Türk halklarının tasvirleri ve haberleri (tümü yayınlarında yer almaktadır). Çağdaş Türk edebiyatına ilişkin çalışmalarının yanı sıra Orhan Pamuk, Yahya Kemal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Orhan Veli, Mario Levi, Sunay Akın, Oğuz Atay, Tezer Özlü, Sait Faik Abasıyanık gibi yazarların eserlerini çevirmiş ve bunları İtalya'ya tanıtmıştır.

Email: giambell@unive.it

<https://orcid.org/0000-0002-3015-7522>

Atıf: Bellingeri, G. (2021). “Senin kokun duydu canım”: Yunus Emre mısraları (Anadolu, XIII-XIV yüzyıllar). *Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 2(4), 52-61.

1321 senesi İpek Yolu'nun en önemli iki noktasındaki iki dev şairin bu dünyadan göçüşünün tarihiydi. İtalya'da Dante Alighieri ve Anadolu'da Yunus Emre uzun sayılacak ve çok verimli birer ömürden sonra birlikte yaşama veda ettiler. İki şair de hayatın anlamı, insan olmanın gerekleri ve ölümden sonraki dünya konusunda derin duygulara sahipti. 2021 senesi onların bu dünyaya veda etmelerinin 700. yıldönümü. İtalyan ulusu Dante'nin yaşamını kutlarken, Türkiye de Yunus Emre ve Türk Dili kutlamaları düzenlemekte. Bu kutlamaların bir araya getirilmesinde önemli rol oynayan Prof. Giampiero Bellingeri, Türk kültürü üzerine bir ömür harcamış önemli bir akademisyen. Venedik Üniversitesi'nden emekli Prof. Dr. Giampiero Bellingeri'nin, Yunus Emre Enstitüsü'nün 2019 yılında Romada düzenlediği etkinlikte sunduğu, Dante ve Yunus Emre'yi karşılaştıran bildirisinin kısaltılmış bir özetini sunuyoruz. (BRIQ)

YUNUS YA DA YONAH (IONAS/JONAH), BİR yolculuk sırasında denize atılıp bir balinanın karınında yaşadktan sonra bir deniz ile diğer deniz arasındaki kıyıda, ilahi iyilikte kendini bulan peygamberin adıdır. Geçmişine dair en yaygın rivayete göre “Bizim Yunus” (Yunus Emre), 13. yüzyılın ikinci yarısında Orta Anadolu'da Sarıköy/Eskişehir'de doğup 1321 yılında vefat etmiştir.

Yunus, kendini her zaman bir kıyı ile diğer kıyı arasındaki “dudakta” bulmuştur. İki dünyanın karşıt kıyıları arasındaki dudakta ama özellikle, zamanında çok fazla çalkantıya (1243'te Moğolların yıkıcı gelişi, 11.-12. yüzyıllarda İran üzerinden Hazar'ın güneydoğu kıyılarına varan Selçuklu Türklerinin zayıflaması ve sonrasında Bizanslıların çöküşü) maruz kalan Anadolu topraklarında bulmuştur. Bu yıllar, Türkler ve Türkmenler için sıkıntılı bir dönem olmuştur.

Anadolu'ya vardıklarında yerel halka talepkar bir nüfuz dayatmışlar, asırlarca orada kök salmışlar ve önce Bizans imparatorlarına, sonrasındaysa yerel ve yeni prenslere tabi olmuşlardır. Bu yerleşme sürecinde akınların ve istilaların yarattığı sarsıntılı sonuçlarını Türkler bizzat yaşamıştır. O bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde hakim bir konumda olsalar da yerel

halkın ve Hristiyanların talihsizliklerinden de etkilenmişlerdir.

Yunus Emre, Allah'a inanan bir ozandır ve tutkuyla yoğrulmuştur. Bu tutkusunu kendi inancının coğrafyasında gezerek ezgilemiştir. Üstadların âdetine göre, Taptuk Emre'nin tekkesinde kırk yıl boyunca tarikatlar için mütevazî işler yapmıştır. Manastırda kırk yıl hizmet ettikten sonra, usta Taptuk tarafından yetiştirilmiş ve azat edilmiştir. Hizmetinden sonra, her şey kağıt sayfalara aktarılanaya kadar, dili yumuşamış, sesleri ve şiir taneciklerini ortaya çıkarmıştır. Geleneğin söylediğine göre bu sayfalar kıskanç rakipler tarafından ateşe verilmiştir. Belki de kendini yanmış dizelerinin o yoğun dumanında bulan Yunus, bir dizesinde iç çekerek şöyle söyler:

“Ko ben yanayım tüteyim, bülbül olayım öteyim
Dost bahçesinde biteyim, açıluben solmayayım”
(Toprak, 1960: 67)

Yunus'a atfedilen iki eser bulunmaktadır: Dîvân ve 1307 yılı dolaylarında yazılmış olan “Risâletü'n Nushiyye” (Nasihat Kitabı). Bu son çalışmasının, resmi ve etkileyici ortamın aşağıda seçilen ilahilerinkinden nasıl farklı olduğuna dair şu alıntıyı sunmak istiyorum:

“Padişah’ın hikmeti gör neyledi;
Ateş, su, toprak ve yele söyledi.
Getirdi toprağı çekip besmele,
Kendi de hazırdı orda heybetle.
Toprakla sudan yaratıp bir cisim,
Verdi bu cisme Âdem diye isim!
Sonra rüzgâr gelip kuruttu onu,
Âdem’in cismi ondandır, bil bunu!
En son ateş gelerek ısıttı onu,
Isınınca girdi bedene canı.
“Can tene girsin!” diye ferman oldu,
Padişah emri ona derman oldu.
Can girdi bedeni aydınlattı,
Ten de canın canına neşe kattı.
Şükürler edip dedi ki: “Ey Rahman,
Şaşılmaz benim gibi bin yaratsan!”
Toprakla geldi bize dört nitelik:
Sabır, hoş huy, tevekkül ve yücelik.”
(Tatçı, 1991: 27-29).

Nasihat Kitabı, doğası gereği didaktik bir türdedir ve bu etkileri “aşk” ilahilerinde böylesine bol bulmak zordur. Her ikisi de sürekli eklemelere, varyasyonlara ve harici “katkılara” açık olan karma kitaplardır. Şiirsel, fiziksel, ateşli, belirsiz, mayalı bir külliyat. Kitaplarda, yeni Platonculuğun canlandığı, Tanrı’nın Işığı’nın yaratılıştaki yansımalarını ve fenomenal dünyayı kapsayan ve onu yakalayan bir tür mistisizmi görebiliriz. Zavallı derviş, bu mistisizmde kendini yetiştiren bir içsel yolculukla kendisini arar, üstadının rehberliğinde güzelliğe, sevgiye, ilahiyata ve onların aynasına talip olur. Her zaman yasaya uyan, yolda ilerleyen, bilgiye yol açan ve gerçeğe dayanan, gizemli, bu yüce gerçekle kendini unutarak yaşayan biridir Yunus.

Yolculuğu o zamanın afetleri, olayları, insanları arasında; Türklerin, seyahat ettiği yerlerde yaşayan ve acı çeken halkların içinde gerçekleşir. O, insanlığın acısını ve kederini kucaklar. Türklüğün ve İs-

Yunus peygamber, denize atılıp bir balinanın karnında yaşadığından sonra bir deniz ile diğer deniz arasındaki kıyıda, ilahi iyilikte kendini buldu. (Flickr, 2018)

lam’ın yüceltilmesinden ziyade evrensel bir birleşim, muzafferlik ve genişleme için mücadele eder.

Yaygın deyimlerde “yolculuk” anlamına da gelen “zahmet etmek, acı çekmek” anlam yönünden zengin bir kavramdır. Benzer şekilde, bir Türk öğütünde de “yolcu yolunda gerek” der. Zorlu yoldaki tek yoldaşın, kendi gölgeni kaybedene kadar sadık kalan yorgunluğun olduğu bir yolculuktan söz edilir. Yol düz değildir, dolambaçlı bir şekilde izler ve dar yollardan hedefe ulaşılır.

Zorlu bir şekilde tırmanılan bu yollar boyunca, bir zamanlar aynı şekilde kaybolmuş ve yolunu şaşırmış başka insanlarla karşılaşılır. Ve dizeler sanki kendilerini kaybetmiş gibi konuşmaya başlarlar. Dizelerde, satırlarda, üsluplarda ve dillerde ifade edilen varoluşsal ve insani durumlarda vücut bulurlar. Diller kelimelerde farklılık gösterse de özünde aynıdırlar. Eğrileri, yol ayrımlarını takip ederler, akıl ve kader onları birbirine dokundurur, birbirleriyle kesişirler. Ve sonunda, anlamlar ortak bir çizgide buluşur:

"Şimdi artık ıssız bir ovoidan geçiyorduk
Kaybettiği bir yola dönen biri gibi
Ve bulana kadar çaresiz olan."

(Dante Alighieri, İlahi Komediya, 2.Bölüm-Araf, dize:118-120 için bkz. Dante, 2013: 426)

O zamanlarda bu şairler, birkaç analogiden fazlasını paylaşırlardı. Bu yüzden, Yunus ve Dante'nin imgelerinin karşılaştırılabilir (parametrelere, hizalamalara, atfedilen ağırlıklara ve kişiliklerine ilişkin yargılara uygulanan ölçülere bağlı olarak), birbirini yansıtabilir olduğu söylenebilir. Dünyevi ve iyimser insanlar olarak ele alınırlarsa, en azından çilecilik ve ahlaklılık arasındaki geçişleri dile getiren bu dizeler için bunları ifade etmek mümkündür.

Yunus hümanizmi, Yoldaş'a, Allah'a ve gerçeğe olan aşkı anlamayan Batı'nın insan sevgisinin insanla sınırlı, kâfir, eksik, baskıcı hümanizmine benzemez, benzememelidir.

Her ikisi de dolaşır, kimi sürgünde, kimi görevde. Onlar hacılardır, ruha hayat ve anlam veren dünyevilerdir ve dünyevi dilin gerilimlerini, niyetlerini paylaşırlar, onu fiziksel olarak oyar, işaretlerler. Ruha canlı ve "yerel" bir dil konuşmayı öğretirler. Yunus'un dili basit görünebilir ancak kavramlardan veya görüntülerden yoksun değildir, hassas figürleri tam olarak algılayabilir. O, yalnızca kavramsal değildir aynı zamanda duaların, şiirlerin, zikirlerin tercümanı ve bestecisidir. Örtmecelelerden, söylemin düzleştirilmesinden kaçınır, yazılarında sade bir konuşma dili kullanır, ancak yine de çok kesin bir terminoloji, teknik ve felsefi kavramsallığı benimser. Bununla birlikte, onun yüce ilahileri, Arapça ve Farsçada zaten ilahileştirilen öğreti modellerine doğru eğilerek zorlu bir yoldan geçse de onlara alternatif oluşturmuş ve Ahmed

Yesevi'nin (Orta Asya, 12.yüzyıl) nazım ve nesir kullanımına kadar uzanan Türk dilinin kökenlerine yani kendi söz dağarcığının akıcılığına yer vermeyi başarabilmiştir.

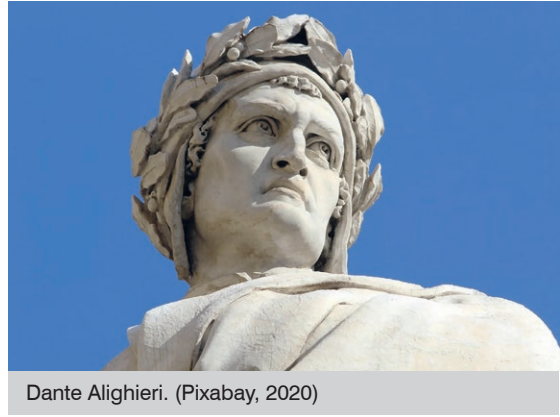
Bizim Yunus bu anlamda oldukça moderndir; dinin, İslam'ın hatta daha da ötesi bir inancın propagandasını yaparak pelerini altında diğer "Emreleri" toplar ve ağırlar. Ve böylece Yunus, yakın Türk tarihinde, okun farklı yönlerine eğilmiş esnek bir yay haline gelir: milliyetçi, cumhuriyetçi, laik, hümanist ve İslami. Bu asli dinî yönün taraftarları için Yunus hümanizmi, Yoldaş'a, Allah'a ve gerçeğe olan aşkı anlamayan Batı'nın insan sevgisinin insanla sınırlı, kâfir, eksik, baskıcı hümanizmine benzemez, benzememelidir. Aslında Yunus, Batı Türkçesinin, Rûm/Roma'nın (ikinci Roma, bir zamanlar Bizans, sonra Osmanlı, Rum; Anadolu, Rum-Roma "Romei"nin ve daha sonra Türk-Osmanlı "Rûmîs" in komşuları olan Araplar ve Perslerden Rum olarak yeniden adlandırıldı) edebi dilini çözer ve çağdaş en büyük şairler ona sevgi, minnet ve yakınlık duygularını açıkça ifade eder.

Bizim tarafımızda, buradakiyle karşılaştırıldığında, değişken, kararsız ve anlaşılması zor olan dünya kadar eski olan yeni bir gök kubbenin işaretini veya alametini gözlemlemeye kararlıyız. Gök, Yunus'un bu Türkçe mısralarında bile, ortodoks olan, sapkınlık içinde olan ya da Hacı Bektaş-ı Veli'ye (13. yüzyılın tasavvufi üstadı) bağlı hacıların terkedilmiş bedenlerini iman, kurtuluş ve bağışlanma ile sarar ve onları korur, kollar. O büyük iyilik akışında, "kavşağın" fikirlerinde, kaybolmuş ve şaşkına dönmüş pek çok derviş vardır. Düşüncelerin uçtuğu, toplantıların bol olduğu ve belki de bir kadının ihtiyaç sahiplerine yardım ettiği yolculukların kavşağında pek çok derviş vardır (Yunus'un deyiimiyle, "dünyadan yükselen ay" -dünyadan yükselen ay imgesi, Yunus'un daha yüksek bir aşka duyduğu özlemi ifade eder-).

“İlahi, bir aşk ver bana, ben benliğim
bilmeyeyim,
Yavı kılayım ben beni, isteyerek bulmayayım.
Şöyle hayran eyle beni, bilmeyeyin dünü günü.
İsteyeyin daim seni, ayırık nakşa kalmayayım.
Al gider benden benliği, doldur içime senliği.
Burda iken öldür beni, varıp orda ölmeyeyim.”
(Toprak, 1960)

Bunu, Yunus’un arınma, kendinden geçme ve ödüllendirilme arasında ifade edilen yeminlerden birinde görebiliriz. Şimdi, mistik olsun ya da olmasın, kimi şairlerin ortaya çıkardığı benzerliklerin bu mucizevi dönüşümünde, sonunda birbirimize, Tanrı’ya, yeryüzüne ve cennete giderek daha çok benzemiyor muyuz? Kısacası, o ağır ve artık arınmış “ben”, kendi içinden çıktığında, arınmış kardeşlerin “ben”lerine katılabilmek ve bir merdivenin basamaklarında yan yana durabilmek için kendini bu kadar hafifliyor mu?¹ Eski, yıpranmış özellikler bir kez kaybolup dönüştürüldüğünde, kendini, özlenen ortak özellikler altında -veya onlarla birlikte- bulmak mümkün olmaz mı? Bunlar akılların karışıklığı ve şaşkınlığı içinde mümkün olabilir mi? Bu, Yunus’un dilinin yüce Dante’de yankısını bulan bir taklidi olan kötü bir yaklaşım olurdu.

Her ikisi de ilahi ışığın metafiziğini “kabaca” ya da herkesin anlayabileceği şekilde ifade edemediklerinden (çok sayıda mürit ve kendine özgü afaziyle dolu olduğundan) kutsanmış olan ilahi ışığın metafiziğini açıklayamazlar:

Dante Alighieri. (Pixabay, 2020)

“O yeni görüntüde ben bile böyleydim;
Resmin çembere nasıl uyduğunu görmek istedim
Kendine orada nasıl uygun bir yer bulduğunu;
Ama kendi kanatlarım buna yetmedi,
Öyle olduğu için aklım orada tutuldu.
Bir şimşek çaktı, dileğini yerine getirdi.
Burada canlılık, yüce fanteziyi başarısızlığa uğrattı.”
(Dante, İlahi Komedi, 3. Bölüm-Cennet (Paradise), Şiir XXXIII, dize: 136-142 bkz. Dante, 2013: 1007).

Dolayısıyla Dante’nin yüceliği ve Yunus’un şiirsel dürtüleri, ilahi vahiy söz konusu olduğunda alçakgönüllülük niteliğini gösterecektir; ikisi de tek tanrılı bir mirasa sahiptir. Ve tam hayal gücünün zayıfladığı ilan edildiğinde, Tanrı’nın zatını tefekkür ile ilgili en zor ifadelere yaklaşırma zorluğu ortaya çıkar.

“Ah ne kadar da cılız ve yetersiz sözler
Kibrimden ve gördüklerime göre bu
Küçük demeye bile yetmez”

(Dante, İlahi Komedi, 3. Bölüm-Cennet (Paradise), Şiir XXXIII, dize: 121-122 bkz. Dante, 2013: 1007).

¹ Bu, keşfinden onlarca yıl önce Dante’nin öğrencilerinin, Arap bilimciler ve filologlar arasında gündeme getirdiği sorularla ünlü bir çalışma olan Muhammed’in Merdiveni Kitabı’na (Kitab al-Miraj) bir göndermedir. Kitap, Güney Avrupa’nın kültürü ve ozanları, mistisizmi, dini edebi ifadeleri için büyük etkileri olan ünlü, popüler, Arapça bir masaldır. Kitap, Başmelek Cebrail tarafından yönetilen Hz. Muhammed’in Cennet ve Cehennem yolculuğunu anlatıyor. Arapça’dan İspanyolca’ya Yahudi bilim adamı Abraham Elfaquim tarafından çevrilen eser, daha sonra Kral Alfonso X’in “Bilge” sekreteri Siena’lı Bonaventure tarafından Latince ve Fransızcaya çevrildi. Dante bu kitabı Brunetto Latini sayesinde biliyor olabilirdi. “La Scala” ile “Komedi” arasındaki ve ayrıca Müslüman kültürüne ya da Müslümanlar tarafından yeniden ziyaret edilen ve zenginleştirilen kültüre hiçbir zaman yabancı olmayan Yunus ve Dante’nin şiveleri arasındaki benzerlikler buradan kaynaklanmaktadır.

Ne de olsa Dante İslam Peygamberinin bulanık bir resmini çizse de bu kültürel iklimde, Hıristiyanlardan ve ilk Yahudi monoteistlerden ödünç aldıklarını yeniden işleyen, deneyimlenmiş duyarlılıklara geri dönen filozofların ve Müslüman şairlerin düşüncelerini takip ederek ve bunları göz önünde bulundurarak kendi söylemini nasıl ifade edeceğini bilirdi. Bu durumda, daha önce de belirtildiği gibi, meleklerin sırayla üzerinde durdukları basamakların oluşturduğu Merdiven üzerinde gece yükselişlerinin Cennet’i izledikleri yola atıfta bulunmaktadır. Yunus’un aşk sıçramaları, alçakgönüllü ama pırıl pırıl bir çimenden ahlaki eğitimin yeniden gerçekleştiği bu dünyevi iklimin hava akımları boyunca ilerler.

Şiirsellik, burada, yeryüzünde konuşulan sevgi dilinin anlamını, yetersiz sözcüğün anlamını uçsuz bucaksız dolduran Tanrı’ya doğru sıçrar. Onun şiirsel deliliği, kendinden geçme halinde bile mantıklıdır, yazdıkları asla boşuna değildir, adeta karmaşık bir yol gibi kederlidir, bu da onları uzaklara götürür. Sürgün yolculuğunu birbirine bağlayan ince ve keskin köprüde yürüyen ve kayaların üstünden göğe yükselen merdiveni tırmanan bu tür bireylerin göz kamaştırıcı düşüncelerinin, aydınlanmış özlerinin buluşması, şairlerin vizyonu doğrultusunda gerçekleşmiştir. Sabit bakışlarla Tanrı’ya yönelirler ve yıldırım çarptığı anda birbirine benzerler ve ilahi olanda karışırlar.

“Yansıyan bir Işık olarak İçinizde tasavvur edilmiş gibi görünen o Çember,

gözlerim tarafından, kendi içinde, kendi renginde bir şekilde tasarlandığında,

bana İnsan Formumuzla boyanmış gibi geldi; tam olarak benim bakış açımdan görüldüğü gibi”

(Dante, İlahi Komedy, 3. Bölüm-Cennet (Paradise), Şiir XXXIII, dize: 127-132 bkz. Dante, 2013: 1007).

Onları kendi eşsiz rengiyle renklendiren ışıkla yoğrulmuş şairler bu ışığın varlığıyla başkalaşırken hala birbirleriyle Aşk hakkında konuşuyorlar ve bizi dinlemeye çağırıyorlar.

Böylece, yolculuğu sırasında denize atıldıktan bir balinanın karnında yaşayıp, kendini bir deniz ile öteki deniz arasındaki kıyıda, ilahi iyilikte bulan Yunus peygamber de Yunus’u ve Dante’yi renklendiren ışığın rengine bürünecektir.

Şimdi şarkı kitabından bazı seçeneklere göz atalım (Mini Antoloji)

İlahi Bir Aşk Ver Bana

İlahi, bir aşk ver bana, ben benliğim bilmeyeyim,
Yavı kılayım ben beni, isteyerek bulmayayım.

Şöyle hayran eyle beni, bilmeyeyin dünü günü.
İsteyeyin daim seni, ayrık nakşa kalmayayım.

Al gider benden benliği, doldur içime senliği.
Burda iken öldür beni, varıp orda ölmeyeyim.

Söyler isem gelmez dile, kim söve bana kim güle,
Bari yanayım dert ile, halim dile gelmeyeyim.

Uş yürürüm yana yana, ciğerim gark oldu kana,
Aşkın oku vurdu cana, nice zari kılmayayım.

Senin kokun duydu canım, terkini urdu cihanın
Hergiz belirmez mekânın, seni kanda isteyeyim

Ko ben yanayım tüteyim, dost bahçesinde yiteyim,
Bir gül olayım biteyim, açılam ben solmayayım.

Mansur’layın dara beni, şöyle ayan göster seni,
Kurban kılayım bu canı, aşka münkir olmayayım.

Aşktır bu derdin dermanı, aşk yoluna verdim canı,
Miskin Yunus der: Ya Gani, bir dem aşksız
kalmayayım.

(Toprak, 1960)

Teferrüc Eyleyi Vardım

Teferrüc eyleyi vardım, sabahın sinleri gördüm,
Karışmış kara toprağa, şu nazik tenleri gördüm

Çürümüş toprak içre ten, sin içinde yatar pinhan,
Boşanmış damar, akmış kan, batmış kefenleri
gördüm.

Yıkılmış sinleri dolmuş, hep evleri harap olmuş,
Kamu endişeden kalmış, ne düşvar halleri gördüm.

Yaylalar yaylamaz olmuş, kışlalar kışlamaz olmuş,
Bar tutmuş söylemez olmuş, ağızda dilleri gördüm.

Kimisi zevk ve işrette, kimi saz ve beşarete,
Kimi bela ve mihnette, dün olmuş günleri gördüm.

Soğumuş şu kara gözler, belirsiz olmuş ay yüzler,
Kara toprağın altında, gül deren elleri gördüm.

Kimi boyun burup yatmış, tenini toprağa katmış,
Anasına küsüp gitmiş, boyun buranları gördüm.

Kimi zarı kılıp ağlar, zebaniler canın dağlar,
Tutuşmuş sinleri oda, çıkan dumanları gördüm.

Yunus şimdi bunu gördü, gelip bize haber verdi,
Aklım şaştı ögüm durdu, netekim bunları gördüm.

(Gölpınarlı, 1943: 119)

Aşkın Aldı Benden Beni

Aşkın aldı benden beni,
Bana seni gerek seni,
Ben yanarım dünü günü,
Bana seni gerek seni

Ne varlığa sevinirim,
Ne yokluğa yerinirim,
Aşkın ile avunurum,
Bana seni gerek seni.

Aşkın aşıkları öldürür,
Aşk denizine daldırır,
Tecelli ile doldurur,
Bana seni gerek seni.

Aşkın zencirini üzem,
Deli olam dağa düşem,
Sensin dünü gün endişem,
Bana seni gerek seni.

Eğer beni öldüreler,
Külüm göğe savuralar,
Toprağım orda çağıra,
Bana seni gerek seni.

Sofilere sohbet gerek,
Ahilere Ahret gerek,
Mecnunlara Leyla gerek,
Bana seni gerek seni.

Ne Tamuda yer eyledim,
Ne Uçmakta köşk bağladım,
Senin için çok ağladım,
Bana seni gerek seni.

Cennet Cennet dedikleri
Bir ev ile birkaç huri,
İsteyene ver sen onu,
Bana seni gerek seni.

Yusuf eğer hayalini,
Düşte göreydi bir gece,
Terkederdi mülklerini,
Bana seni gerek seni.

Yunus çağırırılar adım,
Gün geçtikçe artar odum,
İki cihanda maksudum,
Bana seni gerek seni.

(Gölpınarlı, 1943: 98; Masala, 2001:32-33)

Acep Şu Yerde Var M'ola

Acep şu yerde var m'ola,
Şöyle garip bencileyin,
Bağrı başlı, gözü yaşlı,
Şöyle garip bencileyin.

Gezdim Urum ile Şam'ı,
Yukarı illeri kamu,
Çok istedim bulamadım,
Şöyle garip bencileyin.

Kimseler garip olmasın,
Hasret oduna yanmasın,
Hocam kimseler duymasın,
Şöyle garip bencileyin.

Söyler dilim, ağlar gözüm,
Gariplere göynür özüm,
Meğer ki gökte yıldızım,
Şöyle garip bencileyin.

Nice bu dert ile yanam,
Ecel ere bir gün ölem,
Meğer ki sinimde bulam,
Şöyle garip bencileyin.

Bir garip ölmüş diyeler,
Üç günden sonra duyalar,
Soğuk su ile yuyalar,
Şöyle garip bencileyin.

Hey Emre'm, Yunus biçare,
Bulunmaz derdine çare,
Var şimdi gez şardan şara,
Şöyle garip bencileyin.

(Masala, 2001: 80-81)

(Yunus'un ve dervişlerin sallantılı, dalgalı, düz mantığın altını oyan “absürd” ifadelerinden örnekler; belki de değişen, ele geçmez tanrısallığın alametindedirler?)

Çıktım Erik Dalına

Çıktım erik dalına anda yedim üzümü
Bostan ıssı kakıyıp der ne yersin kozumu

Ağrılık yaptı bana bühtan eyledim ona
Gerçi de geldi aydır hani aldın kuzumu

Kerpiç koydum kazana poyraz ile kaynattım
Nedir diye sorana bandım verdim özünü

İplik verdim çulhaya sarıp yumak etmemiş
Becid becid ısmarlar gelsin alsın bezini

Bir serçenin kanadın kırk katıra yüklettim
Çift dahı çekemedi şöyle kaldı kazını

Bir sinek bir kartalı salladı vurdu yere
Yalan değil gerçektir ben de gördüm tozunu

Bir küt ile güreştim elsiz ayağım aldı
Güreşip basamadım göynündürdü özümü

Kafdağından bir taşı şöyle attılar bana
Öylelik yola düştü bozayazdı yüzümü

Balık kavağa çıkmış zift turşusun yemeye
Leylek koduk doğurmuş baka şunun sözünü

Gözsüze fısıldadım sağır sözüm iştmiş
Dilsiz çağırıp söyler dilimdeki sözümü

Bir öküz boğazladım kaldırdım serekodum
Öküz ıssı geld' aydır boğazladın kazını

Bundan da kurtulmadım n'idesini bilmedim
Bir çerçi de geld' aydır hani aldın közümü

Tospağaya sataştım gözsüz sepek yoldaşı
Sordum sefer nereye Kayseri'ye azimi

Yunus bir söz söyledin hiçbir söze benzemez
Münâfıklar elinden örter ma'nî yüzünü
(Gölpınarlı, 2006:354)

Zavallı derviş, bu mistisizmde kendini yetiştiren bir içsel yolculukla kendisini arar, üstadının rehberliğinde güzelliğe, sevgiye, ilahiyata ve onların aynasına talip olur. (Pixabay, 2015)

Geldi Geçti Ömrüm Benim

Geldi geçti ömrüm benim şol yel esip geçmiş gibi
Hele bana şöyle (gelir) şol göz açıp yitmiş gibi

İşbu söze Hak tanıktır bu can gövdeye konugtur
Bir gün çıka gide kafesten kuş (kaçıp) uçmuş gibi

Miskin âdemoğlanını benzetmişler ekinciye
Kimi biter kimi yiter yere tohum saçmış gibi

Bu dünyada bir nesneye yanar içim göynür özüm
Yiğit iken ölenlere gök ekini biçmiş gibi

Bir hastaya vardın ise bir içim su verdin ise
Yarın anda sana gele Hak şarabın içmiş gibi

Bir miskini gördün ise bir eskice verdin ise
Yarın anda karşı gele hulle donun biçmiş gibi

Yunus Emre bu dünyada iki kişi kalır derler
Meğer Hızır İlyas ola Âb-ı hayat içmiş gibi

(Gölpınarlı, 2006: 75)

Ömrüm Beni Sen Aldattın

Ömrüm beni sen aldattın,
Ah n’ideyim ömrüm seni?
Beni deprenemez kodun,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Benim varım hep sen idin,
Canım içinde can idin,
Hem sen bana sultan idin,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Gönlüm sana eğler idim,
Gül diyerek yaylar idim,
Garipseyip ağlar idim,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Gider imiş bura gelen,
Dünya işi cümle yalan,
Ağlar ömrün yavı kılan,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Hayrım, şerim yazılacak,
Ömrüm ipi üzülecek.
Gidip sûret bozulacak,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Bari koyarak kaçmasan,
Göçkücü gibi göçmesen,
Ölüm şarabın içmesen,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Bir gün ola sensiz kalam,
Kurda, kuşa öğün olam,
Çürüyerek toprak olam,
Ah n’ideyim ömrüm seni?

Miskin Yunus bilmez misin?
Yoksa nazar kılmaz mısın?
Ölenleri anmaz mısın?
Ah n’ideyim ömrüm seni?

(Gölpınarlı, 1943: 433; Masala, 2001: 100-101)

Kaynakça

- Dante, A. (2013). La divina commedia (Siro A. Chimenz, ed.). Torino: Unione Tipografico-Editrice Torinese (UTET).
- Gölpınarlı, A. (1943). Yunus Emre ve tasavvuf. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gölpınarlı, A. (2006). Yunus Emre: Hayatı ve bütün şiirleri. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Masala, A. (2001). Yunus Emre: Dîvân. Roma: Semar.
- Tatçı, M. (1991). Yunus Emre dîvânı: Risâletü'n Nuskhiyye III, Tenkitli metin. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Toprak, B. (1960). Yunus Emre divanı. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Kuşak ve Yol Girişimi Kapsamında Çin'in Ortadoğu ile Kültürel İletişimi: Değerlendirme ve Beklentiler*

LIANG YINGYING

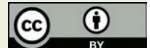
Tarih Bölümü, Sosyal Bilimler Fakültesi,
Şanghay Üniversitesi

Liang Yingying, Sosyal Bilimler Fakültesi, küresel çalışmalar dalında doktora öğrencisi ve Şanghay Üniversitesi Türk Araştırmaları Merkezi'nde araştırma görevlisidir. 2021'den itibaren Çin burs Konseyi'nin desteğiyle Kapadokya Üniversitesi'nde misafir akademisyen olarak görev yapacaktır. Başlıca araştırma alanları Türkiye'nin demokratikleşmesi, parti politikaları ve kültürler arası iletişimdir.

Email: LiangYingying39@163.com

<https://orcid.org/0000-0002-7739-0356>

Atf: Liang, Y. (2021). Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında Çin'in Ortadoğu ile kültürel iletişimi: Değerlendirme ve beklentiler. *Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 2(4), 62-72.

ÖZ

Çin, 2013 yılında Kuşak ve Yol Girişimi'ni (KYG) ortaya koyduğundan beri, KYG özellikle Ortadoğu'da önemli ilerlemeler kaydetti. Çin'in Ortadoğu ile kültürel iletişimi, her iki tarafı da bir araya getiren, güven inşa eden ve şüpheleri ortadan kaldıran duygusal bir tutkaldır. Çin Dışişleri Bakanlığı'nun açıklamalarından, medyanın iletişiminden, Konfüçyüs Enstitülerinin gelişmesinden ve farklı hükümet dışı örgütler arasındaki işbirliğinden de anlaşılacağı üzere Çin, Ortadoğu ile birlikte KYG'yi inşa etmek için çalışıyor. Ayrıca Ortadoğu'nun kendine özgü jeopolitik konumu ve kültürel farklılıkları, Çin'in bölgedeki devletlerle kültürel iletişiminin Çin'in kendi karakteristik özellikleriyle yapılmasını gerektirmektedir. Bu arka planda mevcut makale, şu sorular ışığında ele alınmıştır: Çin'in Ortadoğu'daki kültürel iletişim mekanizmaları nasıl işlemektedir? KYG kapsamında Çin'in Ortadoğu ile olan kültürel iletişimi niçin önemlidir? Çin'in kültürel iletişiminin karakteristik özellikleri nelerdir? Bu sorulara cevap arayan makale, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, KYG'yi ortaklaşa inşa etmek için kültürel iletişime dayanan Çin diplomasisindeki kültürel iletişimin rolünü özetleyecektir. İkinci bölüm, salgın, turizm, Konfüçyüs Enstitüleri ve Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu ve Çin'in Ortadoğu ile iletişimine odaklanacaktır. Üçüncü bölüm, Çin'in kendi özellikleriyle geliştirdiği Ortadoğu'daki kültürel iletişimini vurgulayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çin diplomasisi, Çin'in özellikleri, kültürel iletişim, KYG, Ortadoğu.

Giriş

ORTADOĞU'DA GEÇMİŞTEN BERİ SÜREGELEN uzun soluklu çatışmalar karmaşık boyutlar kazanmaktadır. Özellikle, Arap Baharı'nın patlak vermesinden sonra, bölgenin temel çıkarları, dini mezhepler ve kültürler arasındaki farklılıklarla birlikte bölgedeki küresel ve bölgesel güçler arasındaki güç rekabetini yansıtan daha karmaşık ve değişken bir duruma gelmiştir. Bütün bunlar, KYG'nin Ortadoğu'da sorunsuz bir şekilde uygulanması ve geliştirilmesi karşısında zorluklara neden olmaktadır.

24-30 Mart 2021 tarihlerinde Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, güvenlik ve istikrarı sağlamak için beş maddelik bir girişim ortaya koymak üzere Ortadoğu'da altı ülkeyi ziyaret etmiştir. Wang Yi,

geleneksel düşünceyi ve Ortadoğu'yu zayıflamış jeopolitik perspektiften görme alışkanlığını değiştirmek gerektiğini ifade etmiş, Ortadoğu'nun özelliklerine, modellerine ve yollarına saygı duyarak ortaklıkları güçlendirme ihtiyacını vurgulamıştır (Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2021). Çin medyası da Çin diplomasisinin saat ibresinin şimdi "Ortadoğu zamanı"na işaret ettiğine dikkat çekmiştir (Qin, 2021). Çin, kültürel iletişimi başka bölgelerle bir bağ olarak değerlendirmektedir ve Ortadoğu'da da farklı medeniyetlerin değişimini ve bütünleşmesini teşvik etmeye çalışmaktadır. Bu ise jeopolitik ve ekonomik etkilerin azaltılmasına ve Ortadoğu'da KYG'nin kapsamlı gelişimine olan bağlılık vasıtasıyla, medeniyetler arasındaki diyalogun artırılmasına büyük katkı sağlamıştır.

中国—阿拉伯国家合作论坛第八届部长级会议开幕式

الجلسة الافتتاحية للدورة الثامنة للاجتماع الوزاري لمنتدى التعاون العربي الصيني

2018年7月10日
يوم 10 يوليو عام 2018

中国·北京
بجين الصين

Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu Bakanlar Toplantısı, Çin'in başkenti Pekin'de gerçekleştirildi, 10 Temmuz 2018. (Xinhua, 2018)

Bu arka planda mevcut makale, şu sorular ışığında ele alınmıştır: Çin'in Ortadoğu'daki kültürel iletişim mekanizmaları nasıl işlemektedir? KYG kapsamında Çin'in Ortadoğu ile olan kültürel iletişimi niçin önemlidir? Çin'in kültürel iletişiminin karakteristik özellikleri nelerdir? Bu sorulara cevap arayan makale, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, KYG'yi ortaklaşa inşa etmek için kültürel iletişime dayanan Çin diplomasisindeki kültürel iletişimin rolünü özetleyecektir. İkinci bölüm, salgın, turizm, Konfüçyüs Enstitüleri ve Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu ve Çin'in Ortadoğu ile iletişimine odaklanacaktır. Üçüncü bölüm, Çin'in kendi özellikleriyle geliştirdiği Ortadoğu'daki kültürel iletişimini vurgulayacaktır.

Çin Diplomasisinde Kültürel İletişimin Konumu

Kültürün oluşumu ve gelişimi iletişim pratiğinden ayrılamaz. Kültür, geniş anlamda, sadece manevi ürünleri değil, aynı zamanda maddi ürünleri de ifade eder. Tarihsel olarak, Büyük İskender'in Doğu seferleri, Roma İmparatorluğu'nun genişlemesi, Arap İmparatorluğu'nun "cihad" ve Haçlı Seferleri,

Zhang Qian'in Batı bölgelerindeki misyonu, Marco Polo'nun Columbus tarafından yeni dünyanın keşfi için doğuya yolculuğu ve Zheng He'nin batıya yolculukları ile ortaya çıkan değişimler, kültürün oluşumunda itici güç ve motivasyon kaynağı olmuştur (Ran & Hong, 2018).

İnsanlık tarihi, karşılıklı değişimin, karşılıklı öğrenmenin ve farklı medeniyetlerin bütünleşmesinin muhteşem bir resmidir. Çin, kapsamlı istişare, ortak katkı, ortak fayda ilkesini benimsemekte ve KYG'yi medeni bir yol haline getirmeye çalışmaktadır. Çin, değişimlerin medeniyetlerin önündeki engelleri aşması, karşılıklı öğrenmenin medeniyetler arasındaki çatışmaları aşması ve medeniyetlerin bir arada yaşamasının medeniyetlerin üstünlüğü iddialarını aşması gerektiği fikrini savunmaktadır (Ping, 2017). Son yıllarda Çin, kültürel değişim ve işbirliği mekanizmalarını ve platformlarını geliştirmeye, kültürel değişim markaları oluşturmaya, kültürel endüstrilerin gelişim ve ilerlemesini teşvik etmeye ve kültürel ticaret işbirliğini geliştirmeye odaklanmıştır. Ortak geleceğe sahip bir toplum, KYG'nin yüksek nitelikli inşasına önyak olacaktır (Liang & Hong, 2018).

KYG kapsamında, Çin'in yabancılarla olan kültürel alışverişleri genel diplomatik stratejiye fayda sağlamaktadır. Çin'in genel diplomasisi kamu diplomasisi ve hükümet diplomasisini içermektedir. Hükümet diplomasisi, devlet liderleri arasında ulusal egemenliği temsil eden Dışişleri Bakanlığı ile yabancı hükümetlerin ilgili bölümleri arasındaki resmi değişimlere karşılık gelmektedir. Kamu diplomasisi ise, hükümet diplomasisine ek olarak yabancı ülkelerle değişimin gerçekleşmesinde çeşitli yolları ifade etmektedir. Kamu diplomasisi ve hükümet diplomasisi arasındaki en önemli fark, katılımcıların ülke adına dış ilişkileri yürütüp yürütemeyeceğidir. Kamu diplomasisi aktörleri arasında hükümetler, sivil kuruluşlar, sosyal gruplar, sosyal seçkinler ve halkın çeşitli düzeylerdeki temsilciler yer almaktadır. Kamu diplomasisinin uluslararası kabul görmüş bir tanımı olmamasına rağmen, üç ortak noktası bulunmaktadır:

- Hükümet öncülük eder,
- Yabancı hükümetleri ve yabancı halkı hedef alır,
- Ülkenin imajını iyileştirmeyi amaçlar (Zheng, 2011).

KYG, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarından geçmektedir. Bu Girişim'in inşaa çerçevesinin ölçüğü ve yatırım gücü, tek başına herhangi bir diplomatik yöntem güvenmenin en iyi seçenek olmadığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Yalnızca hükümet diplomasisi ve kamu diplomasisinin iki biçimini iyi bir şekilde birleştirerek KYG aracılığıyla siyasi olarak karşılıklı güven, ekonomik bütünleşme ve kültürel hoşgörü sağlayabilir, böylece bir çıkarlar, kader ve sorumluluk topluluğu yaratabiliriz.

İnsanlar arasındaki yakın temastan kaynaklanan dostluk, devletler arası ilişkilerin sağlam olmasının kilit noktasıdır. İnsanlar arası bağlanırlık, KYG'nin sosyal ve kamuoyu temelidir. Mart 2015'te, Çin Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu, Dışişleri Bakanlığı ve Çin Ticaret Bakanlığı "ortaklaşa 'İpek Yolu Eko-

nomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu'nu İnşaa Etmek için El Ele: Vizyon ve Eylemler' adlı bir beyaz kitap yayınlamıştır. Bu vizyon, politika koordinasyonu, altyapı bağlantısı, engelsiz ticaret, finansal entegrasyon ve insanlardan insanlara bağlar (beş yönlü bir yaklaşım) gerektirmektedir" (Çin Devlet Konseyi Enformasyon Ofisi, 2020: par. 2). İlk dört yönlü yaklaşımın sorunsuz bir şekilde uygulanması, halkın desteği olmadan gerçekleştirilemez. Çin, halklar arasındaki dostane değişimleri güçlendiriyor ve bölgesel işbirliği için sağlam bir sosyal temel oluşturarak karşılıklı anlayışı ve geleneksel dostluğu geliştirmeyi bekliyor. Bu halklar arasındaki bağlantılar, yerli, yabancı medya ve akademisyenlerin ilgisini çekmiştir.

Kültür, halklar arasındaki iletişimin taşıyıcısıdır, bu nedenle kültürel iletişim, halklar arası iletişimi teşvik etmenin etkili bir yoludur.

Kültür, halklar arasındaki iletişimin taşıyıcısıdır, bu nedenle kültürel iletişim, halklar arası iletişimi teşvik etmenin etkili bir yoludur (Xiu, 2020). Uluslararası işbirliği için İkinci Kuşak ve Yol Forumu Açılış Töreni'nde Çin Devlet Başkanı Xi, Farklı kültürler arasında değişim ve karşılıklı öğrenme için köprüler kurmaya; çok yönlü halklar arası bir alışverişi kolaylaştırmak için eğitim, bilim, kültür, spor, turizm, sağlık, arkeoloji alanlarında işbirliğini derinleştirmeye ve parlamentolar, siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları arasındaki ve kadınlar, gençler ve engelliler arasındaki alışverişleri güçlendirmeye ihtiyacımız var (Ping, 2021). Nisan 2021 itibarıyla Çin, 140 ülke ve 31 uluslararası kuruluşla KYG'nin ortak inşası için 200'den fazla işbirliği belgesi imzalamıştır (Çin Halk Cumhuriyeti'nin Azerbaycan Büyükelçiliği, 2021). KYG, popüler bir uluslararası kamu ürünü ve en büyük işbirliği platformu haline gelmiştir.

Ortadoğu Diplomasisinde Çin'in Kültürel İletişim Pratiği

Ortadoğu, insanlık tarihinde bir zamanlar bir medeniyetin beşiği iken uzun süreli bölgesel çatışmalar ve çalkantılar nedeniyle dünyanın gözünde bir “güvensizlik alanına” dönüşmüştür. 2010’da Arap Baharı’nın patlak vermesinden bu yana, bu değişiklik sadece Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Suriye’de değil, aynı zamanda Batı’dan Doğu’ya, Kuzey Afrika’da Moritanya, Cezayir, Fas ve Sudan’dan Batı Asya’da Ürdün, Lübnan ve Filistin’e birçok ülkede siyasi çalkantılara yol açmıştır. Bahreyn, Suudi Arabistan, Umman, Irak, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) hariç Ortadoğu’daki Arap dünyasında 20’den fazla ülkede farklı derecelerde sosyal ve siyasi karışıklıklar mevcuttur (Hua, 2018). Bu tür yaygın toplumsal ve siyasi değişimler, bölge ülkelerindeki iç ve dış siyaseti derinden ve kapsamlı bir şekilde etkileyecek, böylece Ortadoğu’daki ve hatta dünyadaki uluslararası ilişkileri yeniden şekillendirecektir. Kaosun ortasında değişim ve yönetim arayışı, Ortadoğu ülkelerinin hükümetlerinin ve halklarının en öncelikli arzusu haline gelmiştir.

Çin’in yeni dönemdeki Ortadoğu diplomasisi, Ortadoğu’nun sorunlarına dair, geçmişteki çatışmaları ve çelişkileri vurgulamaktan ziyade, yönetim ve kalkınmaya odaklanan bir anlayışa geçilmesini gerektirmektedir (Jian, 2016). Çin’in Ortadoğu diplomasisi hedefleri öncelikle 19’u Arap ülkesi olan Batı Asya ve Kuzey Afrika’daki 23 ülkeye yöneliktir. Arap ülkeleri, Ortadoğu ülkelerinin ana gövdesini oluşturmaktadır. KYG, Fas’ın “Ekonomik Sıçrama Planı” ve “2014-2020 Endüstriyel Canlandırma Planı Geliştirme Stratejisi”, Suudi Arabistan’ın “Vizyon 2030”, BAE’nin “2030 Endüstriyel Kalkınma Stratejisi” gibi Arap ülkelerinin kalkınma stratejilerinin yanı sıra, Katar’ın “2030 Ulusal Vizyonu”, Bahreyn’in “2030 Ekonomik Kalkınma Vizyonu”, Mısır’ın “2030 Vizyonu Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi”, Kuveyt’in “2035 Yeni Kuveyt”, Um-

man’ın “2040 Vizyonu” ve diğer ulusal orta ve uzun vadeli kalkınma stratejileri ile büyük ölçüde uyumludur. Bunların hepsi, Arap ülkelerinin muzdarip olduğu, tek bir ekonomik yapı, gecikmiş endüstriyel gelişim ve yüksek genç işsizliği gibi konulardaki “yönetim eksikliği” çözüme uygulamalarıdır (Zhang, 2019).

Dünyanın en yüksek binası olan BAE’deki Burj Khalifa’da, “Haydi Wuhan” (Wuhàn jiāyóu!) gibi cesaret verici sloganlar sergilenmiştir. (Xinhua, 2020)

İlk olarak, COVID-19 salgını sırasında, Çin ve Ortadoğu ülkeleri mücadele etmek için el ele tutuşarak halk sağlığı krizine yanıt olarak dostluklarını derinleştirmişlerdir. Bu durum sadece karşılıklı güveni arttırmakla kalmamış, aynı zamanda Çin ve Ortadoğu ülkelerinin aşırı araştırma ve geliştirme konusunda işbirliğine yönelik bir anlaşmaya varmasıyla sonuçlanan yeni işbirliği alanları da açmıştır. Suudi Arabistan Kralı Salman, Çin’in salgınla mücadelesini desteklemek için Cumhurbaşkanı Xi Jinping’i arayan ilk yabancı devlet başkanı olmuştur. İran Dışişleri Bakanı Zarif ise Çin’in bu mücadelesini açıkça destekleyen ilk dışişleri bakanı olmuştur. Dünyanın en yüksek binası olan BAE’deki Burj Khalifa’da, “Haydi Wuhan” (Wuhàn jiāyóu!) gibi cesaret verici sloganlar sergilenmiştir. Türkiye, Çin’e tıbbi yardım sağlayan ilk ülkelerden biri olmuş ve Cumhurbaşkanı Erdoğan aşılamaya sürecini televizyonda canlı olarak yayınlamıştır. Bu eylemler, Çin halkını en zor anlarında derinden etkilemiştir.

Ortadoğu'daki salgından sonra, Çin derhal bölge ülkelerine çok sayıda anti-viral materyal sağlamış ve bölgedeki 9 ülkeye yüzden fazla tıbbi uzman ekibi göndermiştir. Aynı bölgedeki ülkelerde sağlık uzmanlarıyla 60'tan fazla video konferans düzenlenmiştir. Dışişleri Bakanlığı ve Gümrük Genel İdaresi tarafından yayınlanan bilgilere göre Çin, dünya çapında 100'den fazla ülke ve uluslararası kuruluşa, 500 milyon dozdan fazla aşı (toplam küresel aşı üretiminin altıda birine karşılık gelir) yardımı sağlamıştır. Ayrıca Çin hükümeti, gelişmekte olan ülkelere teknoloji transferinde Çinli aşı şirketlerini de desteklemektedir. Halihazırda, Türkiye, BAE ve Mısır gibi Ortadoğu ülkeleriyle müşterek üretim başlatılmıştır (Feng & Lin, 2021).

Turizm, güzergah üzerindeki ülkelerde engelsiz ticareti ve insandan insana bağları geliştirmede benzersiz bir rol oynamaktadır.

Batı'nın Çin'in "aşı diplomasisi" suçlamalarına yanıt olarak, Türkiye'nin Çin Büyükelçisi Abdulkadir Emin Önen, Türkiye'nin aşı üretimi ve tedariki konusunda Çin ile yakın bir diyalog sürdürmeye çalıştığını ifade etmiştir. Her ülkenin aşı konusunda işbirliği yapması ve salgına karşı küresel mücadeleye diplomasiyle katkıda bulunması gerektiğine dikkat çekmiştir. Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan, aşı konusunda siyasi ve ticari çıkarların bir kenara bırakılması gerektiğini ve aşılardan kamu malı olarak görülmesi gerektiğini pek çok kez vurgulamıştır (Feng & Lin, 2021). Gelişmekte olan ülkelerde aşılardan kullanılabilirliğini ve satın alınabilirliğini teşvik etmek için Çin, küresel aşılardan adil ve makul dağılımını sağlamak adına somut önlemler almakta ve aşılardan küresel bir kamu malı haline getirme konusundaki taahhüdünü ciddiyetle uygulamaktadır.

İkinci olarak turizm, Çin açısından KYG'nin kuruluşunu desteklemek için önde gelen bir endüstri-

dir. Turizm, güzergah üzerindeki ülkelerde engelsiz ticareti ve insandan insana bağları geliştirmede benzersiz bir rol oynamaktadır. Her şeyden önce, turizm kaynaklı pazarlar hem Çin hem de Ortadoğu ülkelerinin turizminin gelişmesi için büyük potansiyele sahiptir. Çin Ulusal Turizm İdaresi'ne göre, 13. Beş Yıllık Plan döneminde Çin, KYG güzergahındaki ülkelere, 150 milyon Çinli turisti yollayacak ve burada 200 milyar ABD doları turizm harcaması yapacaktır (Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi, 2015). Dahası, İslami turizm endüstrisinde Çin ve Ortadoğu ülkeleri arasındaki işbirliği de her iki tarafın kültürel farkındalığını artırmıştır. Çin, Ortadoğu ülkelerindeki çok uluslu turizm gruplarıyla işbirliğini güçlendirerek, yerel İslami turizm altyapısını istikrarlı bir şekilde geliştiriyor. Üstelik, Çin ve Arap ülkeleri, temelde iki ana alanı içeren bilgi teknolojisi ile turizmde işbirliği yapmaktadır: İnternette turizm işbirliği ve turizm bilgilerinin ortak organizasyonu ve paylaşımı (Xiao, 2016). İnternet teknolojisi, turizm endüstrisi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve internet tabanlı turizm bilgi hizmetleri, özellikle salgın döneminde küresel turizm iş geliştirme ve pazarlamasının önemli bir aracı haline gelmiştir.

Üçüncüsü, Konfüçyüs Enstitüsü, bir dil kurumu, kültür kurumu ve bilimsel araştırma kurumu olarak Çin dilini dünyaya tanıtmaya, Çin kültürünü yayma ve farklı kültürler arasındaki alışverişini geliştirme görevini üstlenmekte ve Ortadoğu ile Çin'in kültürel alışverişinde önemli bir rol oynamaktadır.

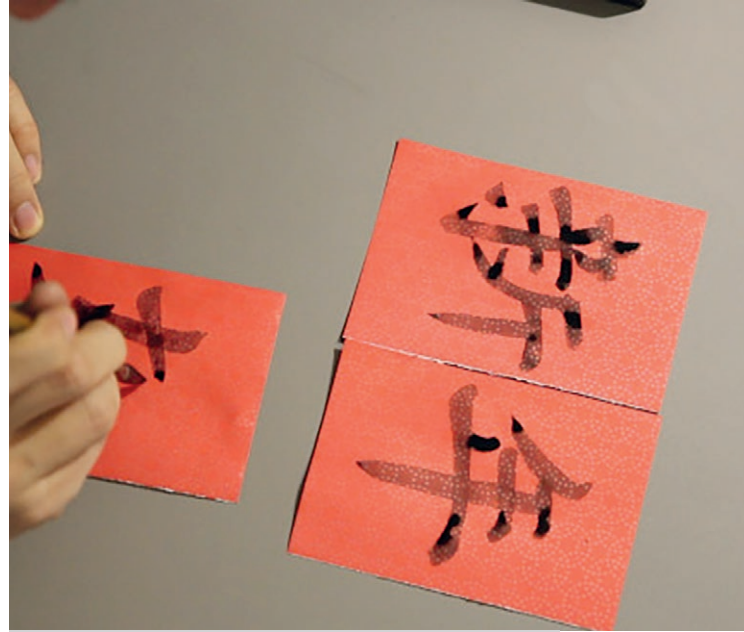
Ortadoğu'daki ilk Konfüçyüs Enstitüsü 2007 yılında Lübnan'daki St. Joseph Üniversitesi'nde açılmıştır. 2018'de Türkiye'de Çince'nin gelişimi uzmanlaşmış dar bir kitleye yönelik olmaktan çıkıp halka ulaşmıştır. Türk Milli Eğitim Bakanlığı, 2018 eğitim-öğretim yılında Türk ortaokullarında isteğe bağlı Çince dersleri vermeyi kararlaştırmış; Türkiye'deki Ankara Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi'nde Sinoloji Bölümü kurulmuştur (Yang & Chun, 2018).

2020-2021 akademik yılında, BAE Çince Dil Öğretim Programı, 210 Çinli öğretmen ile 31,538 öğrenciye (ki bu rakam devlet okullarındaki toplam öğrenci sayısının %10'una karşılık gelir) 119 devlet okulunda Çince kursları sunmaktadır. BAE, Çince'yi ulusal eğitim sistemine dahil eden ilk Arapça konuşulan ülke olmuştur. Dünya çapında 70 ülke Çince'yi ulusal eğitim sistemlerine dahil etmiştir (Dil Eğitimi ve İşbirliği Merkezi, 2020). 2002 yılında Konfüçyüs Enstitüsü, yabancı üniversite öğrencileri için "Çin Köprüsü" adlı ilk Çince Yeterlilik Yarışmasını başlatmıştır. Neredeyse 20 yıldır sürekli yapılan bu yarışmaya, 70'ten fazla ülkeden on binlerce yarışmacı katılmaktadır.

"Çin çılgınlığı" dünyayı kasıp kavurmaktadır. Turizm endüstrisinin gelişimi salgın etkisinden tam olarak kurtulamamış olsa da önemli turizm pazar potansiyelinin yol açtığı "çılgınlık" bundan etkilenmemiştir. Halihazırda, Çin dışında Çince öğrenen yaklaşık 25 milyon insan bulunmaktadır. Ayrıca Çince öğrenen ve kullanan toplam insan sayısı yaklaşık 200 milyona ulaşmıştır (People's Daily, 2020). Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) 25 Ocak'ta Çince'nin örgütün resmi dili haline geldiğini açıklamıştır. Bu, uluslararası iletişimde resmi bir dil olarak Çince'nin belirleyici etkisini ve uluslararası iletişimdeki güvenilirliğini daha da artırmıştır (Dil Eğitimi ve İşbirliği Merkezi, 2021).

Dördüncüsü, Çin-Arap İşbirliği Forumu, Çin-Arap kültürel alışverişlerinin genel gelişimini etkin bir şekilde destekleyen çeşitli kültürel etkinliklerin geliştirilmesini artırmayı amaçlayan bir platformdur. Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu, 2004 yılında kuruluşundan bu yana, sekiz kez Çin-Arap Uygarlığı Diyalog Sempozyumu, dört kez Arap Sanat Festivali, Basın İşbirliği Forumu, Radyo, Televizyon İşbirliği Forumu ve iki kez Düşünce Kuruluşu Forumu düzenlemiştir. Sürekli artan karşılıklı siyasi güven ve Çin ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki giderek

yakınlaşan ekonomik ve ticari alışverişler, iki taraf arasındaki kültürel alışverişlere de güçlü bir ivme kazandırmıştır. Çin-Arap Dostluk Konferansı, Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu kapsamında yer alan önemli bir sivil toplum değişim platformudur. Çin ve Arap ülkeleri arasındaki geleneksel dostluğun derinleştirilmesinde ve iki taraf arasındaki halklar arası bağın geliştirilmesinde hayati bir rol oynamaktadır. Ayrıca Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu ile, değişimleri ve diyalogları güçlendirerek, işbirliklerini derinleştirerek ve insanlığın barışına ve gelişimine yeni ve daha dikkate değer katkılarda bulunarak ortak geleceğe sahip bir toplumun inşa edilmesinde etkili bir rol oynanmalıdır.

Halihazırda Çin dışında Çince öğrenen yaklaşık 25 milyon insan var. (CGTN, 2015)

KYG, Çin'de ortaya çıkmasına rağmen, fırsatları ve meyveleri dünyaya aittir. Tıpkı Başkan Xi'nin dediği gibi, "KYG, bir tarafın özel bir yolu değil herkesin el ele ilerlemesi için güneşli bir caddedir. İlgili tüm ülkeler katılabilir, işbirliği yapabilir ve fayda sağlayabilir" (Ping, 2021).

40 yıllık reform ve gelişmeden sonra, Çin ve Ortadoğu siyasette karşılıklı desteğe odaklanmaktadır. Orta vadede, enerji merkezli ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine ve mevcut siyasi, ekonomik, güvenlik, kültürel ve diğer alanlardaki çok yönlü işbirliğinin kapsamlı olarak genişletilmesine önem verilmektedir (Jian, 2018). Çin'in Ortadoğu dış politikasının performansı, genel tarafsızlıktan operasyonel performansa doğru değişmiştir. Kültürel değişimlerin bir tutkal olarak kullanılması, Çin ve Ortadoğu ülkeleri arasında gerçekleşen KYG'nin inşasında işbirliğinin derinliğini önemli ölçüde genişletmekte ve Çin'in güç ve bilgeliğinin Ortadoğu'nun barışçıl gelişimine katkı yapmasını sağlamaktadır.

Çin'in Ortadoğu ile Kültürel İletişiminin Özellikleri

Yeni dönemde Çin, Ortadoğu ile kültürel alışverişinde, geleneksel düşüncesini değiştirmeli, oryantizmin önyargılarını ve medeniyetler çatışması teorisinin mutlakiyetini ortadan kaldırarak KYG'yi kendine uygun kültürel alışveriş yollarını bulma amacıyla uygulamalıdır. Farklı kültürler arasındaki alışverişlerde, karşılıklı öğrenme yoluyla kültürel kimlik oluşur. Karşılıklı öğrenme, halklar arası bağları gerçekleştirmenin ve anlamlı kültürel alışverişlerin ön koşuludur. Barışçıl ve medeni bir gelecek, nihayetinde dünyanın büyük medeniyetlerinin siyaseti, ruhları ve entelektüel liderleri arasındaki anlayış ve işbirliğine bağlıdır.

2014'te Cumhurbaşkanı Xi Jinping, "Çin'in büyük ülke diplomasisinin özelliklerine sahip olması gerektiğini" gündeme getirmiştir (Ping, 2017). Ortadoğu'daki jeopolitik ve kültürel farklılıklar, KYG kapsamında, Çin'in Ortadoğu ile olan kültürel değişimlerinin de benzersiz olması gerektiğini göstermektedir.

İlk olarak, Çin farklı medeniyetler arasında kar-

şılıklı öğrenmeye bağlı kalmalıdır. 2014 yılında Cumhurbaşkanı Xi Jinping, Barış İçinde Bir Arada Yaşamın Beş İlkesi'nin 60. Yıldönümü Toplantısı'nda şunları ifade etmiştir: "Medeniyetlerin çeşitliliğine saygı göstermeli, farklı medeniyetlerin değişimlerini ve diyaloglarını, barış içinde bir arada yaşamayı teşvik etmeliyiz. Tek başımıza durmamalı, diğer medeniyetleri veya milletleri küçümsemeliyiz. İnsanlık tarihi bize dünyaya hakim olmak için tek bir medeniyet kurmaya çalışmanın gerçekçi olmadığını söylüyor."

Çin çok etnikli bir ülkedir ve bir ülkenin istikrarı için farklı kültürlerin uyumlu bir şekilde bir arada yaşamasının ne kadar önemli olduğunu Çin'den daha iyi hiçbir ülke bilemez.

Çin, Ortadoğu medeniyetlerinin mirasını, gelişimini ve yenileşmesini desteklemektedir.

Ortadoğu, dünyanın tüm büyük medeniyetlerinin toplandığı ve harmanlandığı bir yerdir. Farklı uluslar, kültürler ve dinler arasındaki etkileşim, bütünleşme ve ortak yaşam, Ortadoğu'nun tarihsel geleneğini temsil etmektedir. Çin, Ortadoğu ile kültür alışverişinde farklı medeniyetlerin karşılıklı öğrenmesine ve bir arada yaşamasına büyük önem vermekte ve Ortadoğu medeniyetlerinin mirasını, gelişimini ve yenileşmesini desteklemektedir. Ayrıca Çin, kültürel hegemonyanın ve önyargıların karşısında yer almakta, medeniyetler içinde çeşitliliği sağlamak için Ortadoğu ülkeleriyle ortak çaba sarf etme yolunu izlemektedir. Medeniyet, gelişmenin itici gücünü sürekli olarak artırmak için ancak farklı ülkeler ve milletler tarafından yaratılan medeniyetlerin olağanüstü başarılarından yararlanarak zamanla ilerleyebilir.

İkincisi, Çin aktif olarak büyük bir güç olma sorumluluğunu üstlenmelidir.

Çin'in uluslararası statüsü ve etkisi giderek artarken, uluslararası toplum ve Ortadoğu ülkeleri, Çin'in Ortadoğu'da daha proaktif bir rol oynamasını beklemektedir. Bu bağlamda, Çin barış ve kalkınma için sorumluluk alarak bu beklentilere cevap vermelidir. Aktif olarak sorumluluk almak, Çin'in büyük güç diplomasisi pratiğinin önemli bir sembolüdür (Xiang & Han, 2020). Ortadoğu'daki demokratikleşme, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra on yıllardır yavaş bir arayış süreci yaşamıştır. Otoriter rejimin güçlendirilmesi ile demokratik siyasetin ilerletilmesi arasındaki şiddetli çatışma ile süreç zaman zaman kesintiye uğramış, pek çok kez gerilemeler ve çöküşler yaşanmıştır. Küresel siyasi evrimin hızına göre, Ortadoğu'daki demokratik siyaset, diğer gelişme alanlarının gerisinde kalmaktadır (Hua, 2018). Özellikle Arap Baharı'nın patlak vermesinden sonra, Ortadoğu'daki çatışmalar daha karmaşık ve değişken hale gelmiştir.

Bu bağlamda, Çin Ortadoğu'da güvenlik ve istikrarı gerçekleştirmek için Beş Maddelik İnisiyatif'i ortaya koymuştur:

- Karşılıklı saygı ve Ortadoğu'nun özelliklerine, modellerine ve yollarına hürmet savunulmalıdır.
- Filistin-İsrail meselesinin çözümünde adalet için ısrar edilmelidir.
- Nükleer silahların yayılmasını önleme gerçekleştirmeli, ABD ve İran'ın nükleer konusunda mümkün olan en kısa sürede anlaşmaya varmaları teşvik edilmelidir.
- Tüm tarafların endişelerini hesaba katarak kolektif güvenlik ortaklaşa oluşturulmalıdır.
- Ortadoğu'da uzun vadeli barış ve istikrarı sağlamak için kalkınma ve işbirliği hızlandırılmalıdır (Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2021).

Çin, sıfır toplamlı oyunu terk etmeye devam edecek ve Ortadoğu'da barış ve istikrarın savunucusu, ortak kalkınmanın destekçisi ve adaletin savunucusu olacaktır.

Üçüncüsü, Çin diplomatik ilişkilerde ortaklık-

Konfüçyüs Enstitüsü, Çin dilini dünyaya tanıtmaya, Çin kültürünü yayma ve farklı kültürler arasındaki alışverişini geliştirme görevini üstlenir. (CGTN, 2018)

lar geliştirmeyi taahhüt etmelidir. Çin'in Ortadoğu diplomasisi her zaman ortaklık ve bağlantısızlık fikrine bağlı kalmıştır. Çin, Ortadoğu'da şu üç ilkeyi benimsemektedir: Çin, acente aramıyor, barışa ikna için çabalamakta ve görüşmeleri teşvik etmekte; Çin etki alanlarına girmemekte, ancak herkesi Kuşak ve Yol'un dost çemberine katılmaya özendirilmekte ve Çin, bölgedeki "boşluğu" doldurmaya çalışmamakta, ancak karşılıklı yarar sağlayan ve her yerde iki taraflı kazancın gerçekleştiği ortaklıkları oluşturmaya çalışmaktadır (Tai, 2018).

Çin'in Ortadoğu'daki ortaklığının iki biçimi vardır: Çok taraflı ve iki taraflı. Çok taraflı ortaklık Arap Devletleri Ligi (22 Arap ülkesi), Afrika Birliği (10 Afrika Arap ülkesi), Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi (altı Körfez Arap ülkesi) ve Arap Mağrip Birliği'ni (Libya, Tunus, Cezayir, Fas ve Moritanya-5 ülke) ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nı (57 üye ülke) ifade ederken, ikili ortaklık biçimi ise Çin'in Cezayir (2014), Mısır (2014), Suudi Arabistan (2016), İran (2016) ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) (2018) gibi Ortadoğu ülkeleriyle kurduğu ikili ortak diplomasisini ifade etmektedir (Gang, 2019).

Bu ortaklık ağının oluşturulması, Çin'i Ortadoğu'da tarihi yükü olmayan bir konuma yerleştirmiş ve Çin'in tarafsız, adil ve içişlerine müdahale etmeyen iyi bir ortak olduğunu göstermiştir (Kemal, 2018).

Farklılıkları korurken ortak bir zemin aramak, karşılıklı yarar sağlamak ve kazan-kazan yaklaşımı Çin diplomasisinin altında yatan mantığı temsil etmektedir.

Çin'in Ortadoğu ile paydaş diplomasisi gelecekte, öncelikle Ortadoğu ülkelerini bir çıkarlar topluluğuna entegre ederek, bu çıkarlar topluluğu aracılığıyla bir güvenlik topluluğu oluşturmak ve nihayetinde bir değerler topluluğuna dönüşmeye odaklanmaktadır. Farklılıkları korurken ortak bir zemin aramak, karşılıklı yarar sağlamak ve kazan-kazan yaklaşımı Çin diplomasisinin altında yatan mantığı temsil etmektedir. Çin'in Ortadoğu'daki paydaş diplomasisi, bölgedeki büyük güçlerin ittifakının etkisini nesnel olarak zayıflatmış, hegemonya ve tek taraflılığa karşı yumuşak bir kontrol ve denge görevi görmüştür.

Sonuç

Kültürel işbirliği, KYG'nin yüksek nitelikte gelişimini teşvik etmede, daha fazla ülke, bölge ve uluslararası organizasyonun katılımını sağlamada, daha büyük bir uluslararası konsensüs oluşturmada ve daha fazla ülkeye, halka fayda sağlayan diğer görünür başarılarında hayati bir rol oynamaktadır. Çin Cumhurbaşkanı Xi'nin 2013'te KYG'yi önermesinden bu yana sekiz yıl geçmiştir. Farklı kültürlerden, ırklardan, ten renklerinden, dinlerden ve sosyal sistemlerden oluşan bir dünyada sayılamayacak kadar çok problem bulunmaktadır. Çin kültürel iletişimiyle bu sorunlara çözüm sunmaktadır: Farklılıklar barış içinde bir arada var olabilir

ve ortaklaşa gelişebilir. Çin, bunu kanıtlamak için fiili uygulamalarda bulunmaya devam edecektir.

Medeniyetler arasındaki çatışmalar mutlak değildir. Farklı kültürlerin bir arada yaşamasını teşvik etmek, Çin'in KYG kapsamındaki yabancı kültürel alışverişlerinin ön koşulu ve temelidir. KYG'nin Ortadoğu'daki farklı medeniyetleri birbirine bağlayan bir tutkal olarak gelişmesi, Çin'in körü körüne ulusal nihilizm hayranlığını, dar görüşlü ulusal yabancı düşmanlığını ve kendini beğenmiş merkezîyetçiliği terk etme ısrarının somut bir tezahürüdür. Beş bin yıllık Çin “和” (He) geleneği, KYG'nin inşasındaki kapsamlı istişare, ortak organizasyon ve paylaşma ilkelerini belirler. KYG tüm sorunları çözmek için yeterli olmasa da Çin'in zorluklara cevabını temsil etmektedir. KYG, işbirliği için açık ve kapsayıcı bir platform ve dünyadaki tüm ülkeler tarafından ortaklaşa oluşturulan uluslararası bir kamu ürünüdür.

Küresel yönetişime geç gelen bir ülke olarak, KYG'nin arka planı altında Çin, hala keşfetme ve uygulama aşamasında olduğu göz önüne alındığında, Ortadoğu ile kültürel alışverişini geliştirmeyi ve genişletmeyi dört gözle beklemektedir. Çin, “Ortadoğu Sorunu”nu pratik eylemlerle yanıtlamakta ısrar etmekte ve daha açık, kapsayıcı ve adil bir Ortadoğu inşa etmek için kendi deneyimiyle ve bilgeliğiyle katkıda bulunmaktadır. Barış ve kalkınmanın hala ana tema olduğu bu çağda, Çin'in dünya barışını koruyarak kendini geliştirmesi ve kendi gelişimiyle de dünya barışını sürdürmesi gerekmektedir.

Teşekkür: Bu makale “Çin Eğitim Bakanlığı Felsefe ve Sosyal Bilimler anahtar Projesi” (17JZD036) tarafından desteklenmektedir.

Kaynakça

- China is a long-term and reliable strategic partner of Middle Eastern countries. (2021, Mart 31). People's Daily.
- Çin Devlet Konseyi Enformasyon Ofisi. (2020, Ağustos 4). What is five-pronged approach? http://english.scio.gov.cn/beltandroad/2020-08/04/content_76345571.htm adresinden alınmıştır.
- Çin Halk Cumhuriyeti Azerbaycan Büyükelçiliği. (2021, Mayıs 7). Q&A from the Baku Tribune's written interview with ambassador Guo Min. Retrieved from <http://az.china-embassy.org/eng/sxgw/t1873989.htm> adresinden alınmıştır.
- Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi (The State Council of the People's Republic of China). (2015, Nisan 1). How to realize the tourism vision of the Belt and Road Initiative. http://www.gov.cn/xinwen/2015-04/01/content_2841172.htm adresinden alınmıştır.
- Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (The Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China). (2021, Mart 26). Wang Yi Proposes a Five-point Initiative on Achieving Security and Stability in the Middle East. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1864767.shtml adresinden alınmıştır.
- Dil Eğitimi ve İşbirliği Merkezi (The Center for Language Education and Cooperation). (2020, Aralık 22). 70 countries incorporate Chinese into their national education systems. <http://www.chinese.cn/page/#/pcpage/article?id=420&page=8> adresinden alınmıştır.
- Dil Eğitimi ve İşbirliği Merkezi (The Center for Language Education and Cooperation). (2021, Mart 9). Chinese mania has set off a new upsurge in the world. <http://www.chinese.cn/page/#/pcpage/article?id=528&page=6> adresinden alınmıştır.
- Feng, D. R. & Ling, L.W. (2021, Temmuz 22). China Fulfills the Major Country Commitment of Vaccine "Global Public Goods". Global Times. <https://world.huanqiu.com/article/442qV9ZLSi0> adresinden alınmıştır.
- Gang, S. D. (2019). China's Partnership Diplomacy in the Middle East. *World Economics and Politics*, 7, 107.
- Hua, Y. J. (2018). An Overview of the Upheaval in the Middle East. *Journal of International Relations*, 3, 23-29.
- Jian, L. W. (2016). Constructing an international discourse system of win-win cooperation from the perspective of One Belt One Road. *West Asia and Africa*, 5, 88.
- Jian, L. W. (2018). From overall detachment to active performance: China's Middle East diplomacy since the reform and opening up. *Arab World Studies*, 5, 39.
- Kemal, M. S. (2018). China's Belt and Road Initiative: Implications for the Middle East. *Cambridge Review of International Affairs*, 31(1), 80.
- Liang, L. H & Hong, Z. Y. (2018). China's achievements in cultural exchanges with foreign countries in the past 40 years. *People's Tribune*, 35, 131.
- People's Daily. (2020, Aralık 14). Launching ceremony of ICLEW 2020 successfully held. <http://en.people.cn/n3/2020/1214/c90000-9799016.html> adresinden alınmıştır.
- Ping, X. J. (2017). *The Governance of China Vol.2*. Beijing: Foreign Language Press.
- Ping, X. J. (2017, Mayıs 16). Open up A New Starting Point for Cooperation and Seek New Momentum for Development, *People's Daily*.
- Ping, X. J. (2021). Keynote Speech by Xi Jinping at the Opening Ceremony of the Second Belt and Road Forum for International cooperation. beltandroadforum.org/n100/2019/0426/c26-1261.html adresinden alınmıştır.
- Ping, X. J. (2021, Temmuz 17). Keynote Speech by Xi Jinping at the Opening Ceremony of the Boao Forum for Asia Annual Conference 2021. <https://baijiahao.baidu.com/s?id=1697526347104992538&wfr=spider&for=pc> adresinden alınmıştır.
- Qin, L. (2021, Mart 24). Wang Yi is visiting six countries in the Middle East today. What does it mean for China's diplomacy to enter the Middle East time. <https://export.shobserver.com/baijiahao/html/352487.html> adresinden alınmıştır.
- Ran, Z. W. & Hong, L. (2018). People-to-people Connectivity: A Community Vision Based on Cultural Interaction-The Dilemma and Solution of Cultural Identity in the One Belt One Road. *Publishing Research*, 3, 5.
- Tai, W. (2018). The Middle East and the Diverse Interactions from the Perspective of Civilization. *West Asia and Africa*, 1, 155.
- Xiang, L. S. & Han G. (2020). Analysis of China's Diplomacy in the Middle East under the Background of the Upheaval in the Middle East. *West Asia and Africa*, 5, 95.
- Xiao, C. X. (2016). Research on Sino-Arab Tourism Cooperation from the Perspective of One Belt One Road. *Arab World Studies*, 2, 56.
- Xiu, L. H. (2020). Cultural dissemination under the Belt and Road Initiative is connected with people's hearts. *People's Tribune*, 11, 107.
- Yang, Q. Y. & Chun, S. (2018, Mayıs 15). The 10th Anniversary of Confucius Institutes in Turkey: From Language Classes to Cultural Bridges. *People cn*. <http://edu.people.com.cn/BIG5/n1/2018/05/15/c1053-29991334.html> adresinden alınmıştır.
- Zhang, B. C. (2019). The Motivation, Goal and Significance of Arab Countries' 'East-oriented' Diplomacy. *Arab World Studies*, 6, 100.
- Zheng, Z. Q. (2011). *Public Diplomacy and Transcultural Communication*, Beijing: China Renmin University Press.

BİLİM VE ÜTOPYA E-MAĞAZADA!

Güncel sayı, eski sayılar, e-arşiv ve çok daha fazlasına online erişin!

magaza.bilimveutopya.com.tr

Maçaes, B. (2019).

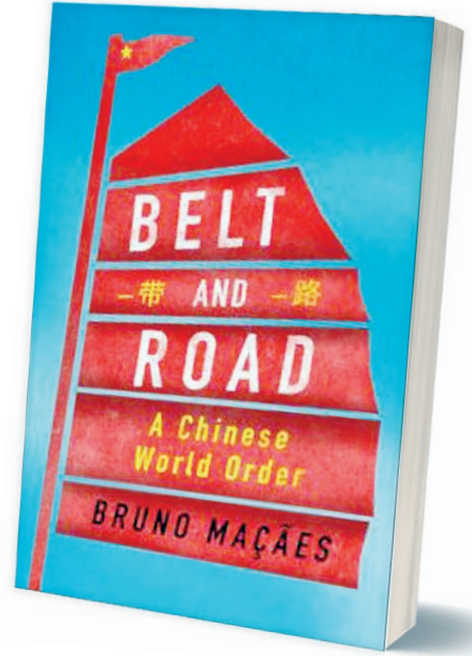
Kuşak ve Yol: Çinli Bir Dünya Düzeni. Londra: Hurst & Company*

VICTOR MANUEL ISIDRO LUNA**

KUŞAK VE YOL GİRİŞİMİ'NİN (KYG) amacı, merkez üssü Çin olan ve Lizbon'dan Jakarta'ya uzanan yeni bir ticaret, finansal, politik ve kültürel düzen oluşturmak ayrıca kısa ve orta vadede mevcut dünya düzenini yeniden şekillendirmektir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi bazı zengin ülkeler eski güçlerinin bir kısmını koruyacak olsa da bu yeni dünya düzeninde daha fazla ülke müreffeh ve birbirine bağımlı olacaktır. Metodolojik olarak bu kitap, piyasa odaklı katma değer zincirlerine katılan ülkelerin, devletin yardımıyla daha müreffeh bir dünya üretecekleri yönündeki dünya sistemi analizinin bakış açısını kullanmıştır.

Birinci bölümde, KYG'nin başlamasına yol açan siyasi girişimler anlatılmaktadır. Ayrıca KYG'nin Avrasya, Latin Amerika ve Avustralya gibi dünyanın diğer bölgelerinde kalkınmayı tetiklemek için ele alması gereken konulara dikkat çekilmektedir. İlk olarak, Deng Xiaoping'in politikaları, Çin'in gelişimini mümkün kılmıştır. 1970'lerde ABD ile yapılan müzakereler sonucunda Çin, sabit sermaye ve teknolojik yetenekler elde edebilmiştir. İkinci

olarak, Çin'in üretim kapasitesi diğer ülkelerin taleplerini karşılamalıdır, çevre ülkelerin gelişimi Çin ürünlerine olan talebi sabit kılacaktır. Ayrıca, Çin kendi petrol ve gaz ihtiyacını sağlamalıdır. Üçüncüsü, yeni dünya düzeni, katma değerli küresel zincirlerin komutasına göre kurulacak ve Çin, gelecekte bu zincirlerin en önemlilerini elinde tutacaktır.

İkinci bölüm, KYG'nin hedefleyeceği ana yolları, limanları ve ekonomik koridorları, ayrıca çeşitli ülkelerin borçları gibi projenin karşılaşılabileceği bazı olası çatışmaları özetlemektedir. Bununla birlikte bölümün ele aldığı en önemli konu, KYG'nin piyasa tarafından mı yoksa devlet tarafından mı yönetilip yönetilmeyeceğidir. Maçaes, piyasa kaynakları tahsis ederken ve özel sektör birincil rol oynarken, devletin tüm ülkelerde kilit ekonomik sektörleri koruyacağını iddia etmektedir. Farklı kredi türleri (faizsiz kredi, hibe ve ticari krediler) ve Çin'in yaptığı doğrudan yabancı yatırımlar, projeleri finanse edecek, devletin rolüyle bu finansal kaynakların tahsisi üzerindeki kontrolün büyük kısmını korumak olacaktır.

* Çeviri: Ilgın Nehir Akfırat

** Victor Manuel Isidro Luna, National Autonomous University of Mexico'da Ekonomi Bölümü'nde okutmanlık görevini yürütmektedir. 2013 yılında University of Utah'tan doktora derecesini alan Luna'nın Journal of Economic Issues, World Review of Political Economy ve Ecos de Economía gibi dergilerde çok sayıda makalesi bulunmaktadır. İlgilendiği konular arasında kalkınma bankaları, BRICS ve kalkınmada paranın rolü yer alır.
Email: u0559410@uofutah.onmicrosoft.com
<https://orcid.org/0000-0003-1571-9387>

Maçaes'in fikirleri tartışmalıdır ve hedef, gelecekte daha işbirlikçi ve iyi koordine edilmiş bir dünya düzenine sahip olmaksızın, pazarın devlet katılımı ile yönettiği ekonomilerin daha derin bir tartışması yapılmalıdır.

Çin, üretken ve finansal bir süper güç olmasına rağmen, yazar, "yumuşak güç" olarak adlandırdığı kültürel değerlerinin yayılmasında Çin'in ABD ve Hindistan'ın gerisinde kaldığını ifade etmektedir.

Maçaes, üçüncü bölümde, Çin'in önümüzdeki yıllarda orta gelirli bir ülkeden dünya gücünün zirvesine şu durumlar sayesinde geçeceğinden bahsediyor: 1) Petrol ve gaz gibi enerji kaynaklarının ve kobalt gibi bazı önemli minerallerin tedarikini kontrol etmek, 2) Katma değer zincirlerinin zirvesine yerleşmek ve 3) Bu katma değer zincirlerini küresel katılımı organize etmek. Çin her ne kadar malların üretimi ve dağıtımını açısından en üstte yer alacak olsa da bilgi ve düşük olmayan işçilik maliyeti, ana ürünleri olacaktır. Buna ek olarak, tek devletli kalkınma değil, küresel kalkınma, Çin'in katma değer zincirlerinde oynayacağı örgütsel rolün bir sonucu olacaktır. Teorik olarak, bu bölüm dünya sistemi analizine dayanmaktadır (Immanuel Wallerstein'in bazı fikirleri dahil). Bununla birlikte, birçok dünya sistemi analizi fikri, devletin ve tekellerin rolü gibi, bu bölüme dahil edilmemiştir.

Dördüncü bölüm, Çin'in geleceğini, KYG'nin ve diğer ülkelerin olası yeni dünya düzenindeki rolünü açıklamaktadır. Dünyanın geleceği açısından kilit oyuncular; ABD, Hindistan, Japonya ve Avrupa Birliği'dir. Yazar bu bölümde ABD'nin Çin'le yüzleşebilecek tek ülke olduğunu, ancak katma değer zincirlerini yeniden yapılandırmak için bir yatırım planı başlatma gücüne sahip olmadığını, Japonya'nın Çin ile işbirliği yapma ve çevre ülkelerde yatırım planları başlatma iradesine sahip olabileceğini, Avrupa

Birliği'ninse her iki ekonomik devin de katma değer zincirlerinin kontrolünü paylaşması durumunda Çin ile işbirliği yapma iradesine sahip olabileceğini ve son olarak, Hindistan liderlerinin projeye şüpheyle yaklaşması ve Pakistan gibi komşu ülkelerin gelişmesinden duyduğu korku nedeniyle Hindistan'ın Çin ile işbirliği yapma konusunda çekincelerinin olabileceğini belirtmektedir. Çin, üretken ve finansal bir süper güç olmasına rağmen, yazar, "yumuşak güç" olarak adlandırdığı kültürel değerlerinin yayılmasında Çin'in ABD ve Hindistan'ın gerisinde kaldığını ifade etmektedir. Son bölümde, yazar Çin'in geleceği için çeşitli senaryolar çizmiştir: Çin'in kapitalist sisteme entegrasyonu ile ABD'ye yaklaşması; Çin'in ABD'nin zenginliğini aşması ve bazı liberal ilkeleri biraz değiştirmesi, ABD ile Çin arasında bir çatışma ve Çin tarafından farklı değerlerle -dostluk, samimiyet, karşılıklı yarar ve kapsayıcılık- düzenlenen yeni bir dünya düzeni.

Genel olarak, kitabın ilginç bölümleri bulunmaktadır. Özellikle, dördüncü bölüm, Hindistan'ın yeni dünya düzenindeki rolünü vurgulamak ve bu düzenin ülkeler arasındaki ittifaklar yoluyla gerçekleştirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Ayrıca, kitap gelecekte çeşitli ülkelerin Çin'den temin ettiği kredileri temerrüde düşürme sorunlarına dikkat çekmektedir. Ancak, daha fazla açıklamaya ihtiyaç duyan birkaç yönü vurgulamak gerekir: 1) Rusya'nın yeni dünya düzenindeki rolü daha ayrıntılı olarak araştırılmalıdır. 2) Yazar teorisinde dünya sistemi analizinin teorik yönlerini kullanmakta ancak pazarın neden yeni dünya düzenine öncülük etmesi gerektiğini açıklamamaktadır. Bazı paragraflarda Çin'in değerlerinin Batı toplumununkinden farklı olduğunu, ancak değerlerin farklı olması durumunda pazarın çeşitli özel kurumlara bağlanması gerektiğini ifade etmekte fakat konu hakkında daha fazla açıklama yapmamaktadır. 3) Yazar, pazarın önderlik ettiği yeni bir dünya düzeninin neden diğer ülkeler için daha adil bir durum yaratacağını düşündüğüne de açıklık getirmelidir.

İBRAHİM BALABAN

İbrahim Balaban, 1921 yılında Bursa'nın Seçköy'ünde dünyaya geldi. Genç yaşta hapisaneye düştü. İçeride kendini avutmak için resim yapmaya başladı. Kendi kendine resim yeteneğini ortaya koydu. İkinci kez cezaevine düştüğünde 1941'de büyük Türk şairi Nazım Hikmet'le tanıştı, dostluk kurdu. Nazım Hikmet, Balaban'ı "Bir Ressam Yunus Emre" diye dostlarına tanıştırdı. Kesintisiz yedi yıl boyunca Nazım Hikmet'ten bilimsel sosyalizme dayalı sanat tarihi, felsefe, sosyoloji, ekonomi politik dersleri aldı. 1950 yılında aştan yararlanarak mahpushaneden çıktı. 1953 yılında İstanbul'da ilk kişisel sergisini açtı. 2,000'den fazla tablo ve bunun birkaç katı kadar desen üreterek 50'den fazla kişisel sergi açmış, birçok karma ve grup sergilere katıldı. Eserleri birçok ülkede sergilendi. Anılar, denemeler (resim sanatı üzerine), hikayeler ve ikisi roman olmak üzere yayınlanmış 11 kitabı bulunmaktadır.

İPEK YOLU'NUN GERİ DÖNÜŞÜ

Fotoğraf, Urumçi yakınlarındaki Sinciang Büyük Tiyatrosu'nda 14 Mayıs 2017'de sahnelenen "İpek Yolu'nun Geri Dönüşü" adlı gösteriden bir kesit sunmaktadır. Farklı kültürleri bir araya getirmeyi amaçlayan gösteri, 2,000 izleyici kapasitesine sahip, 4,000 metrekare yüzölçümü bulunan Büyük Tiyatroda gerçekleştirilmiştir. 6 bölüm ve 40 sahne değişimi bulunan gösteride çeşitli etnik gruplara mensup 360 oyuncu rol almıştır. Gösterinin ana teması İpek Yolu'nun geri dönüşüdür. Çinli, Rus, Kafkasyalı, Moğol, Uygur, Kazak, Özbek, Türkmen, Arap, Pakistanlı, Afganistanlı, Türk; tüm Asyalıların kendinden bir parçayı bulabileceği bir gösteri. Canlı hayvanların da bulunduğu gösteride, develer ve atlar oyunun sonlarına doğru üzerindeki binicileriyle sahneden çıkarak seyircilerin yanına geliyor. Oyuncular seyircileri de oyuna katıyor. Gösterinin sonlarına doğru tüm seyirciler de oyuncu haline geliyor, sahne genişliyor ve tüm salon sahne haline geliyor.

TURHAN SELÇUK

Turhan Selçuk 1922 yılında Milas-Muğla'da dünyaya gelmiştir. İlk karikatürleri 1941'de Türk Sözü gazetesinde yayınlanmıştır. Çizimleri daha sonra Akbaba, Milliyet Akşam, Yön, Yeni İstanbul, Il Travaso (İtalyan mizah dergisi) gibi gazete ve dergilerde yer almıştır. 1957'de Abdülcanbaz adlı ünlü çizgi roman kahramanını yaratmıştır. Karikatürleri insanlar arasındaki çelişkilere, dayanışmalara ve yanlış anlamalara dayanmaktadır. Selçuk, bir yandan eleştirirken diğer yandan insanları iyiye ve doğruya yönlendirmeye çalışmıştır. Karikatürlerinin temelinde düşünce yatar ve güldürmek ikinci plandadır. Az çizgiyle çok şey söylemeye; mesajı kısa, öz, açık ama çarpıcı biçimde vermeye özen göstermiştir. Selçuk, 1992'de 50. sanat yılını bir sergiyle kutlamıştır. 1993-1997 arasında "İnsan Hakları" adlı karikatür sergisi, dünyanın en önemli kentlerini gezmiş, 2005'te ise yapıtları özgün baskılarından yapılmış bir seçki çeşitli Alman kentlerini dolaşmıştır. 2010 yılında İstanbul'da hayata gözlerini yummuştur. Çok sayıda ödül sahibi olan Selçuk aynı zamanda Türkiye Karikatürcüler Derneği'nin kurucularından biri olmuştur.

1 Türkiye Sinoloji ve ÇİN Araştırmaları Sempozyumu 24 - 25 Eylül 2021

D Ü Z E N L E Y E N L E R

Ç.H.C. Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarlığı

İ. Ü. E. F. Çin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi - BRIQ

Türk Öğrenci Birliği - TÖB

Sempozyum çevirim içi düzenlenecektir.

www.sinolojisesempozyumu.turkogrencibirliigi.org

@SinolojiS

